

ANA MARIA MARIN

POVESTE DE DINCOLO

(Amintiri din țara cotropita)

Editura AUTORULUI Madrid, 1979

ANA MĂRIA MARIN

POVESTE DE DINCOLO...

(Amintiri din tara cotropita)

Editura AUTORULUI

Madrid, 1979

.

:

IN LOC DE PREFAȚA

Această poveste e adevărată.

Autoarea a cules-o din șoaptele trestiiilor, pe un mal de lac românesc. Trestiiile, povestind, n'au păstrat cronologia istorică; au preferat o cronologie de intensitate.

Astfel începutul, e un fel de sfârșit, iar sfârșitul... «Marea întâlnire», este adevăratul început: inițierea în dragoste și iertarea unui suflet, a multor suflete!

Firul conducător prin acest labirint de întâmplări petrecute în secolul nostru, voluntar estompate de ficțiunea visului, s'ar putea găsi poate în versurile lui Verlaine «Jadis et Naguere», care țin loc de moto, nu pentru fond, ci pentru formă.

De la musique avânt toute chose, Et pour
cela préfère l'Impair Plus vague et plus
soluble dans l'air, Sans rien en lui qui pese
ou qui pose.

Il faut aussi que tu n'aïlles point Choisir
tes mots sans quelque meprise: Rien de
plus cher que la chanson grise Ou l'Indecis
au Précis se joint.

Locuitor în trecere pe planeta «Terra», dacă te-au plictisit lozinci prea des repetate sau dacă și-a pierdut pentru tine sensul și valoarea «Cuvântul», întrebuințat în scrieri emfatice, retorice și minei oase, oprește-te o secundă din drum și caută în Biblie Adevărul!

Atmosfera de precimitir, se găsea și în Salonul Nr. 1, de reanimare. Masa pe care era așezată o durea îngrozitor!

Deoparte și de alta a salonului, erau câte 5 paturi la fel, toate ocupate. Ochii și mintea îi rămăseseră întregi și înțelegea să se servească de ele, pentru a vedea ce se petrece în jurul ei și să mai uite de dureri. Sora-șefă stătea la masa din mijlocul salonului și rodea dintr'un măr. La un moment dat, se sculă, se apropie de patul ei, care avea numărul 10, și îi bagă tubul de oxigen în nas. Totul se petrecuse pe muțește între soră și Domnicu, căci deși putea vorbi, tăcea cu plăcere, făcând economie de respirație, fu recunoscătoare pentru oxigen.

În curând apărură un șir de halate albe, cu un omuleț mic și volubil în frunte: vizita. Pe fiecare masă zăcea ceva ce fusese cândva un om. Toți ceilalți 9 erau în comă, afară de Nr. 10, care pândea cu pleoapele lăsate simulând inconștiența. Fiecare locatar cocoțat pe masă era burat de țevi peste tot, întregind lumea de ficțiune tehnică pe care o trăise și datorită căreia, probabil că se găsea aici. Semănau mai mult cu instalații stereofonice sau a tablouri electronice de conducere și control decât a oameni veniți să se vindece în spital. Terapie intensivă! Ce mult învățase medicina dela sborurile spațiale! Tubul de cauciuc din gură mergea până în stomac, pentru alimentație artificială; în nas, tubul de oxigen, ca să zicem așa, de rutină; mâinile legate de suporturi erau înădite de stelaje, care vărsau în sânge perfuzii; tub pentru urinat; tub pentru gaze; benzi de cauciuc care-l legau pe bietul macabeu sub control litic, de electrocardiograf.

La urechea profesorului se șopteau vorbe. Păreau să-l intereseze operațiile făcute de el care rezistă patru zile. O chestiune de statistică, de normă sau de bani? Cine ar fi putut spune? Era un mare chirurg și bolnavii trebuiau să vină cu încredere la el. Scara lui de valori nu putea să fie a bieteii ființe care zăcea pe patul Nr. 10 și care aparținea unei lumi detestate de guvernanți. Pentru el, ca primă valoare, era, probabil, meseria; apoi Puterea, adică Partidul, și în fine banii, cari aduceau și ei un fel de putere.

Lângă Domnicu, în patul Nr. 9, era Partidul: cu capul înfășurat în scutece, bossul politic beneficia de respirator. Înțelesese că era singurul Draeger și dacă s'ar fi încurcat rău treaba pentru ea, nu putea avea nicio speranță, căci n'ar fi putut scoate dela respirator pe un academician, ca să o pună pe ea!

Ca să nu încurce valorile, doctorii erau puși în grea încurcătură de când se pusese problema, «cine are dreptul la viață și deci la reanimare mai întâiu?», (nicăieri pe pământ nu era loc pentru epurare renală, transplant de organe, loc suficient pentru terapie intensivă). Doctorii zic, făcuseră legi morale, cărora încercau să se supună chemând uneori în ajutor ordinatoarele, cari nu puteau fi acuzate de parțialitate.

Fusese oare undeva pus în fișă atotputmicul Partid, singurul Dumnezeu pe pământul pe care trăia?

Când plecă vizita, sora-șefă, care până atunci făcuse figură onorabilă, se hotărî brusc să se distreze puțin, până la sfârșitul vizitei în celelalte saloane. Cumpărase o jucărie mecanică pentru un nepotel, un trenuț mititel cu șine și, în liniștea morții, începu să se joace. Era de necrezut! Instala șinele, locomotiva, trenul, toate pe jos. Împinse de electricitate, vagoanele porniră. Se aprindeau becuri de alarmă la electrocardiograf, dar și mica locomotivă arunca flăcări; se terminau perfuziile, dar și șina se termina și trenul trebuia îndreptat cu ajutorul macazului în altă direcție; punga respiratorului se umfla din ce în ce mai rar, dar și trenul intra în tunel. Bâzâitul trenului electric aducea o notă veselă în liniștea salonului de reanimare. Sora-șefă îl acompania, cântând un cânticel la modă. Timpul și spațiul își pierduseră sensul pentru toți. Nu mai existau zi sau noapte; erau cu toții undeva departe. Singura idee ce-o avea Domnicu în cap, era tura. Existau ture și aștepta tura cealaltă, nu atât pentru ea cât pentru cei ce erau în pericol de moarte. După un timp, trenuțul își luă locul cuminte în cutie...

Se mișcă doctorii. Fiecare își îngrijea mut, pacientul lui mut. Numărau sticlele de perfuzie care se goliseră, borcanele de alimentație artificială, măsurau bocalele de urină, cercetau permeabilitatea tuburilor, scriau în fișe și plecau. Pe cei care nu aveau doctor particular, îi îngrijea doctorul de gardă, dar acesta era ocupat momentan cu sora-șefă, căreia îi făcuse propunerea să meargă cu el în oraș. Pe când se târguia, observă că Nr. 5 încetase să mai respire. Era rece; se odihnea mai de mult în Câmpiile Elisee... îndată au venit brancardierii și, deci, la morgă. Plictisită, Gigi, șefa, începu să desobstrueze pe boss. Patul Nr. 5 se ocupa imediat: alte sonde, alte perfuzii, și probabil alții așteptau rândul în culise, ca la un balet.

Ușa se crăpa și prin crăpătură se vedea din când în când același chip de femeie, cu ochii înnebuniți de groază și de durere, cu părul sur neîngrijit, privind într'una spre patul Nr. 9, în care horcăia cuminte academicianul. Ea încercase sănși asigure soțul contra tuturor întâmplărilor neplăcute și a complicațiilor date de boală. Fusese operat de tumoare cerebrală și toate necazurile se abătura contra lui. Doctorii, surorile și medicamentele străine erau plătite și avea și soră de noapte, pe Constanța. Avea abcese pulmonare, datorită probabil intubării («Serația», cea mai netratabilă infecție intraspitalicească). Ca să-l mențină în viață, avea nevoie de o baterie de antibiotice, respirator și aspirație intrabronșică, oxigen în permanență. Dar pela orele trei noaptea, băieții responsabili de tuburi de oxigen, dispăreau în cotloanele dela subsol și nu mai erau de găsit. Stând de gardă în crăpătura dintre uși, căci înăuntru nu avea voie, soția academicianului știa exact când oxigenul era pe sfârșite și-i descoperea oriunde ar fi fost. Astfel îi salvase și viața lui Domnicu, și, probabil, a multor altor bolnavi. Prețioasele tuburi erau pentru toți. Soția credincioasă făcea treabă de folos obștesc și după un timp își dusesese bărbatul acasă, chiar dacă nu întreg, dar cel puțin în viață.

Pe Domnicu o îngrijea băiatul. Era în ultimul an de medicină și boala ei căzuse într'un moment cum nu se poate mai prost pentru el: examene, lucrare de diplomă, concurs de internat. Stătea lângă ea cu ochi de câine bătut, văzând că boala merge înainte, cu sau fără tratament. Băiatul, bun și deștept, suferea mai tare ca Domnicu; suferința celui drag e cea mai mare dintre suferințe. El totdeauna dorise să aibă o familie și acuma când se adunaseră toți de prin lagăre și pușcării, o lovise boala. Mama lui nu merita această soartă după suferințele îndurate prin închisori și el stătea neputincios la patul ei, fără să o ajute.

Se agăța cu ultimele forțe de viață, ca să nu-i mai vadă ochii. Nu cerea nici morfină pentru a-și alina durerile și a se cufunda în neant, tot de grija lui. Se căznea să respire, ca să-și elimine ralul tracheal, căci de tușit nu mai putea tuși și nici nu îndrăznea să pronunțe cuvântul Euthanasie.

Băiatul o descoperise pe Constanța într'o noapte și se decise să o câștige de partea lui pentru a-l ajuta să-și îngrijească mama. Pe lângă tumoarea academicianului, avea să se ocupe de acum înainte și de Sindromul Guillain-Barre, de care suferea Domnicu. Constanța era o soră voinică și cu sufletul depe vremuri; vorbea

cu morții depe paturi, se răstoa cu dragoste la ei, când nu trecea mîncarea prin tub sau când în bocal nu era nimic. Cu Domnicu proceda astfel: o făcu asistentă de gradul doi în timpul lungilor nopți înghețate, în care una era totul și alta nimic, dar unindu-se puteau să se ajute și să ajute pe alții. Constanța lucra de zor, iar doctorița, pusă acum în temă, observa tuburile și borcanele și striga dacă Nr. 7 vărsa sau dacă unul începuse să se miște. Măinile Constanței și ochii doctoriței alergau în toate părțile descoperind tot ce se petrecea în salon, cu dibăcie, dar gândurile lor erau la picioarele Domnului, la lemnul pe care s'a săvârșit Crucificarea...

Nopți de coșmar, nopți de rugăciune, nopți de împăcare... Vera, Mariana, Alina, etc, drumul ei medical fusese presărat de multe nume de surori cari își făcuseră datoria. Dar cât de greu e să ți-o faci! Meritau să fie trecute undeva într'o carte de sfinte, dacă ar exista o astfel de carte. Fără surori de caritate, doctorii sunt pierduți cu bolnavii lor cu tot. Acum spitalul era plin de domnișoare cu carte, care nu spălau și nu mîngăiau bolnavii; vînau în schimb doctori și situații. Bolnavii erau lăsați pe mîna servitoarelor, care căpătaseră numele de infirmiere și cari nu făceau nimic fără plată: spălatul costa 10 lei, schimbatul așternutului, 10 lei. Și farfuria de mîncare adusă la pat și deschisul ferestrei, toate se plăteau. În saloanele comune, supraîncărcate, bolnavii se ajutau între ei, dar cei paralizați amorteau neîntorși peoparte și pe alta și făceau escare. Dacă Domnicu n'a făcut, fu datorită Constanței, care se pricepea s'o întoarcă cu cearceaful, ca să menajeze nervii dureroși. Măinile ei erau îndemînatice și ușoare; erau mîini care sbureau parcă în jurul bolnavului, era mîini care fac din meseria de soră o meserie de sfîntă. Dacă ai norocul să întâlnești astfel de surori, când ești grav bolnav, dă-le singura satisfacție pe care o așteaptă: fă-te sănătos.

Ușa se deschidea din când în când și pentru Domnicu, apărînd prin crăpătură capete de prieteni, de colegi, de rude. Vroiau oamenii să^și ia rămas bun? Să știe bolnava că sunt aproape, că sar într'ajutor, că merg cu ea? Până unde?

Se auzea sgomot de castroane din alte saloane. Venea masa. Aici nu venea nicio masă. Li se dădea bolnavilor din salonul de reanimare un amestec de lapte de praf, în care se turna clorură de potasiu la unii, uree la alții, concentrate de calorii și doctorii, care curgeau pe tub în stomac pentru oamenii cari uitaseră să înghiță. Avea și Domnicu problemele ei cu înghițitul; aștepta cu

oarecare frică tubul și cu groază tracheotomia. Noroc că mai trăia încă din rezerve, cum trăise cu zece ani în urmă, vorbind într'un mod complicat și modern, într'un alt «context».

Își aducea aminte cum începuse boala. În ziua de 21 Ianuarie căzuse pe scară. Luna Ianuarie îi fusese totdeauna nefastă: 13 Ianuarie, departe de casă, în războiu, îi murise soțul. Murise cu el și ea în mare parte. 21 Ianuarie 1941, «rebeliunea», fratele ei rănit, legi excepționale, în urma cărora fusese condamnată la moarte. Coincidențe? Cine poate ști, când în realitate știm atât de puțin!

Abia putu să se târască până în susul scării, chemând băiatul și împreună porniră spre spital. Reflexe încă prezente, putea umbla pe drum drept și diagnosticul din primele zile fusese H. Y. (Hysterie). Analizele nu dădură mai nimic. N'avusese febră. Ca în «Vase Brissee», «d'une marche invisible et sure», paralizia progrese. Avea dureri mari; nimic nu doare mai puțin ca durerea altuia și nu o crezură. Peste câteva zile, îi puneau cortizon în perfuzie. Nu era o greșală de tratament, dar paralizia progrese mult mai repede. Diagnosticul și-l puse de a doua zi singură: Poliradiculonevrită ascendentă, Sindrom Guillain-Barre. Cunoștea evoluția, știa că nu se cunoaște tratamentul și că etiologia boalei, cauza, este de cele mai multe ori obscură... Și aștepta...

E mai greu să îți minți colegii... și cum medicina e jumătate minciună și jumătate morfină (bine înțeles butadă), mai rămânea morfina. Nici gând să-i dea morfină. A trebuit încă odată în viață să accepte lupta, ca un păianjen cuibărit undeva într'un colț, să pândească reacțiile organismului și să-l ajute cu voința. Până atunci, când va veni momentul decisiv, va trebui să se învețe cu durerea, să facă abstracție de ea și poate chiar să și-o facă prietenă. Simțea fiecare cută a cearceafului, ca o incizie nevindecată, exact ca la cei amputați de un membru și care-l simt totuși dureros, deși inexistent. Trupul o durea cumplit, deși era inexistent și total ineficace. Semăna, s'ar zice, cu «zidul plângerilor». Dar nu avea voie nici să plângă, căci lângă ea suferea un suflet tânăr, care bătuse la poarta vieții din dorința ei: «dacă n'ai plantat un pom, dacă n'ai născut un copil și dacă nu ți-ai iertat dușmanul, înseamnă că n'ai trăit.»

Nu se putea întoarce. Membrele nu mai schițau nicio mișcare. Coastele aproape se imobilizaseră. Au căutat tumori dealungul

axului nervos: singura probă pozitivă a fost o mononucleoză, cu mononucleare atipice, și un Paul Buneii intens pozitiv.

Atunci și-a adus aminte de Cincinel Piele. Era un pui de țigănuș, născut prematur, urît și pricăjit, fără nicio poftă de viață, contrar celor de-o rasă cu el. O enerva cumplit: ba vărsa, ba avea febre, așa zise «idiopatice», ba nu creștea în greutate. Îi scosese cu mari greutate până pela 7 luni fără spital, până când într-o bună zi nu mai vru să miște un picior. L-a dus repede la spital. Poate căzuse din pat și țiganii nu voiau să spună. Dar avea cu totul altceva: mononucleoză infecțioasă, complicată de paralizie (poliomelita fusese eradicată din țară). Cincinel scăpase indemn și ea s'a îmbolnăvit: poate chiar dela el. Dar de ce tocmai acumă dupăce îngrijise atâta mononucleoză în viața ei? Poate ființă era prea obosită.

Lucra aproape de patru ani, la munca de jos, cum se zicea. Era medic și îngrijea de copii. Era fericită, deși își cam bătuseră joc de ea, punându-o să dea examenul de competență și aruncându-i diplomele la coș. Într'un fel aveau dreptate: doctorii trebuie să fie mereu la curent cu ultimele descoperiri, medicina face progrese și neținând seamă de ele, te joci cu viața pacienților. Cei șase ani de pușcărie pe care îi avea în spate nu erau, ca să zicem așa, o școală de reciclare medicală, ci, cu mare îngăduință, o școală de meditație metafizică și pentru mulți o cameră mortuară. Ca să nu uite trecutul apropiat, circa medicală i-a dat noul post la un spital, lângă Mănăstirea Văcărești, folosită ca pușcărie, unde fusese oaspete în două rânduri și sub două guvernări diferite.

Era fericită că îngrijea copii. Cât le mai dusesese dorul! Copilul ei, copiii lumii, cu râsul și plânsul lor, cu răutatea lor mică, când erau sănătoși și neputința lor dramatică, dacă erau bolnavi. Toată nevinovăția lumii, toată gingășia lumii, singurul motor care zdrobește violența la om și la animal. «Lasăți copiii să vină la mine», cânta Nana fără voce, acolo de unde fuseseră cu adevărat alungați. Era fericită că trăia printre grădini și grădinari, că circa medicală devenise loc de spovedanie și de sfat, și iertase un dușman puternic, îngrijind cu aceeași dragoste copiii gardienilor dela închisoare.

Îi părea rău de ei, dar erau copii blestemați. Obscurantism sau Vechiul Testament? Copiii plăteau păcatele părinților! Nu puteai s'o convingi de contrariul, căci văzuse cu ochii ei: toate bolile se încuibaseră pe dealul înverzit cu căsuțe îngrijite, dăruite de Stat pentru servicii excepționale, părinților.

Dintre toate, cel mai important era secretul! Știau să-și țină gura, erau orbi și erau muți; nu duceau scrisori deținuților pe acasă, nu anunțau bolile, nebunii și morții care treceau prin pușcărie !

Reumatisme poli-articulare acute, tuberculoze < caverne, lupusuri diseminate și copii țarați, erau copiii lor. Un băiețel de 9 ani se închisese din joacă în frigider și murise sufocat; altul se spânzurasă cu sfoara dela zmeu; o fetiță drăguță căzuse peste geam și-și fracturasă coloana. Boli, patimi, accidente. Oare până la a câta generație?

În timpul șederii în salonul de reanimație, a avut două vise de care își aducea aminte. Cât să fi durat? Un minut sau un veac?

Păduri de brazi seculari cădeau tăiate de fereastră mecanice. Era un uruit straniu, care semăna cu uruitul tancurilor germane mergând la războiu. Mirosea tare a rășină. Brazii plâneau! Încărcați în camioane lungi, îi transportau spre fabrici de hârtie, unde îi topeau într'o magmă uniformă. Pădurea rămânea pleșuvă în urma lor. Trunchiurile, ciaturile rămase, se ascundeau în tufe de smeură ca să poată plânga mai bine. Pentru a scrie o carte, trebuia o pădure întreagă. Ferice de cărțile care nu vor fi scrise. Cartea ei era scrisă pe stuf.

• *

Era la Mamaia și mergea spre apus, cu soarele roșu înainte. Era pe malul lacului și nu lângă mare. Strada era plină de lume, copiii și tineret, care toți mergeau spre răsărit. Erau cu spatele la soare și nici nu-l vedeau. Alergau cu toții spre răsărit, numai ea mergea în alt sens decât toată lumea, ținându-se de soare. Soarele se grăbea să se culce. Găsi o spărtură în perdeaua de pomi și se repezi în lac. Lăsă o dâră de foc în apa cenușie și incendie căsuțele de peste lac, pictând livezile. Apoi ca o minge roșie se pierdu încet în ceața malului celuilalt.

O mamă tânără, cu un copil în brațe, erau singurele făpturi, în afară de ea, care urmărea minunea. Fața copilului se umpluse de soarele care venea din apus. Bună seara, soare, spunea mama din partea fiului ei. Pe mâine!

Pe Măine!... și se trezi brusc...

Era obosită când se îmbolnăvise. Acuma se odihnea! Nu stătuse în pat niciodată, fără motiv serios. Făcuse gărzi pe mașini de salvare, gărzi de noapte la spital. Pierduse șase ani din viață în închisoare. Acuma se grăbea să-i recâștige. Trăise intens, după închisoare. Cunoștințele medicale și căminul trebuiau refăcute.

Acuma, fiind din nou doctor de copii și simțind noaptea mirosul spitalului, trebuia să profite din plin. Șeful spitalului de copii îi fusese pe vremuri extern. Plecase în războiu entuziast; era și războiul lui și se întorsese disperat, urlând ca lupii. Pe front căpătase un glonț în spate subiect de glume posibile, dacă glonțul nu i s'ar fi așezat în coloana vertebrală și nu i-ar fi întors pe dos bruma de viață rămasă. Era un doctor foarte bun, inteligent și ajunsese repede sus, după războiu, ca în timpul revoluțiilor. Deoarece îl încurajase când se întorsese bolnav de pe front și nu-l socotise trădător, când încercase să se realizeze ca doctor, șeful spitalului, cum zic, o primi să facă gărzi de noapte. Nu erau de invidiat, dar erau bine plătite, mai ales nopțile de Anul Nou și 1 Mai, când și doctorii voiau să se distreze. Spitalul era vechiu și miroasea a pipi, căci mamele uscau cârpele copiilor mici pe calorifer.

Pe mașina Salvării, lucrurile erau și mai neașteptate: puteai fi chemat de oricine din sector și se întâmpla uneori ca noaptea la 12 să fi chemat de familie, pentru a le salva copilul aflat în spasme. Cât privește șoferul instituției, pe la ora două noaptea, pleca pe străzi după clientelă particulară. Nu te puteai opune poporului muncitor și trebuia să aștepti și eventualul caz grav trebuia să aștepte, până ce se întorcea șoferul.

Acuma când viața părea terminată și orice veleitate de a alerga spre viitor absurdă, mintea lui Domnicu fugea spre trecut.

:

i

II. COPILĂRIA

i

Sătulă de suferințe, de miasme și de frigul dela reanimare, vrând să uite de moarte, care se plimba nestingherită printre paturile-catafalc, deschise o trapă și se cufundă în adâncurile amintirilor.

În fundul fundurilor era senin. Se întoarse cu mulți ani în urmă, în casa copilăriei, în micuțul orașel moldovenesc, unde văzuse lumina zilei. Acolo fusese fericită și, fără să știe nefericită, prin greșelile celor care o iubeau prea mult.

Tatăl era un boier moldovean, rămas orfan la 15 ani, cu averea mâncată de rude. Nu avea de ales decât cariera armelor, liceu militar, disciplină de fier. Nu era deloc făcut pentru asta. Era deșept, bun și cinstit. Toate aceste calități s'au dovedit defecte, nefăcând ceea ce se chema carieră. Gradul de general 1-a luat apost-mortem».

Mama era mai tânără decât el. O evreică de 17 ani, când îl văzuse trecând călare prin fața ferestrelor ei. Era o fată frumoasă, vioaie, deșteaptă și răsfățată. Se trăgea dintr'o familie bogată, dar pe cale de a săraci.

Pentru amândoi, căsătoria era o mezalianță : familia ei de evrei habotnici, în care creștinismul nu făcuse încă nicio spărtură; familia lui, snoabă și rece, care nu voia să se încălzească la reverberația acestei brunete orientale, stabilite de multă vreme în țara tuturor făgăduințelor. Familiile, deci, luptară din răputeri ca să nu se înrudească, dar, până la sfârșit, ieși biruitoare dragostea.

Bunicii lui Domnicu din partea tatei muriseră de mult; trăia doar străbunica, «bunița», într'o casă mare, cu o grădină și mai mare, cu per zemoase, de care nu era voie să te atingi.

Bunița o invita odată pe an, vara. Orbise și-și pipăia fetița cu degetele ca să o cunoască. Ii făcea apoi cadou o pară, dar fratelui mai mic, nu.

Bunița a trăit aproape 101 ani. Dupăce devenise doctoriță, îi era milă de străbunică, despre care se povestea în familie că nu putea să moară din cauza unui blestem de familie, care trebuia deslegat de Biserică. Intr'o zi, tatăl militar, s'a dus la Biserică și s'a rugat lui Dumnezeu să o ierte. În aceeași zi a pâlpăit și s'a stins bunița, ca o lumânare.

În familia tatei existau mulți unchi și mătuși bogate. Aveau moșii întinse, păduri, lacuri cu pește. Aveau cai de rasă, care străluceau înhămați la cupeuri, trăsuri sau la bihunci. Nu-l invitau niciodată pe nepot, tatăl lui Domnicu, pedepsindu-l pentru că avusese îndrăsneala și ușurința să-și cumpere un automobil galben și sgomotos, una din primele mașini din țară. Era un neprevăzător, căci mai târziu se plimba în trăsura regimentului, trasă de doi catări, unul murg și celălalt roib. Tot târgul își cam bătea joc de cei doi catări; dar părinții ei treceau mândri pe lângă «Uspe-nie», Biserica cea mare, mama cu umbreluța deschisă, ca să nu o bată soarele, iar tata în uniformă de vânători de munte, cu pene la pălărie. Copiii ședeau pe scaunele din față și vedeau lumea deandoaselea, veșnic ghiontindu-se între ei. În fiecare Duminică, porneau la iarbă verde, la Mănăstirea Agafton, săraci și mândri de dragostea lor și de copiii lor.

Mama se botezase creștină în ziua căsătoriei. Bunicul depusese la bancă suma de 50.000 de galbeni, sumă minimă pentru zestrea unei fete căreia i se făcea cinstea de a se căsători cu un militar. Bunicii din partea mamei trăiau amândoi. De câteori mergeau pela ei, îi surprindeau prin colțuri vorbind cu mare fereală o limbă încâlcită, pe care n'o înțelegea. Bunelul era un domn înalt, alb, elegant. Era înscris la cel mai select club din oraș, unde juca poker, pierzându-și averea. Bunelul își iubea nepoții, pe Domnicu și fratele ei. Ii aducea la țară, îi plimba, îi urca pe cai, îi ducea la câmp și îi învăța să fie toleranți. Dimineața își lua micul dejun sub un mesteacăn cu frunze bicolore. Lângă el stăteau doi câini mari de curte, Lady și Bubico, ochi în ochii stăpânului. «Bubico, vrei mata o bucățică de pâine cu unt și mata lady, o bucățică de pâine cu miere?». Câinii luau cu delicatețe pâinea din mâna bunicului și așteptau cuminți să vină o altă porție.

Totul era o joacă vara la bunici. În pădurea dela Strunga, se jucau cu copiii din sat de-a hoții și jandarmii, se ascundeau și se fugăreau până la apusul soarelui.

La un Crăciun, odată, Domnicu și fratele ei, aveau pojar. În paturile albe, febrili și pătați, așteptau pe Moș Crăciun. Seara, la aprinsul lumânărilor, s'au deschis larg ușile sufrageriei, cu bradul bogat împodobit și mare de atingea tavanul. N'aveau voie să se dea jos din pat și jucăriile au venit rând pe rând la ei. Fiecare și-a oprit jucăra preferată. Ea, o estradă rotundă, pe care dansau trei păpuși, după muzica ce ieșea din cutie. Băiețelul ținea strâns în mână trenul electric, care fusese întins pe jos și alerga prin tuneluri spre gări înflorite, ducând cu el fericirea. Jucăriile erau dela bunici, trimise prin intermediul lui Moș Crăciun.

Nu știu, dacă peste noapte, jucăriile de vis pe care le adusese Moș Crăciun au fost înlocuite cu lucruri utile. Ea a căpătat un guler de blană, un manșon și o căciulită, toate albe și elegante, pe care, de ciudă, nu le-a purtat niciodată. Fratele, în locul trenului, găsisese un joc instructiv de domino, care nu i-a făcut nicio plăcere și l-a lăsat uitat în podul cu amintiri neutilizate!

Bunicii nu s'au lăsat de joacă cu nepoții. Într'o bună zi, le-au adus dela țară doi iepurași pitici, ziși «iepurași de muscă». Iepuroiul, «Zgâriuş», devenise proprietatea fetei, iar «Zgâriuşa», a fratelui. Iepurașul era sur și foarte vioiu; iepuroaica neagră, cu gulerăș alb, era mai cochetă și mai liniștită. Ce joacă nebună, să le dai de mâncare foi de salată proaspătă, morcovi tineri și varză dulce, să vezi cum se spală și se ridică în două lăbuțe ca să cerșească o mângâiere. Copiii nu s'au mulțumit cu atâta: i-au lăsat liberi prin grădină ca să-i facă fericiți și iepurașii s'au pus pe ros frunzele trandafiilor, au mâncat florile, și-au ascuțit ghiarele de copaci. Într'o zi au dispărut, fugind pe sub poartă. Au fost tare mârniți, știind că nicăiri pe lume iepurașii nu se puteau simți mai bine ca le ei acasă. Cum să plece, se întrebau, fără să^și ia rămas bun dela ei?

Bunicul, inventiv, nu s'a dat bătut nici după această întâmplare. Fetei i-a adus un miel negru cu blană creată, iar băiatului un gânsac alb. Se legară și de aceste animale așa de mult încât erau nedespărțiți. Dar și între aceste fapte, atât de deosebite, spre mirarea adulților, se legase o prietenie de neînțeles. Se culcau împreună, se plimbau prin curte așa zicând braț la braț, iar când unul era mai departe, celălalt se simțea neliniștit, Soartea mielului

a fost pecetluită de Paști; gânsacul a urmat în curând aceeași cale; părea că toate găștele Capltolului se mutaseră în ogradă.

Animalele iubite, când dispar, lasă un gol adânc în sufletele copiilor. Nu tot așa s'a întâmplat când a murit bunicul. Copiii nu înțeleg moartea și o cred trecătoare. Așteptau în liniște întoarcerea bunicului, până când au văzut locul unde îl pusese oamenii. Adevărat, era o grădină, dar foarte înghesuită, unde schilozii își cereau de pomană cu multă insistență ca și cum veneai acolo pentru durerile altora!

Bunica își făcuse pe deplin datoria: născuse 16 copii, din care numai 8 au ajuns la vârsta adultă. Pe ceilalți îi pierduse pe drumul vieții, răpuși la o vârstă fragedă. Fetele semănau toate cu ea, erau aprige, se măritaseră cu creștini și se încreștinaseră. Băieții, mult mai puțin înarmați pentru viață, muriseră pe rând, uciși de comuniști, în diverse puncte ale planetei.

Bunica trăia încă în mahalaua Tătărășilor, când proaspăta doctoriță vizitase ultima dată romanticul târg al «Ieșilor». Samovarul de ceaiu era veșnic plin la ea, iarna și vara. Studenții săraci din cartier veneau în casa bunicii pentru a se încălzi sau răcori, după sezon, cu condiția să-și aducă fiecare bucățica de zahăr pe care o sugeau, moda rusească, cu fiecare înghițitură de ceaiu. Bunica era săracă. Mahalaua Tătărăși nu mai există și poate nici locul unde își odihneau oasele bunicii, după ce s'au regăsit.

Odaia în care își petrecuseră copilăria în casa părinților era mare și frumoasă. Dealungul pereților, sus lângă tavan, alergau copii olandezi dansând. Dece oare copii olandezi? Ce zugrav avusesese acest gând? Fetițele depe pereți aveau bonete cu vârfurile întoarse în sus, iar băieții, saboți și căciulite. Jucau de săreau păreții. Le țineau tovarășie copiilor depe pereți, dar neputându-i situa în spațiu, nu se împrieteniseră cu ei. Erau și prea identici între ei, ca o armată de copii. În fond nu era decât o verigă a destinului, care poate să se manifeste din cea mai fragedă copilărie. Trecând în inconștient, această verigă poate să apară, deslănțuită de cine știe ce întâmplare pe parcursul vieții.

În curtea copilăriei era un grajd, în care locuia «Puica», iapa tatei de călărie și unde se născuse «Fetița», mânza ei, cu picioarele lungi. Când se întorcea tata dela cazarmă călare, alergau înaintea lui, îi ridica în sbor și îi așeza pe coama calului. Erau mândri că intrau călări în grajd.

În afară de cai, erau prieteni și cu sacagiul, care căra apă bună

de băut cu sacaua. La saca era înhămată o mârtoagă albă, care păștea iarba din fața casei până ce se căra apa în pivniță. Biata iapă, cu dinții galbeni, era veșnic pe drum și deși avea vârsta de pensie, nimeni nu se gândea să o întrețină gratis.

Prieten le era și Ițic, cămătarul. Venea în fiecare an de ziua de Ignat să taie porcul. Se tocmea cu câteva zile înainte, cântărea din ochi animalul și venea disdedimineată pe ger, când afară era încă întunerec. Copiii erau prieteni și cu porcul și le păreau rău de moartea lui. Dar cum nu erau de față la execuție, eveniment care se petrecea în fundul curții, și nici nu aveau voie să între în bucătărie, moartea porcului se limita la un schimb de păreri și glume cu Ițic, în limba lui moldovenească, împestrițată cu idiș.

Tata plantase în grădină câte un pui de brăduț argintiu de câteori se născuse câte un copil. La început copilul creștea mai repede decât copacul, dar mai târziu rămânea mic și brăduțul îl întrecea. Minuni neînțelese de minte de copil!

Ca o compensație a firei, pentru supărarea Crăciunului cu pojar, tata pusese în pământ bradul cel mare, care fie că avea fie că prinsese rădăcini și ducea spre cer resturi de peteală uitate printre crengi.

La 13 ani Domnicu a avut întâia decepție cu mama ei. O adora. Era frumoasă, feminină și o născuse în dureri. Ii pusese o întrebare, pe care, probabil, nu și-o pusese niciodată, pentru că nu făcea parte din orizontul ei pământesc. Vroia să știe ceva despre Dumnezeu dela ea, pentru că preoții dela școală discutau problema teologică. Adevăruri care trebuia să fie evidente, erau discutate! Mama în loc să se aplece cu bunăvoință spre neliniștea sufletească a fetei, o trimise să citească și să-și facă lecțiile. «Nu-ți ajunge domnul cu barbă albă din Biserici? Nu cunosc pe altul și nici nu e o preocupare de copil, când omenirea întreagă nu-i dăduse de rost». Mama n-o luase în serios. Astfel din acest moment și-a ascuns cu grije problemele în suflet și s'a decis să meargă pe drumul ei propriu. Viața mamei ca a tuturor femeilor din vremea aceea, nu o încânta. Femeile erau ca iedera: înfrumusețeau casa și viața bărbaților lor. La 13 ani și-a terminat copilăria, deși a mai purtat ciorapi și rochițe scurte. Va lua «doamna viață» de coarne și, din joacă sau din serios, o va obliga să joace cum vrea ea.

*
*
*

La liceul ortodox, tolerant și înțelept din marele oraș bucovinean, unde tata fusese strămutat cu garnizoana, era mult mai fericită decât acasă. Împărăția austro-ungară lăsase o amprentă de civilizație în urma ei. Românii erau strânși laolaltă, mândri de lupta lor națională, deși puțin speriați de așa zișii regăteni. La școală nu se puneau pe capul fetelor fileuri, ca să le slujească, și nu erau pedepsite dacă dansau seara cu băieții pe ghiață sau pe parchet, iar profesoarele se purtau cu elevele frumos.

Domnicu însă, necăjea atât pe directoare cât și pe profesoare cu problemele ei nerezolvate. Dealtminteri, nici ea nu știa precis ce voia la vârsta aceea. Li se dăduse ca temă la filosofie, «Mila». Domnicu susținea că mila este un lucru rușinos, că n'ar vrea s'o primească și nici s'o dea cuiva care se consideră «Om». Amarase și pe profesoara de franceză, care o iubea înainte de acest incident pentru limbă și pentru că era refractară lui «Deutschekultur». «Faut-il hurler avec les loups?», era tema ce li s'a dat. «Oui», a răspuns Domnicu, căutând să argumenteze. A fost mare tăraboiu și totul s'a rupt între profesor și elev. Nu știu de ce spusese atunci așa, căci mai târziu și-a schimbat părerea și despre milă și despre lupi. Voia să pară originală, lipsită de convenții, independentă ca spirit.

A dat în grabă clasa a opta cu a șaptea împreună și s'a prezentat la bacalaureat în toamnă. Voia să scape cât mai repede de orice constrângere.

În vara aceea a descoperit marea. Marea din sudul Basarabiei, cu pierseci mari cât merele, cu vii cari se scăldau în apă. Marea cu comorile ei de scoici, cu caii de mare mici și cu înotul pe coama valului. Era o zăludă de fată, tunsă băiețește, cu trăsături nu prea regulate.

La bacalaureat, a fost prima înaintea băieților și mai ales înaintea fetei generalului, de unde mutarea disciplinară a tatei. Comisia o felicită și îi indică drept carieră, ziaristică.

A ales însă medicina, nu din alt motiv, ci pentru că era singura facultate care nu se putea urma în orașul unde terminase bacalaureatul. Voia să fie cât mai departe. Nu a împins-o spre această carieră vreun sentiment de abnegație sau de dragoste de oameni, ci pur și simplu o dorință nebună de independență.

Încerca să-și disciplineze umorul desemnând oase și își înăbușise orice veleități literare și culturale pentru a avea timp de toceală. A muncit cu ciudă și caznă primii doi ani, când n'a avut

învățat
e din
scoarță
în
scoarță
, îi
dădeau
puteri
nebănu
ite.
Toate
praguri
le
trecute
, după
șapte
ani era
«Docto
r în
Medici
nă și
Chi-
rurgie»
. Se
gândea
la
directo
area
din
orașul
bucovi
nean,
care îi
spuses
e la
despărț
ire:
«nu
cred că
va ieși
ceva
bun
din
Dumne
ata».
Poate
avea

niciun contact cu medicina reală, aceea, care se face pe viu, care se aplică omului. Când a intrat în spital, totul s'a schimbat în viața ei, începând a înțelege ce desarmat e omul în fața durerii și ce mult l-ar fi putut ajuta. Medicina, cu tomurile ei groase,

dreptate, căci «Nemo ante mortem», nu «beatus», ci desăvârșit «est».

TARA MIERLELOR

Era o țară cuminte și săracă, plină de înțelepciune țărănească și ciobănească, căci fusese o țară de țărani și ciobani din moși-strămoși. Dumnezeu le dăduse un pământ sărac printre stânci. Garaseră pământ de aiurea, îl așezaseră ca în talere, sprijinite pe pietre, și sădiseră viță de vie, care bucura pe om de trei ori: întâi floarea cu parfumul ei neîntrecut, apoi strugurele în mâini de copii și vinul vesel în paharul celui trist. Aduși de stânci, de ape repezi, de laptele vacilor, de mirosul brazilor, veniră oameni de aiurea. Dar cine știe dacă băștinașii știau mai de mult sau numai cei ce veniseră peste ei le-au arătat cu mirare, că în fiecare pom își făcuse cuibul o mierlă!...

Mierlele cântau la răsăritul soarelui, la amiază și seara. O fi intrat fluieratul mierlei în fluierale oamenilor culți? Poate ciobanii, sigur ciobanii de pretutindeni, l-au furat și și-au mângâiat singurătatea cu cântecul lor.

Iată că mierlele cântau și iarna, nu plecau spre țări mai calde. Se ascundeau în garduri vii când bătea vântul cel rece dinspre munți, care aducea zăpada.

Nu cântau numai în timpul dragostei; flueratul lor era nuanțat, uneori prea trist, alteori săltăreț și vesel; uneori era imn, alteori bocet în surdină; uneori râs șăgalnic, alteori fum de frunze uscate, primăvara în grădină...

Poate că plângeau fiindcă aveau cioc galben și pene negre: «(pasăre galbenă'n cioc, puișor făr'de noroc)».

Poate că se bucurau ca oamenii cuminți nu le ucideau și nu le alungau: așa, Tara întreagă fluera!

Era o țară fericită, că avea mierle și nu purta războiu ca să nu le sperie; mierlele erau apărarea ei!

Când ! a trezit din reveriile ei, Gigi, sora șefă, fredona un cântec popular...

III. IN LUMEA COPIIILOR

Continuându-și călătoria în trecut, filele cărții se întorceau repede. În Noembrie 1932, avea 22 de ani și ieșise a doua la internat. Planul ei inițial era să devină medic psihiatru, dar din cauza unui nenoroc la examen, și-a schimbat orientarea vieții și a ajuns medic de copii. Unicul loc ce-i rămăsese ca medic, în raza orașului București, a fost la Leagănul de copii găsiți «Sf. Ecaterina». Se gândea că n'o să stea mai mult de un an și ce contează un an, când ești la vârsta de 22!

Totul i se întâmpla în afara planificării și fără propria ei voință. Pentru ea, copiii reprezentau niște ființe gălăgioase, ne-coapte și crude, pe care nu le înțelegea. Murdari și sălbatici, doreau veșnic lucruri contradictorii, pe care nu avea nici pofta și nici posibilitatea să li le satisfacă. Dar printr'un destin pe care nu-l poate înțelege, copiii au câștigat procesul contra doctoriței din primul moment.

În ziua de 9 Martie 1933, prima zi de internat a tuturor seriilor, o zi cu vânt și zloată, fu găsit în leagănul de metal dela poartă un copil de sex feminin, învelit în ziare. Copilul era complet înghețat, avea broncho-pneumonie. Pe vremea aceea nu existau peniciline și sulfamide. O luptă surdă, pe viață și pe moarte, s'a încins între boală și interna de gardă. Când se încălzi, fetița se dovedi frumoasă, grasuță, părând să aibă o lună. Cu micile arme depe atunci, oxigen, muștar, piretoterapie, camfor, fetița scăpă. Fu botezată cu nași improvizați și căpătă numele de «Alina». Dar pentru toți rămăsese, «fetițoiul».

Leaganul «Sf. Ecaterina» era adăpostul copiilor aruncați, nedoriți, a fetelor-mame: copii de oameni tineri săraci cari se iubi-seră între ei, dar cari nu acceptau consecințele dragostei, copii

de fete proaste care nu știau cum să se apere, nedescurcate, cu părinți intransigenți. Uneori copii de drame mari,> viol, incest... copiii nimănui.

Internii se schimbau la leagăn, dar surorile erau permanente și pricepute. Angela, biberoniera, era un as, iar medicul-șef, deși nu profesor de catedră, avea mare dragoste și milă pentru copii.

În jurul nașterii «fetițoiului», Domnicu voia să-și închipuie o dramă romantică: fie că un dușman al părinților o furase noaptea din pătuc și o pusese la poarta azilului; fie că o moștenire trebuia să ferească pe un alt vlăstar și fetițoiul încurca socoteli de arginți; fie că o mamă vitregă alungase din casă copilul mamei moarte la naștere... povești banale și frumoase, prin care încerca să explice prezența acestei mici prințese blonde, cu ochii albaștri ca bolta cerului, în mijlocul celorlalți copii, mai puțin reușiți...

Fetițoiul a fost primul copil salvat de internă și îngrijit până la vârsta de un an cu dragoste și sacrificiu. În schimb copilul acesta i-a dat mult mai mult: primul surâs, primul gângurit, cu mânuțele întinse spre dânsa când apărea în salon.

La vârsta de un an, i se căutară părinți adoptivi, cum se proceda cu ceilalți copii. Fu scoasă la vedere într'o bucată de stambă cumpărată din pomană. Nu trebuia să o ia oricine, ci arătată unor oameni cu ochi blânzi, care așteptau să-i aleagă copiii pe ei.

Veneau mulți oameni să caute copii la leagăn: unii inventariau micuții și pedigree-ul lor creat ad-hoc de surori; alții nu știau ce vor. Priveau ca la tarabă «marfa» și nu se puteau decide. Copiii nu vorbeau și puțini știau să meargă; le era frică de orice figură necunoscută.

După vârsta de un an, copiii erau trimiși în colonie. Colonia era o sucursală a leagănului. După ce crescuți cu regim calculat în calorii, în colonie tratamentul lor nu mai era același. Copiii erau trimiși într'un sat, unde asistența îi plasa la țărani, plătindu-le pensiunea. Lucrul nu era rău conceput: aveau să aibă aer și viață în societate, de care erau lipsiți la leagăn. Dar, vai, după o lună de zile se întorceau muribunzi, descărnați, cu toxicoză și foarte puțini puteau fi recuperați. Întreaga echipă se întreba dacă trecerea dela gris cu lapte la ciorbă de fasole și mămăliga era vinovată de starea lor sau țăranii lacomi, nu luau fiecare prea mulți copii în pensiune, pentru a-și mări veniturile? Dece viața la țară nu-i făcuse voinici și bronzăți? Oare era cheia insuccesului?

Cu ajutorul surorilor și a unor incursiuni în tabăra asistenței, Domnicu descoperi cauza denutriției. Făcu un raport forurilor competente și-l semnă singură. Ceilalți, ca să nu sufere consecințe, s'au dat laoparte. Banii pe care asistența îi aloca pentru creșterea copiilor se pierdeau pe drum. Prea puțini ajungeau la puericultorii improvizați. Îngrijirea dată copiilor nu valora mai mult decât prețul căpătat. Totul era acum cunoscut, făptași, complici. Au amenințat-o cu pierderea internatului, cerându-i să-și retragă plângerea. Cum n'aveau de gând să-i dea curs, au decis intrarea în adormire a coloniei, ca să câștige timp și raportul să se uite. Nu mai plecau copiii în colonie și nu se mai întorceau schelete. Obținuse totuși ceva: copiii nimănui nu mai dispăreau fără răspunderi.

Micuța Alina, pe care nu putea s'o ia de tot, fiind angrenată în treburi periculoase și neavând să-i ofere drept pat decât un geamantan, a fost adoptată la prima vedere de un preot și o preoteasă. Aveau să o hrănească cu colivă și colaci și aveau să-i cânte cântece de leagăn, după obiceiurile românești.

Al doilea copil al lui Domnicu la leagăn a fost Ciu-Ciu. I se spunea așa, pentru că se legăna singur într'una, în dreapta și stânga. Pe cât de nobilă și distinsă era fetița, pe atât de proletar și jigărit era Ciu-Ciu. Avea niște ochi negri întunecați, cari aminteau cine știe ce șiruri de strămoși. Mânca mult, era mereu flămând, dar nu se lipea nimic de el. A mers târziu în picioare și deși împlinise vârsta de un an, nu a fost trimis în colonie.

Pe Ciu-Ciu, la un moment dat, chiar avea de gând să-l ia ea, din cauză că fiind așa de pricăjit nu putea fi plasat. Dar ce soartă ar fi avut?

Pe vremea aceea era căsătorită, dar nu-și vedea bărbatul decât seara, încât avea timp toată ziua să se joace cu copiii. După masă invita câțiva copii din leagăn, în odaia ei de internă, la «ceaiu». Ceaiul se compunea din mere și biscuiți. Era tot ce^și putea permite. Copiii leagănului erau niște speriați. Nu ieșeau din saloanele lor. Își așteptau biberonul cu capul în sus și gura deschisă, ca niște vrăbiuțe. Nu știau să mestece și nu erau sociabili. Cu ei nu prea vorbea nimeni. Nimeni nu-i lua în brațe, afară de cei frumoși și care știau să spună surorilor și îngrijitoarelor «tata», «mama». Aveau numai jucării stricate dela pomul asistenței și dacă nimeni nu se juca cu ei, stăteau în țarcuri și urlau pentru motive numai de ei știute.

După căsătorie era și ea foarte săracă. Internul avea pe vremea aceea o leafă de 500 lei, cu care ar fi putut să-și cumpere eventual o pereche de pantofi. Dar niciodată n'a fost mai fericită ca la leagăn. Seara venea soțul și o lua și adeseori se întorceau pe jos acasă, iar cu prețul biletului de tramvaiu cumpărau o prăjitură din care mușcau amândoi pe rând.

Poate că le făcea un rău copiilor deschizându-le o poartă, poarta de dincolo, pentru ei: se gândea cu tristețe la proverbul românesc «ferice de broasca care n'a văzut marea». Dece să nu vadă lumea? Întrucât ignoranța poate și e obligatoriu, să fie fericire? Venea atunci întrebarea grea, oare rostul omului pe pământ este fericirea? Ai, fără să vrei, tendința de a face fericiri în jurul tău măcar ființele mici.

La leagăn a învățat să cunoască și să crească copii. La ghicea gândurile, știa când plâng de foame, de somn, de boală sau de plictiseală. Vedea cum li se trezește cunoașterea, cum caută să imite surâsul și vorbele. Vedea cum puiul de om e cel mai desarmat dintre puii ființelor vii, cum nu se poate ținea pe picioare până la opt luni, și cum puiul iepei se naște pe picioarele lui, lungi și utile. Vedea cum, născut cu instincte de cruzime și distrugere, pe încetul și le stăpânea sau canaliza. Vedea, în fine, că are nevoie de dragoste, pentru a deschide ochii spre lume râzând și a-i închide la soroc, împăcat.

Cu acest bagaj de viață și de cunoștințe, care avea să-i servească mult în viață, s'a mutat în primăvara anului 1934 la Spitalul de Copii din Capitală.

O lovitură de teatru cu Ciu-Ciu. Intr'o zi apare la poarta leagănului o femeie mică, neagră și slabă. Era mama lui Ciu-Ciu. Voia să vorbească cu șeful. Toate datele coincideau. Femeia stătuse 8 luni la închisoare. Acum ieșise și își căuta băiatul. Puteai să nu dai unei mame pruncul născut de ea, pe motivul că ar fi nedemnă? Femeia plecă cu Ciu-Ciu.

Trecuseră ani de-atunci, când un tinerel, puțin adus de spate, cu o cutie de rahat în mână, veni la doctoriță. Era Ciu-Ciu' învățase strungăria, îi mizea mustața și tocmai luase prima chenzină. Mama i-a spus cine îl crescuse când era mic.

La Spitalul de Copii a rămas doi ani internă: un an la contagioase și altul la pediatrie. Spitalul era mic, neîncăpător și mirosea puternic a desinfectante. Dar ce pasionant era să circuli noaptea printre paturi în afara orelor de serviciu și a datoriei de doctor:

să mângâi aici, să cerți dincolo, să scapi copilul de frica ce o poartă cu el din leagăn până la coșciug, care se lăsa mai ales noaptea ca o spaimă pe ochi.

Fantezia nu avea ce căuta ziua în spitalul de contagioase. Epidemia mare de scarlatină gravă ucidea în medie șase copii pe zi. Era scarlatină cu angină necrotică, scarlatină toxică, septicemică. Cei voinici reacționau mai prost decât cei slabi. Tratamentul cu ser era iluzoriu. Abia după patru ani, sulfamidele vor reduce mortalitatea scarlatinei aproape de zero și vor micșora suferințele atâtor părinți.

S'a îmbolnăvit de scarlatină în primele zile ale stagiului; angina difterică a luat-o dela copii, în toamna lui 1934. Ser în cantități industriale, la prima boală, ser ceva mai îndreptățit, la a doua. Boala serului nu se mai termina; nu existau antihistaminice.

Colegul ei, speriat de bolile pe care le îngrijea, a încercat să se ferească. După trei luni de stagiul, murea în convulsii uremice. Numele lui fu trecut pe placa de marmoră a spitalului: raort la datorie.

Copiii se îmbolnăvesc altfel decât adulții și se comportă altfel. Dacă nu e un caz foarte grav, nu stau cumiți în pat. Își fac de lucru și circulă peste tot. Chiar în timpul acestei epidemii îngrozitoare, saloanele de copii erau vesele. Micii pacienți nu erau deloc conștienți de ce li se întâmplă. Când un copil stă cuminte în pat, doctorul devine atent, căci cu excepția celor care zăceau în neștire, în salon era o sarabandă de cămeșoaie prea largi și prea lungi, care se fugăreau, se târau, făcând o gălăgie de nedescris.

Din negura amintirilor îi străbăteau capete mici și trupușoare chinuite de copii. În rezerva de bronhopneumonie, Gus se svârcolea în brațele bunicii, căutând aer. Părul lui blond și buclat își pierduse luciul, buzele erau vinete, iar mânuțele se agitau neputincioase. Noapte de noapte Gus făcea convulsii, până când bunicuța lui, cu lumânarea în mână, socoti că totul s'a terminat. Cu lacrimi în ochi spunea «Dumnezeu să-l ierte» și-l acoperi peste cap cu cearceaful. Domnicu era tocmai pe acolo internă de gardă. S'a sbătut și l-a smuls din ghiarele morții. Bunicuța avea însă credințele ei. Era greu de convins să continue să îngrijească «un copil întors». Păcatul Doctoriței i se părea mare, dar nu putuse fi înfăptuit fără ajutor de Sus!

În rezerva de meningită tuberculoasă, era liniște, o liniște prevestitoare de rău. Mereu alte trei mame, aplecate peste alți trei

copii, știau că nu mai au nimic de sperat. Era o poveste de demult. Azi mulți au uitat-o. Pe vremea aceea niciun copil, bolnav de meningită tuberculoasă, nu mai scăpa. Întâiu, orbea, surzea, se des-cărna, se paraliza și mama asista la toata drama fără să-l poată ajuta; deodată toate treceau, copilul cerea mâncare și chiar atunci murea! Par'că se gătea pentru marea călătorie, ! ; făcea frumos • cu modestie, ca să nu indisună pe Dumnezeu.

Și iată, de undeva din apă, din ploi și din căldura verii, apăru paralizia infantilă. Puncții lombare, copii în comă, paralizia pro-gresa și apoi regresa, lăsând uneori, din fericire, doar un picior balant. Cine se mai gândea la viitor, la mecanică, la estetică, la complexe de mai târziu ale adoslescentului? Să scape câți mai mulți cu viață.

Rămase prietenă cu mulți din micii pacienți, vindecați de tot sau pe jumătate. Ii telefonau, o invitau la petrecerile lor, o inclu-deau în joc. Rămăsese mică, infantilă, cum povesteau adulții, cu oarecare dispreț, dar i se deschideau perspective nebănuite de po-veste și joc, capete blonde și brune aplecate pe pieptul ei, suflete mici cu dureri mari, deschise și puse în palmă. Altfel de boli, cari trebuiau neapărat vindecate. Să vrei veșnic să umpli golurile de părinți, de profesori, de prieteni, ce presumțios trebuie să fii, dar și ce fericit, când dintre lacrimi iese un zâmbet, dintre nori, un curcubeu.

Internii erau pe atunci iubiți și respectați în spitale. Făcuseră toți legământul Sfinților fără arginți, Cosma și Damian; de ziua Sfinților, erau invitații șefului, la o ședință de referate, cu cafea și tort. Noaptea răspundeau de întreg spitalul. Erau singuri de gardă, împreună cu tomurile lor groase, chemate adeseori în ajutor. Făceau consulturi importante între ei, la ore mici, încercând să înnădească între ele specialitățile.

Tot la spitalul de contagioși s'a întors când îi murise soțul în războiu. Pe jumătate moartă, s'a întors ca medic secundar să ia dela copii bolnavi, dramul de viață care îi lipsea. Atunci își luase dreptul, pe care nu i-l dăduse nimeni, să boteze copii «in extremis». Nu avea nici apă sfințită, nici dar preoțesc, dar moartea era pe aproape și copilul nou născut nu putea pleca fără speranțe în întunerec. Niciunul din botezații ad-hoc nu muriseră!

În spitalul de atunci, omul era om, copilul era răsfățat și iubit, așa cum trebuie să fie un copil, mai ales, când e bolnav. Nimeni nu s'ar fi gândit să bage bani doctorului în șorț pentru serviciile

aduse. Dacă te simțai în stare să te descurci singur, cu toată conștiința ta de doctor și de om, atunci îți deschidea! cabinet; dacă bolnavii veneau la tine, aveai și bani, dar nu aveai timp să îi cheltuești, căci erai prea ocupat.

De Crăciun, era câte un pom pregătit pentru fiecare secție în parte și Moși Crăciuni în halate albe căutau să consoleze pe micuții, obligați să-și petreacă sărbătorile în spital. Căpătau jucării, cărți, bomboane; de Paști, cozonac de regim, pentruca sufletul lor mic, și așa destul de înfricoșat printre străini, să vadă pe călăii cu injecțiile ca pe niște prieteni calzi lângă ei.

Sora-șefă era totul în spital. Adeseori printre ele erau femeile rele și hoațe, dar își pricepeau meseria. Era singura în stare să întubeze un crup în ultimul stadiu și să-l detubeze. Copiii scoși de ea din anoxie, i-au compensat și iertat păcatele. Ea întuba orbește cu tubul dealungul degetului, știind exact cât poate suporta copilul deja sufocat. Toți au încercat să învețe tehnica, ca s'o poată înlocui, dar nimeni n'a reușit niciodată! A murit după ce a văzut că s'a instalat noua categorie de specialiști: anesteziști și reanimatori cu laringoscopul în buzunar.

Odată, o singură dată, a fost primit un tată la spitalul de copii. Era un evreu sărac, comunist, care trecea prin vremuri grele și nu avea alt bun decât fetița. În soția lui nu avea încredere că ar putea să o îngrijească bine. S'au pus probleme serioase. Doamnele-mame dela spital nu admiteau domn printre ele, dar copilul s'a prins cu toată disperarea de gâtul tatălui său, acumă când ajunsese între streini și îi era frică. Până la urmă îl primiră. Își plăti corect spitalul, prin cine știe ce mijloace, și a rămas prieten cu Domnicu și după însănătoșirea copilului. Când s'a pus problema unei deportări în Transnistria, a venit să-i lase fetița.

Deportarea se amâna. Războiul era pierdut și el îi aduse să citească atunci dela prietenii depe celălalt mal, ((Memoriile Aliei Rachmanova», ca s'o convingă de inutilitatea efortării de a opri timpul în loc. Alia Rachmanova notase zilnic ce i se întâmplase în timpul revoluției rusești, modest și fără exagerări. Se convinsese că peste țară, peste oamenii ei cumsecade, peste ea, venea ((vifornița cea mare». Ei se găseau atunci în țară într'o situație asemănătoare. Bătea la ușe, avea să li se deschidă calea spre anihilarea personalității și uciderea lui Dumnezeu, care, ucis, demulțori reînviase, dupăcum promisese; țara însă ar fi putut să nu se mai redrezeze ca nație niciodată, să-și piardă pentru totdeauna locul deosebit

ce-1 avea între națiile lumii, să fie înghițită de rechinul vecin, care se căznea de mult să o digereze. Era o luptă pe viață și pe moarte între un David și un Goliath mincinos și șmecher. După câțiva ani, puținii, care, ca și Domnicu au stat în, calea vremii, au fost socotiți nebuni și tratați în spitale psihiatrice.

Intre copiii deosebiți pe care i-a iubit în decursul carierei sale, au fost mai târziu, «sub noul regim», gemenii. Mama lor, o intelectuală, se născuse din gemeni lipiți de coloana vertebrală. I se vedea pe spate semnul care îi rămăsese după operația de deslipire. Sora ei nu îi supraviețuise. Intrase în pușcărie la 24 de ani și ieșise la 35. Era o ființă pesimistă și totuși viața a fost bună cu ea. Deși ruptă și săracă își găsise părinții bătrâni sănătoși; la ieșirea din închisoare, apărură un soț care a fost frate de cruce, meșteșugar cultivat în marea universitate a rezistenței, puțin tuberculos.

În timpul sarcinei, biata fată nu avea decât o teroare: gemenii. Născu bine înțelese gemeni, căci și natura se grăbia: un băiețel și o fată. Copiii au crescut frumoși, n'au aflat nimic de trecutul părinților și sunt primii la școală. Poate pentru că părinții lor lucrau la munca de jos vor avea dreptul să fie intelectuali. Un handicap aveau totuși: se închinau lui Dumnezeu și credeau.

Când se trezi din călătoria din trecut, văzu băiatul aplecat asupra ei. Era scăldată în sudori și el o ștergea, neștiind cum să o ajute. Stătuse toată noaptea la spital cu o prietenă a lui, psihologă. În spital, își găsise un colțișor liniștit, nu prea departe de reanimare, unde putea să bată la mașină un fragment din lucrarea lui de diplomă. Din jumătate în jumătate de oră, intrau la reanimare și așa i-a văzut când deschisese ochii.

A doua zi, i-a povestit fata, cum au plecat amândoi în zorii zilei, tineri și desperați, dela spital spre locurile de muncă. Încovoiați sub greutatea adolescenței lor prigonite, zgribuliți de frig, de noaptea nedormită și de griji. Zăpada se topea. Mașinile trecând în goană, îi stropeau de sus până jos. Toate tăcerile li se păreau complicități, toate încercările de a străbate, lașități.

Mergeau triști și obosiți în zorii zilei, neștiind dacă până seara aripa morții nu-i va fi atins în ce iubeau...

IV. COPILUL

Cunoscuse pe viitorul ei soț în 1943, în împrejurări penibile. Era convocată de urgență la Tribunalul Militar, Cabinetul IV Instrucție.

Putea să se aștepte la tot ce putea fi mai rău. Avea în spate, după grațierea dela moarte, 10 ani de temniță grea, pedeapsă suspendată și condiționată de o purtare fără cusur. Deci cuminenie în continuare, până ce va fi liberă.

Țara era în războiu. Războiul contra Rusiei era și războiul ei, deși îl purta Mareșalul care o condamnase la moarte. Rușii au fost dușmanii de totdeauna ai țării. De data aceasta Rusia reprezenta și bolșevismul, o idee care fără a dăruia dreptatea socială, anihila ideile de libertate, talent, personalitate și Dumnezeu, înlocuindu-l pe «El» cu zeii-oameni, cărora trebuia să te închini. Totul se încheia cu nivelarea vieții economice la gradul ei cel mai de jos și cu un sistem polițienesc care reușea să mențină regimul, prin frica nebună pe care o cuibărea în sufletele oamenilor.

Ar fi vrut să fie undeva pe front, la un serviciu de transfuzii, așa cum se oferise dela început. Pe bărbații mișcării naționaliste, conducerea Mareșalului Antonescu îi încadrase, după așa zisa rebeliune, în echipe de sacrificiu, ca să se reabiliteze prin moarte, în primele linii ale frontului. Astfel, mulți legionari au pătruns adânc spre est, iar cei ce au fost uciși, au fost mai fericiți decât aceia care eu avut nenorocul să cadă prizonieri la comuniști.

Și fratele ei era pe undeva pe acolo...

Nu, Românii n'au luptat ca să fie alături de Nemți. Era propria lor treabă națională. Nemții îi obligaseră să dea Basarabia Rușilor,

iar Ardealul l-au dăruit Ungurilor, în urma unei conferințe ridicole, la care Românilor le rămăsese un singur protest: lacrimile. Românii ajunseseră pioni pe masa de șah a marilor puteri. Ei luptau în răsărit știau că luptă contra dușmanul lor de totdeauna. Același dușman care îmbrăca pielea ortodoxiei, ca să-i apere de Turci, acuma îmbracău pielea civilizației occidentale ca să-i apere de Nemți și pielea comunismului ca să-i apere de burghezie. Tot atâtea piei de oaie, câți lupi râvneau la țara lor frumoasă și bogată, oază de latini în calea panslavismului și drum obligator spre Țarigrad.

Cum nu era un element de încredere, n'au primit-o nici în echipele de Crucea Roșie și nici în ale Doamnei Mareșal, care se jucau de-a răniții în Crimeea sau la Odesa. În ziua de Sf. Gheorghe 1941, când au condamnat-o la moarte pentru deținere ilegală de arme, i se puseră două întrebări: de unde provenea arsenalul și ce avea de gând să facă cu el? La prima întrebare nu se putea răspunde fără să se provoace un lanț de arestări. La a doua a răspuns, (țara era guvernată de Mareșalul Antonescu, care se descotorosise de legionari, în urma așa zisei rebeliuni, pe care îi închidea acuma sub diverse motive legalizate de legi excepționale) «vroiam să vă apăr de culoarea roșie, care în curând vă va stăpâni»). (Nu trebuie uitat că lucrurile se petreceau înainte de intrarea României în războiu contra Rusiei.)

Nu era desigur profet, dar i se părea judecata foarte simplă. Din momentul ce, pe singurii oameni pe care te poți baza din punct de vedere al curajului, naționalismului și al cinstei îi închizi, condamându-i la zeci de ani de închisoare, este evident că vei fi trădat chiar de oamenii tăi. Asta i s'a întâmplat și Mareșalului Antonescu, care pierdu războiul și deci trebuia împușcat la zid. Procurorul și completul de judecată, care cu regret o condamnase la moarte, și-au sfârșit viața în închisori, căci făcuseră imensa gafă să condamne nu numai legionari, ci și comuniști, și aceștia erau susținuți de o putere străină, nu ca ceilalți, cari, fugari, nimeriseră la Buchenwald. Toate lucrurile acestea aveau să se întâmple după câțiva ani, căci, la început sovietele întrebuițară tactica adormirii conștiințelor, pornid serios la treabă numai după trei ani. Au lucrat sistematic, pe etape, luând mai întâiu banii, apoi aurul, apoi profesia și la urmă libertatea oamenilor. Cine cunoaște literatura lor, știe că totdeauna comuniștii au procedat în salturi, «doi pași înainte, un pas înapoi».

În 1941 erau doar câțiva comuniști în țară și e curios cum mai târziu au apărut, ca ciupercile după ploaie, mulți luptători în ilegalitate, cu pensii mari și drepturi speciale...

În 1943, piesa războiului era jucată, dar Românii nu știau că țara fusese vândută de Americani la Teheran. Pentru ca să fie dărâmat poporul german, fuseseră sacrificate țărișoarele din preajma colosului rusesc, fie că luptaseră alături de aliați fie împotriva lor.

Domnicu suferea alături de Românii încercuiți în Crimeea, fugari și înghețați la Stalingrad; ei se purtaseră frumos pe front, curajoși în lupte, omenoși cu partizanii și răniții străini, miloși și înțelegători cu populația. Cu câteva excepții: învârtiții cari au cărat plane și tablouri din Transnistria.

Dece nu se opriseră pe Nistru, până acolo unde trebuia recucerită țara? Strategii spuneau că o armată fugărită, și armata roșie fugea, trebuie urmărită și distrusă. Dar pe vremea aceea, în timpul ofensivei victorioase germano-române, nu se bănuia că Rusia va fi ajutată masiv de Americani.

Până la Americani, pe Ruși îi ajutase, ca și pe vremea lui Napoleon, «iarna». Soldații cu picioarele învelite în ziere, înnebuniți de viscol, cu benzina înghețată în carburatoare, se întorceau acasă în goană. Și încă Românii mai aveau cojoace. Dar Nemții pleaseră la războiu, în Rusia, sportivi ca la o plimbare. Îmbrăcați numai în vestoane, au albit câmpiile înzăpezite cu oasele lor.

Învinși au plătit! Generații de bărbați tineri au fost duși în minele din Siberia să moară. Dar învingătorii, nu sunt și ei responsabili? Istoria îi va trage la răspundere pentru pactul de amiciție pe care-l făcuseră, cu totul nenatural, cu dușmanul civilizației noastre.

Între timp, Domnicu avea problemele ei. Avea o pedeapsă suspendată și trebuia să iscălească săptămânal într'un registru, pentru a dovedi că nu părăsise localitatea. Din când în când, polițistul, un bucovinean, o mai lăsa să se plimbe prin munți.

Siguranța Statului se ocupa de dânsa și după condamnare și grațiere. Din procesul din 1941, se născuse fără să vrea, om politic. Adeseori suferise percheziții nocturne, căutând oameni ascunși, luând ce imereau. Astfel au confiscat cărțile legionare, cărți puse la index, e adevărat, dar cărți cu dedicație, două din ele scrise de soțul ei mort pe front. În general, toate cărțile sechestrate erau scrise de oameni cari nu mai existau, dar cari rămăseseră în amin-

tirea oamenilor cari făceau parte din aceeași generație și luptaseră alături de ei.

Domnicu rămăsese fără ele și îi părea nespus de rău! Pusese cărți de căpătâiu și ale actualilor conducători. Reprezentau Bucăți din viața ei. N'ar fi vrut să le piardă, n'ar fi vrut să le dea.

La «Casa Verde», clădită din cărămizi făcute de legionari, în majoritate intelectuali, acolo își duraseră și mormintele, ca «să le fie aproape». Nu se așteptau să moară aproape toți și cei vii să fie risipiți în cele patru colțuri ale lumii, mai mult sau mai puțin după gratii...

Rămăseseră femeile. Aprindeau candelă, împodobeau mormintele cu flori, după datina creștină. Intr'o bună zi găsiră locul păzit: un caporal cu arma în mână. Mareșalul arestase morții!

Cu flori și lumânări în mână, nu se gândeau în niciun caz să facă propagandă politică. Cultul morților era un semn de dragoste pentru cei dispăruți, care erau printre ei, la greșeli și la fapte bune, și aveau poate nevoie de lumină și de flori.

Domnicu se certase cu sentinela încercând să treacă: «doar din mormintele lor, nu erau să iasă cavaleri în zale, înarmați până în dinți, care să lupte deabinelea, nu numai cu ideile din cărți, dar și cu cei care îi înșelaseră și îi trădaseră». Nu reuși să intre pentru a aprinde candelă și a depune o ofrandă de flori.

Ca urmare, a fost convocată de urgență la Cabinetul IV Instrucție, împreună cu un prieten avocat, care trebuia să dea de știre pe acasă, dacă ar fi fost reținută de militari.

Avea 33 de ani și 7 ani de când își pierduse soțul. Era o barcă fără cârmă, în bătaia furtunii, cu un singur catarg, copiii. Spitalul îl pierduse odată cu condamnarea la moarte, dar copiii rămăseseră lângă ea. Noaptea Vasia venea în vis, venea și pleca, nu înțelegea că trebuia să o ia cu el, ajutând-o să facă marele pas care îi despărțea. La început îl căutase înebunită peste tot, în biserici, în spiritism. Avea nevoie de spiritul lui vioiu și caustic, de veșnicul lui echilibru, de siguranța pe care o avea de a fi pe drumul cel bun al țării. Mama lui o sfătuisă să-l lase în pace să se odihnească în paradisul eroilor; va veni cândva un timp când vor fi iar împreună.

Dacă ar fi fost o consolare faptul că nu era singură pe drumul disperării! Mame, soții, surori își plâneau fiii, frații, bărbaii, rămăseseră copii orfani. Morții fuseseră uciși la zid, în închișori și aruncați pe străzi de propriii lor frați de sânge, morți infa-

mante pentru cei mai demni români! Nu, nu era o consolare!; era o durere în plus, o greutate greu de purtat și greu de înțeles. Saturn care își mânca proprii lui copiii.

Pe Conducătorul lor îl spânzuraseră în noaptea Sf. Andrei și îl acoperiseră cu straturi de vitriol, ca nimeni să nu-l mai poată găsi, și-și trâmbițaseră isprava la posturile de radio. Nimeni nu crezuse în moartea lui și toți îi așteptau întoarcerea. Desigur Neamul avea să învie cândva și prin Neam și el, căci era una cu Neamul.

În fine viața ei luase un alt drum, pe care nu și-l dorise și nu și-l alesese, dar era drumul destinului ei, căci fusese împletit cu dragoste. La toate acestea și la multe altele se gândea pe drumul care o ducea către a treia pușcărie. Era cu cozile pe cap, așa cum apăruse înainte de «rebeliune», într'o revistă germană. Dedesubt scria sub fotografia ei, cu un suger în brațe: Șefa policlinicii legionare, prototip de figură ariană». Ce ironie! Avea sub braț o carte «Quelle etait verte ma vallee», de un autor englez; asta ca să-și dea importanță și mai ales să nu se observe că tremura de frica.

Procurorul ce o convocase părea tânăr. Era un bărbat ceeace se chema frumos și elegant îmbrăcat. Deasupra mânecilor hainei avea niște manșete negre. După ce se uită lung la ea, aduse o deținută din beciu, îi oferă un ceai cu cozonac și cât fata mâncă, le pândea pe amândouă. Bine înțeles că se cunoșteau, dar nimic nu le trăda! Porunci unui caporal să fie tunși la piele niște nepălați, care păreau să fie de aceeași culoare cu ea.

Când punerea în scenă se termină și fu dat afară și secretarul, procurorul luându-i cartea de sub braț, o întrebă dacă e adevărat că are rude la cabinetul primului ministru și dacă rudele o susțineau. Apoi cu un ton rece și distant, îi comunică că, după cele întâmplate, ar trebui să o trimită imediat la beciu, dar deocamdată s'a hotărât să-i ceară doar o declarație. Răsuflă ușurată!

Îi dictă declarația, rugând-o să lase o margine mai mare la început:

«Am spus caporalului că e tânăr și voinic, că ar putea fi pe front sa lupte pentru țară. Că aici se luptă cu femeii pe care le împiedecă să-și onoreze morții și că, deci, e un laș. Cărțile găsite la ea erau cărți moștenite și încă nu le cunoștea conținutul».

Procurosul se purtase frumos cu ea și ar fi vrut să mulțumească unei persoane și nu unei funcțiuni. Nu știa cum îl chiamă. Cu un gest teatral, de senior coborât printre muritori din greșală, își

scoase tabacherea de argint din buzunar și îi dădu să citească dedicația: «Cercetașii din războiul 1916-1919 cu recunoștință președintelui lor». Urma un nume cu rezonanțe străine, dar muzicale.

Îi mulțumi repede, de frică să nu se răsgândească și să nu fie trecut la pivnița cu șobolani.

Dela un timp procurorul se interesa de ea. O invita la restaurant, la teatru, la operă. Acceptă și se duse la început mai mult de frica dosarului. Uniforma lui îi aducea aminte de completul de judecată care o condamnase la moarte! Dosarul era încă la dânsul, nerezolvat. Spre marele amuzament al căpitanului procuror, își plătea partea din cheltuielile făcute cu invitațiile. Nu voia să-i datoreze nimic. Părea să fie bine situat, având și alte venituri afară de soldă. Știa prea puțin despre el. Soția îi murise și avea o fetiță de zece ani.

După câțva timp o vizita pela cabinetul medical. Înțelese din ceeace spunea că deținuții cari ajungeau pe mâinile lui nu erau niciodată trimiși în judecată pentru ideile lor, de dreapta sau de stânga. Aceasta se datora culturii lui franceze și era un punct în favoarea lui. Dar, în același timp, disprețuia în egală măsură pe toți acei cari îndrăzneau să gândească la schimbarea ordinei existente și cari nu reprezentaseră până atunci în țara noastră decât «opinca». Era victima prejudecăților de clasă.

Însfârșit, clasă dosarul dupăce scrisese în marginea lăsată goală: «N'am spus, N'am citit...».

O invită apoi la el, la țară, undeva prin preajma Mărășeștilor, ca să sărbătorească împreună ziua fetei. Trebuia să ducă fetei un cadou. Zizi, prietena ei dela Suzana, îi procură un cățeluș, nou născut, de rasă ciobănească. Fetița, rămase orfană de mică, era slăbuță și tristă. O privea cu ochi de om mare, cașicum ar întreba dacă nu este ea mama pe care i-o aducea tata. Cățelul a spart ghiața, căci fetei i-a făcut mare bucurie.

Casa în care a intrat însă o speria. Era casa pe care o visase într'un vis anterior. Straniu! Fiecare are un vis care se repetă. Visul ei era o casă în mijlocul verdeții, o casă de țară, în care știa că a locuit sau o să locuiască cândva. Știa și cum era înăuntru, căci în vis se deschidea ușa și ea intra. Totul părea atât de cunoscut: casa, grădina, fetița, via, până și rațele care măcăiau vesele în curte îi erau cunoscute. Era viața ei cea de-a doua, o jumătate de viață și totuși părea să aibă legătură cu vieți trecute și viitoare. Însemna, deci, că această călătorie și această casă nu

erau o simplă întâmplare, ci avea pe undeva legături cu supranaturalul, în care ea credea!

O vie pe care nu o văzuse decât în vis: erau aceleași măicuțe în rugăciune, îngenunchiate, sprijinindu-și bătrânețele de câte un arac. Câmpul era pe deal și larma satului departe. Pământul nu era negru și cremos ca pământul Moldovei de Sus, dar era bine lucrat. Și tractorul și batoza și grâul strâns în mănunchiuri și fiecare fir de păpușoi îi erau cunoscute de mult... ca într'o poveste pe care ai auzit-o de multeori și vrei să o rectifici când se repetă altfel.

În grajd erau caii care cărau apa pentru stropitul viei dintr'un mic afluent al Șiretului, care vara aproape seca, iar primăvara venea năvalnic din Munții Vrancei. Oamenii erau cumiți și muncitori.

Iată și primul ei succes de veterinar... Puii de găină mureau de o boală pe care a vindecat-o cu câteva tablete de sulfamidă. Așa apărută primii clienți de pediatrie veterinară, căci vestea sbura din gura în gură spre sat.

În toamnă, fetița veni la școală în Capitală și Domnicu, doctoriță, se îngrijea de ea. Fetița era speriată de guvernantele ce le avusese și se alipise de dânsa. A fost crescută destul de sever și modest și, mai târziu, a făcut o carieră strălucită.

În această ambianță domestică, cu acest domn bogat și respectabil, cu calități fizice și intelectuale de netăgăduit, se realiza noua ei căsătorie, culeasă depe pragul închisorii. Era săracă, avea netăgăduit, anumite calități morale, dar un singur atu major; era doctoriță de copii, ceea ce pentru procuror era mult. Îngrijit acuma de ea, copilul nu se mai îmbolnăvea.

Ro
mânia
pierdea
război
ul... La
4
Aprilie
1944,
au
început
bom-
barda
mentel
e
americ
ane
asupra
Bucure
știlor,
tocmai
în ziua
când
se
anunța
se un
exerciț
iu
aerian.
Toată
lumea
cu
ochii
spre
cer
admira
formaț
iile de
avioan
e care
străluc
eau în
soare.
încetul
cu
încetul
au
văzut
despri
nzându
-se de
sus
mingi
de
rugby
lucitoa

re, apoi bubuituri, fum și panică. S'au coborât în pivniță cu liftul, culegând pe toți neputincioșii din bloc și i-a pus la adăpost, un

— 41 —

adăpost bine înțeles iluzoriu. În câteva minute au murit mii de oameni, mai ales în preajma gării și în trenurile cari nu avuseseră timp să plece.

Pentru că începuse pedeapsa aeriană, Americanii și Englezii au continuat. Singura rugă care se simțea mustind din piepturile celor amenințați, când apăreau avioanele, era: «Du-i, Doamne, la Ploeshti!», cașicum acolo nu erau tot oameni cu aceleași suferințe, Români de-ai lor.

Intr'una din zilele fierbinți ale lui Iunie muri bunica fetei. Apărută de bombardamentele de afară, n'a putut scăpa de necazurile interioare. Cu ea, fetița pierdu o fărâmbă din dragostea hărăzită ei pe pământ. Fusese o femeie aprigă, Dumnezeu să o odihnească în pace în cavoul dela Bellu, sub trandafirii agățători invitați la îngropăciune.

Dela răsărit și dela apus, războiul venea peste ei. Capitala era înnegrită de fumul bombelor incendiare, găuri se căscău în case cu multe etaje, prin care puteai zări viața oprită brusc în loc: un pat desfăcut, un papuc aruncat, sau un pahar răsturnat și sdrelit pe un covor persian. Începuseră oamenii să înțeleagă că viața ar fi cel mai prețios bun și și-o puneau la adăpost, abandonând lucrurile. Mai aveau o etapă importantă de străbătut până la adevăr, dar erau totuși pe drumul cel bun.

Autoritățile plecaseră, curțile marțiale, de asemenea, iar la București rămăseseră aceia care din tată în fiu se simțeau legați de Capitală, care stingeau incendiile, aveau grije de apa de băut și curățau terenul bombele neexplodate. Mama fostului ei soț rămăsese singură, pe patul ei înalt, cu Biblia în mână. Își trimisese copiii la țară și fiindcă locuia într'un cartier vizitat de avioane, își aștepta soarta în liniște, după ce își luase Sf. Cuminecătură ca tovarăș de drum. Domnicu stătea de vorbă ore întregi cu ea, pentru a se adăpa dela cele două izvoare de unde îi veneau liniștea și dragostea: Dumnezeu și firea poporului ardelenesc, din care se trăgea, dela Decebal încoace.

Părinții doctoriței plecară din București și, la un moment dat, părăsiră și ei Capitala, Domnicu, cu noul ei soț, procurorul. Plecară la țară, la moșia lui din Moldova. Pe drum întâlniră o parte din armata învinsă, care se întorcea în Patrie.

— 42 —

Îi veni deodată în vis mirosul florilor de viță de vie, care alunga mirosul de bombardament, de praf de pe șosea, mirosul de transpirație și de iodoform, de puroiu și de carne în descompunere. Mirosul florilor de viță alunga mirosul de ură și panică, ce aburea din soldații care veneau din direcția în care mergeau ei.

Înspre dealuri, spre soare apune, Mărășești, loc de luptă din celălalt războiu mondial se îmbrăcase în vie. Via avea la rădăcini sânge de neamuri amestecate. Dușmani și aliați hrăniseră via. Acuma via dedea înapoi rodul ei aurit. Înflorise. Mica și modesta floare scâldea aerul stricat de oameni, cu parfumul ei, împlinind inconștient ciclul vieții pe pământ!

În 10 August 1944, Domnicu se întorcea la București ca să-și vadă părinții și pe mama lui Vassia, care rămăseseră în Capitală. Pe șosea o ajunsese o formație de avioane engleze. S'a culcat în șanț și gloanțele îi şuierau pela urechi. Erau mitraliați, împreună cu șoseaua și calea ferată. Ultimul avion își lăsă toată încărcătura de bombe să cadă la întâmplare, ca să nu se întoarcă cu ele. S'au scuturat de praf și au pornit teferi, prin minune, mai departe.

Noaptea, în Capitală, alt bombardament cu bombe incendiare. S'au dus într'un adăpost, unde nu cunoșteau pe nimeni. Erau toți cu câte o valiză mică, o sticlă cu apă de băut și o perină. Casa de deasupra se sguduia, se auzeau strigăte și vaiete în stradă. Se gândeau la o moarte anonimă, amestecată în carne și sânge cu atâția necunoscuți.

Încetarea sună lung și liniștitor. Au putut ieși în noaptea caldă de August, cu aceleași constelații care nu se schimbaseră cu nimic de milioane de ani și cari nu participau la războiu.

A regăsit părinții sănătoși și învățați cu răul. Știau și ei că nu va mai dura mult. La ce nu se poate adapta omul? S'au întors apoi la viața bucolică dela vie.

În dimineața de 23 August, României îi rămăsese două căi de ales: sau se retrăgea pe linia Nămolosa-Galați, continuând lupta, sau să ceară armistițiu, ieșind din luptă și părăsindunși aliatul de până atunci. În orice caz, Rușii erau pe Șiret și dacă nu vroiau să ajungă prizonieri de războiu, era ceasul suprem să plece. Nemții, ascunși într'o pădurice din apropiere, îi sfătuiră de asemenea să se întoarcă în Capitală.

Au încărcat în grabă mașina cu tot ce s'a putut lua din belșugul dela țară, făină, cartofi, păsări jumulte, ouă și au pornit

spre București. Când au intrat pe poarta orașului, toate radiourile anunțau ieșirea României din războiu și arestarea^ Mareșalului trădător! Străzile erau înțesate de lume care se bucura că scăpase de războiu, crezând că Rușii după o scurtă ședei în România se vor întoarce peste Prut! Naivitate și credulitate. Încă odată se dovedea lipsa de informație și pregătire a partidului național-țărănesc. Toate păcatele se plătesc de două ori: odată sigur pe acest pământ și a doua oară, desigur, și pe tărâmul celălalt.

Nemții fugăriți și trădați își aruncau bombele asupra Bucureștilor. Războiul nu se terminase, cum spera lumea. Continua pe frontul de vest, aliați cu fostul dușman și «eliberați» de cei ce nu cunoșteau libertatea. Pentru această presupusă eliberare, România trebuia să plătească din nou cu provinciile de nord, rupte din trupul țării și cari nu fuseseră niciodată rusești.

Hoardele murdare și obosite intrau în oraș, semănând mai mult cu invaziile Hunilor și Tătarilor decât cu ocupația unei armate civilizate. Erau primite cu flori de anumite straturi ale populației, probabil mai mult de frică. Femei voinice, arse de soare, strânse în fuste sau în pantaloni, erau peste tot: în tancuri, pe motociclete și pe jos dealungul armatei victorioase. Oamenii și-au scos ceasurile dela mână, și-au ascuns femeile prin păpușoaie și și-au demontat mașinile.

La țară, la Mărășești, Rușii după ce s'au îmbătat cu țuică, amestecată cu dulceață, s'au amuzat să tragă la țintă în jurul capului administratorului și pentru că Sultânica, un câine ciobănesc, sărise să-și apere stăpânul, l-au împușcat în cap, ca dușman al poporului. Femeile tinere și fetele, fiind fugite din sat, s'au mulțumit cu cele bătrâne și au luat și vitele și le-au mânat spre vest.

La un moment dat, știind ce o aștepta, Domnicu și-a pus problema sinuciderii. Citise memoriile Aliei Rachmanova .scrisă după revoluția din Octombrie, și toate se desfășurau și la noi după carte, poate cu un surplus de diplomație. Nu mai erau Rușii între ei, ci pătrunseseră în inima Europei.

Dar în momentele acestea de grea cumpănă, apărură copilul, îngrijise până acuma numai copiii altora. Acuma trebuia să-și întregească jumătatea de viață pe care o mai avea cu un suflet nou, cu totul nevinovat. Probabil, neputând căpăta altfel nemurirea, vroia să se lege de fire, cu o nouă ființă, căreia era să-i dea tot surplusul de dragoste adunat în sufletul ei de atâția ani.

Dar putea să aducă acest copil pe lume în noile condiții de viață, cu cutropitorul în țară? Situația ei politică era complicată. O posibilă deportare în minele din Siberia nu era exclusă. Tocmai atunci N. K. V. D.-ul proaspăt creat și bine informat o aresta dela început și o asvârli, cu mulți alții, pe podelele goale ale unei școli bombardate. Era Noembrie 1944. Frig și frică! Dar soțul ei, procurorul, tot procuror. După o săptămână, reuși să o scoată. Mai avea influență!

După eliberare, nu se gândi decât la copil. Băiatul ei va trăi, va fi bun, deștept și harnic, va ști să muncească și va duce mai departe chinul și dulceața de a fi om.

Povestind mamelor că va fi și ea mamă, acestea se bucurară. Mama lui Vasia era acum în vârstă de 84 de ani. O scăpase de multeori din boli grave și îi dăruise toată dragostea ce o avusese pentru copilul ei mort. Avea atâta înțelepciune! Bucura, își merita numele: se bucura!

În Februarie 1945, a fost din nou închisă la Prefectura de Poliție, cu toată familia: frate, cumnată. Cavalcade de șoareci ieșeau noaptea din saltele și-și căutau de lucru. Dar ceva mult mai grav se petrecuse la 6 Martie 1945: oameni-șoareci ajunseră la putere. Armata și poliția fuseseră desarmate de Ruși cari înscăunară un guvern fantomă. Începuseră deportările celor de origină germană. Haosul și panica domneau la Prefectură. În aceste zile, când omul începuse să devină un număr și un dosar, soțul ei, procurorul, reuși din nou să o elibereze. Era ultimul act pe care îl semna democrația, până atunci cooperantă cu biruitorul, de atunci moartă pentru multă vreme, dacă nu pentru totdeauna. Dosarul ei se mistui în flăcări, în timp ce fratele și cumnata inaugurară lagărul dela Caracal, unde dușmanii poporului își începeau ucenicia.

Fiind încă în lagărul dela Caracal, culcați lângă sârma ghimpată, aflară că li s'a născut un nepot în ziua de Sf. Terente, că mama și copilul erau sănătoși și că doreau să se vadă cât de curând!

*
«*

Copilul era slab și mic! Nu avusese fericire mai mare în lumea asta încurcată și rea decât când doctorul a strigat: «Bine-ai venit, Costică!». Avea părul roșcat și creț, era grozav de frumos, bine-

înțeles, dar părea obosit. Drumul pe care îl făcuse trecea prm două închisori. Cine știe ce auzise și văzuse! Suferise de frig și foame și de toate fricile mamei. Era speriat și părea să nu aibă prea mare încredere în lumea în care venise. L-a îmbrăcat în haine de po-mană: «dacă vrei să-ți trăiască copilul, să nu-i pregătești trusou». Toate supertițiile neamului se adunase în subconștientul ei ca să-și păzească puiul.

Tatăl bătrân era lângă ea ca'ntotdeauna. Pe sălile spitalului își aștepta nepoțelul și acum porniră împreună spre casa părinților, unde era bine venit. Apoi veni și tatăl, procurorul, să-și vadă copilul. Pela șase săptămâni, îl botezară în mare taină. Nașa era fetița, sora lui, și căpătă un căruț de copil bogat. Mânca lacom și creștea ca Făt-Frumos din poveste. Jumătatea lui de soră îl iubea și se juca cu el. Era mulțumită că era băiat și că, deci, nu-i va lua locul niciodată în inima tatălui ei.

Vara lui 1945 fu vara secetei. Pământul crăpa și ogoarele nu dădură roadă. Războiul se sfârșise. Aflasem acum ce se întâmplase în Germania hitleristă, condusă desigur de oameni nesănătoși la minte. Nu puteam înțelege cum un popor civilizat putuse suporta o teroare dementială. Furtuna se apropia și de conducătorii Reichului: procese de oameni politici, procurori și asesori populari, inflație, foamete.

Văzând ce se petrece în țară, Domnicu l-a rugat atunci pe soțul ei, procurorul, pe atunci avocat și moșier, să facă ceva pentru a încerca să se pună la adăpost. «Să fugim, să plecăm!». A răspuns că «el de când s'a născut, s'a trezit pe moșia părintească. Cum opincile, învățate cu năvălirile barbare nu plecau, cum era să plece el?». El tot mai credea că vor pleca năvălitorii!

În August 1945, au dus copiii la țară, într'o mașină decorată cu stegulețe de legații. Era singurul mod de a mai putea călători în țară. Acolo au semănat porumb cincantin, care se cocea în 50 de zile, și au fost singurii cari au avut mălaiu. Le-au dat oamenilor din sat, dar fără să fie pentru toți. În toate gările Moldovei, vedeai oameni cu saci în spinare, umblând pe acoperișul vagoanelor, după mămăliga lor tradițională, spre soare-apune, unde se vestea că s'ar fi făcut păpușoiul. În toamnă, oamenii începură să-și dea copiii, pe alte locuri, ca să-i scape măcar pe ei de foamete.

Au luat și ei acasă, ca s'o scape dela moartea foametei, pe Minani, o fetiță de 14 ani, uscată, slabă și plină de păduchi. Fetița

a rămas la ei, se juca cu copiii și ajuta prin casă. Era deșteaptă, și se făcuse frumoasă. După ce s'a dus la învățătură, a rămas la oraș. Părinții ei s'au hrănit în iarna 1945-1946 cu bureți!

Satul, care o cunoștea acum, îi aducea copiii bolnavi să-i îngrijească. Trebuia să le dea și doctorii, dacă voia să aibă rezultate, căci oamenii puneau mai mare preț pe vite decât pe oameni, în vremurile grele prin care treceau.

Au ascuns doi Nemți într-o căsuță din fundul viei: erau așa de obosiți că nu mai aveau putere să se întoarcă în țara lor. Peste câteva zile îi descoperi cu febră mare și pe piele cu erupția tifosului exantematic. A fost neapărat nevoie de spital. Unul a murit, iar celălalt, după ce s'a vindecat, a luat drumul minelor Siberiei.

După ani, unii s'au întors, lăsând în urmă grămezi de cadavre dintre compatrioții lor, pe toate drumurile Siberiei.

• *

În acest timp, când pârjolul dăduse peste țară, copilul creștea, necunoscător al vieții trăite din jur. Împlinise șase luni și îi ieșiseră doi dințișori. Dădea bucuros din mâini când se apropia cineva cunoscut de el.

Vara secetei fusese grea și pentru vie. O invazie de cărăbuși mânca frunzele. Erau mulți și lacomi. Se auzeau ferestrele gândacilor. Când scuturai butucul, cădeau în ploaie și rațele îi înghițeau cu mare poftă, măcând fericite. Au prelungit șederea la vie, ca niciodată, până în Noembrie târziu. Dimineața, în ceață, via bătrână și stearpă plângea cu picuri mari.

Mama ei, bunica copilului, se îndrăgostise a doua oară în viața ei. Era gata să-i dea timp și dragoste nepotului și aceasta a simțit băiatul din primul moment. Devenise proprietatea lui personală și unul din primele cuvinte pe care le-a spus a fost «Mamane» un fel de mama mare pe scurt, și așa a rămas pentru toți. A avut mai multe accidente, dar fără urmări grave. La 11 luni, i-a trecut peste piept căruciorul unui zarzavagiu, fără să i se întâmple nimic. La un an și jumătate și-a fracturat un deget dela mâna dreaptă, fiind prins în ușa unui magazin. A fost nevoie de anestezie generală și punerea degetului în ghips.

Încă două veri au mai putut pleca la țară. Acolo băiatul devenea «conașul» cel mic. Nu putea fi lăsat o clipă din ochi. Domnicu um-

bla prin sat cu trusa de medicamente și vindeca bolnavi. Tatăl dădea de lucru oamenilor din sat, iar fetița crescuse pe lângă noi, între câmp și vie. «Conașul cel mic» făcea parte acum din decor. Țăranii munceau din tată în fiu pământul rău drag: nimeni nu se gândea sări părăsească și să plece la oraș. Seara mâncau mâncare de berbec cu varză, beau țuică cu boierul și vorbeau de schimburile care se petreceau sub ochii lor și pentru care nu aveau destulă perspectivă, să le înțeleagă.

În August 1947, țara a trăit prima stabilizare. Se vorbea de mult de asta, dar nimeni nu voia să creadă, deși inflația ajunsese de nesuportat. Biet proprietar de pământ, care aștepta, să i se schimbe mormanul de bani ce-l încasase pentru două butoaie de vin! Urmară alte lovituri contra bunurilor și muncii oamenilor. Cu binișorul și pe tăcute, naționaliză subsolul, industriile, băncile. Arestări erau în curs.

La 1 Martie 1949, au intrat în casele dela țară ale proprietarilor de pământ. Legea a apărut deabia a doua zi! Casele, cu tot ceea ce era înăuntru, deveneau proprietatea Statului, căci doară fuseseră câștigate cu sudorea și munca țăranului și numai lui trebuia să-i aparțină pământul pe care trudise. Numai că nu se întâmplă chiar așa!

Țăranii nu căpătară nimic. Moșiile deveniseră gospodării agricole de stat, iar foștii proprietari erau imbarcați chiar în noaptea fără lege spre domiciliu obligatoriu, cât mai departe de locurile pe care trăiră, dar foarte aproape de locurile unde aveau să fie îngropați în gropi comune. Neavând dreptul să muncească decât cu brațele, cei cari nu aveau niciun fel de rude în afara de clasa lor, muriră pur și simplu de foame. Erau ghiftuiții de ieri! Deci, pedeapsa aleasă fusese justă!

Dar oare ghiftuiții de azi, cu cefe groase și spirit de șoareci ascunși în spatele K. G. B.-ului mondial, avea-vor aceeași soartă? Deocamdată nu se vede sfârșitul lor! Profeti mai sunt puțini în lume, dar undeva este scrisă desigur pedeapsa fiecărei crime și uneori trebuie așteptată mai multe generații.

Pe ea nu o interesase niciodată să strângă averi pe pământ, «unde furii la fură și rugina le mănă». Nu putea pleda pentru cei ce aveau tot, contra celor ce nu aveau nimic, știind că toți veniseră pe lume în același fel. Dar era convinsă de inegalitatea în posibilitățile lăuntrice ale oamenilor. Porniți dela același potou,

în cursa existenței, unii vor ajunge mai departe decât alții. Inegalitatea există peste tot în natură: forța fizică și morală, talent, putere de muncă și de apărare, toate erau inegal distribuite. Dacă era ceva de retrocedat, nu putea fi înțeles decât în sens creștin: de bunăvoie. Dar iată că sub noul regim totul se petrecea incorect și brutal, pe ascuns, ilegal și nedrept, contravenind meritelor individului.

Nu te puteai gândi însă numai la asta când în casă erau doi copii care trebuia să trăiască veselia copilăriei și să nu sufere prea mult de lucruri de care erau cu totul streini. Mai trebuia salvat ceva nemuritor, sufletul. Sufletul nu trebuie întinat de ură sau molipsit de scepticism, ori cât l-ar fi negat materialismul.

Era un sfârșit de iarnă trist și înnegurat. Vinovații, boierii țării, între care și soțul ei, după doctrina partidului comunist, acei cari culegeau bucatele fără să le fi lucrat cu mâinile lor, acei cari conduseseră politica țării, mai bine sau mai rău, uneori măririi prestigiului, alteori pierzându-l, proprietarii de până atunci, răspunzători și de bune și de rele, își luară boccelele în spinare și porniră pe drumul bejeniei. La capătul ei îi aștepta ura organizată: domiciliul obligator pe ani de zile.

Totodată, depe granițele țării începuse să se scurgă spre Bărăgan, devenind Siberie ad-hoc pentru România, țărani îmbarcați în căruțe cu coviltire, târând după ei capre, oi, vaci, câini și pisici, întreaga lor agoniseală de o viață. Erau strămutați! Cine avea să vină în locul lor? Ruși, elemente de partid și drojdia societății.

Bărăganul neînțelegând povestea lor, îi primi cu zloată; sub căruțe, încălzindu-se la respirația vitelor și la focuri de paie, spuneau povești copiilor, povești știute din bătrâni, cu năvăliri de Huni și Tătari. Mai târziu, când ploaia și zăpada au să stea, oamenii de munte se întâlneau cu cei dela șes. Maramureșul se întâlnea cu Banatul, își durară din chirpici case cu mâinile lor și lucrau mai departe la moșia noului stăpân: Statul. Peste câteva zile, veniră să ia casele dela oraș ale moșierilor dela țară. Pe cei ce nu-i găsiseră la țară, îi luau la interogatorii, să afle unde vor fi foști

Casa lor din București căpătă bijuterii noi: sigilii la toate ușile. Trebuiau să se mute. În ziua de 9 Martie 1949, de Sfinții Mucenici, plecau cu băiețelul de mână. Ninge și era frig. Își încărcaseră bruma de lucruri ce socotiseră că era a lor, un pat și hăinuțele

copilului, într-o căruță trasă de un cal alb, costeliv și chior. Pentru copil, care nu știa ce se întâmplă, mutarea era o sărbătoare. Casa lor era plină de oameni cari încărcau lucrurile avocatului moșier, soțul ei. Sub balcon trăseseră un camion și aruncau dela etaj cărți adunate de trei generații. Erau ediții rare, cari, îi. cădere, se desfăceau și își pierdeau foile. Bunicul, care venise îi țară pe timpul lui Napoleon al III-lea, ca să ajute la Unirea Principatelor, era martor necăjit pe undeva, iar ea, care mai avea repectul celor scrise în cărți, asista neputincioasă la aceste acte de vandalism, cari inauguraу începutul erei întunerecului.

Începea timpul când cultura și știința nu mai aveau căutare! Cei care de generații citeau, aveau să muncească cu mâinile. Copiii plecați din sate cu desaga în spinare la învățătură pentru dragostea de carte, acuma se vedeau expropiați de rodul vieții lor intelectuale și readuși la munca manuală.

Copilul plângea în căruță cu sughițuri, pentru o furculiță și un cuțit cu mâner de os care-i lipseau, deoarece autorii jafului casei lor au considerat că aceste lucruri nu intrau în patrimoniul lor și nu li s'au dat. S'a liniștit din plâns când calul bălan a pornit la drum și căruța începu să-i sgâlțâie, uitând de lucrurile ce le dorea. Fugăriți, au coborât la casa fratelui ei, care avea un copil bolnav. Erau săraci, dar se descurcau totuși destul de bine, mai bine decât pensionarii cari rămăseseră fără pensie.

Pe bicicletă, Domnicu colinda acuma orașul pentru treburi. La început băiatul călătorea pe un scaun în față, apoi îl punea pe port-bagaj în spate. Seara venea mama și-i povestea povești de demult. Trebuia să fie foarte atentă să nu le schimbe. Copilul avea memorie. Mergea la grădiniță și cânta la Biserica din cartier. Era neîntrecut în colinde, căci avea voce și ureche muzicală.

Tatăl copilului devenise o figură legendară. Odată pe an, fugea dela domiciliul obligator ca să-și vadă copiii. Era o întreprindere riscantă atât pentru el cât și pentru cei ce îl primeau. Dar trebuia să-și asume acest risc, căci altfel s'ar fi înstrăinat de familie.

Fetița cea mică a bărbatului ei acuma crescuse mare. De un an lucra ca dactilografă, reușind să se întrețină singură și apoi întră la Facultate. Facultățile literare și sociale îi erau interzise. Putea să facă știință. Muncind dublu decât alții, din cauza originii ei nesănătoase, reușea. Steteau toți claie peste grămadă și încercau să supraviețuiască într'un mediu defavorabil și dușmănos.

Intr'o noapte din 1953, fratele lui Domnicu fu ridicat și trimis la Canalul Dunărea-Marea Neagră, unde era nevoie de mână de lucru gratuită. Guvernanții au rezolvat problema, trimițând la muncă deținuți politici nejudicați. Tara, proclamau guvernanții, își va deschide un alt drum spre mare. Totul se va sfârși tragicomic, dar cum partidul nu putea să greșească niciodată, planificatorii au fost condamnați la moarte.

Câte vieți îngropate sub valurile de pământ mutate din loc! Fratele ei muncea acolo și făcea norma pentru mai mulți. Cei ce nu puteau fi mișcați dimineața depe scândurile-pat, nu căpătau de mâncare, dacă alții nu munceau în locul lor. Erau tuberculoși și bătrânii.

Un fapt grav s'a întâmplat cu copilul ei în această perioadă, când atât soțul cât și fratele erau internați. Intr'o bună zi, băiatul a venit acasă cu urechea prinsă în mâna unui milițian, care-l împingea din spate cu un revolver ce-l ținea în mâna cealaltă. El găsisse pe stradă împungând cu un bețigaș afișele electorale. Erau în preajma unor «noi alegeri» și țara era prinsă într'o nebunie colectivă. Deși nu exista decât un partid și deci nu putea fi vorba de alegere, desfășurarea de forțe era imensă și deadreptul ridicolă. Se presupunea, poate, că țara se va trezi din frică și din apatie, va reacționa cu această ocazie, punând în urnă buletine în alb sau anulate? Nimenea nu-și bătea capul să le citească, atunci când rezultatele erau dinainte cunoscute. În fine, se făcea mult sgomot pentru nimic, dar cu un scop foarte important: menținerea veșnic trează a luptei de clasă și a teroarei, pentru cei care ar mai fi putut gândi altfel decât oamenii regimului.

Băiatul ei făcuse o «crimă» și cine îl putuse învăța decât o persoană matură, mama lui. Anchetă, dosar, instrucții la școală ca să fie scos dintre ceilalți fii cuminți ai poporului. ((Criminalul» părea că nu înțelege nimic. Nici nu știa bine să citească și nici nu părea să știe ce rupsese.

Scoală devenise anticamera cabinetului de instrucție. Li se puneau copiilor întrebări-cheie, la care trebuia să știi să răspunzi. ((Azi o să povestiți despre ce ați mâncat!)). Dacă nu spunea cartofi sau fasole, copilul risca să fie bătut chiar de colegii lui. Profesorii știau multe despre copii și încurajau delatiunea, de care se folosea stăpânirea. Mulți părinți au fost trimiși la pușcărie chiar de copiii lor. Copiii, cari organic nu puteau săvârși astfel de acte, colaborând cu profesorii contra părinților, învățau să mintă; iată cum

un neam întreg își falsifica valorile sufletești, necinstind puritatea copilăriei.

Ca să corecteze efectele relei educații din școală, Domnicu i-a făcut o mică bibliotecă din autori clasici. Cărți ce le-a găsit prin anticariate. Exista o avalanșă de cărți editate de regim, care se luptau cu religia, cu cultura națională, care falsificau istoria, în majoritate cărți mincinoase și ieftine, al căror scop era să asvârle cu noroiu în toate gloriile neamului.

Băiatul ei era bun și nobil. Se bucura când colegii lui căpătau note bune, nu cunoștea invidia. Fără pumni și căi întortochiate, se lupta să cunoască lumea din cărți; niciodată nu-i ajungeau lecțiile dela catedră. Profesorii buni fuseseră eliminați. Un singur criteriu, un singur adevâr, un singur Dumnezeu îndreptătea promovarea: credința față de partid. O mafie, ca oricare alta, conducea din umbră o turmă înfricoșată, condiționată pentru ură, minciună și lașitate, și care părăsise de teamă tradiția de omenie a țării, pentru o religie de import.

Începând cu vinul, totul în țară era falsificat. Se inventau cântece de folclor, căznite, în care se preamăreau conducătorii. Nu cântau de dor? Ce și-ar mai fi putut dori?

De aproape un an ducea singură casa în spinare ca melcul, când s'a îmbolnăvit. La început a dus boala pe picioare, până ce a doborât-o. A ajuns la spital cu lichid în pleură și în peritoneu, abia respirând. Ca urmare a scarlatinei din adolescență, i se blocase rinichiul. În 1953, a fost o iarnă grea. La două zile după ce a intrat în spital, începu să bată crivățul. Iarnă ca în stepă! Zi de zi se adunau nămeți în jurul spitalului, ca în jurul unei fortărețe. Singurul orizont era acum fereastra, prin care pătrundeau fulgi de nea involburată.

Oamenii nu ieșeau din case, stând închiși între patru pereți. Acasă, la ea, trebuia să fie frig și foame, dar aproape că nu puteai să te gândești atât de departe, prin perdeaua de zăpadă care izvora din cine știe ce genune. Vehiculele nu circulau. Doctorii veneau cu schiurile la spital, iar cei ce se îmbolnăveau grav și aveau nevoie de internare, erau cărați de neamuri pe săniuțe improvizate, adeseori dulapuri sau uși. Viscolul a durat atunci nouă zile. A înțeles dimensiunile iernei, când medicii i-au povestit că alunecau cu schiurile deasupra tramvaielor!

Abia după două săptămâni, când își termină perfuziile, Domnicu își luă drumul spre casă, pe poteci sparte de om. Nu mai erau

lemne. Dar băiețelul ei, descurcăreț, descoperise un negustor care vindea într'o pivniță cărbuni la preț de speculă. Amândoi, înhămați la sanie, au adus focul duduind în sobă.

CU încetul, iarna a cedat, zăpada și-a pierdut strălucirea și chiar pe ici pe colea, a început să se topească...

* •

Când copilul s'a făcut mare, plecau vara cu el pe munți să vadă înălțimile, să cunoască și să-și iubească țara. Într'o vară au fost pe Bucegi. Au găsit adăpost în casa Peșteră, care mai târziu a ars. Noaptea s'au trezit cu faruri în ochi. Căutau acte, partizani, parașutiști, oameni ascunși în peșteri, măruntaiele pământului.

În noaptea aceea a înțeles că muntele nu mai era al lor, al celor care-l venerau și iubeau. Oameni răi învățaseră drumul prin poteci.

Când speologii au dat harta peșterilor Securității și când toți cabanierii au devenit securiști, atunci fugarii și partizanii au intrat în întunec, iar cei ce băteau drumurile munților, de dragul florilor și al priveliștilor, s'au întors pela casele lor. Băiatul a rămas cu groaza de munte. Stăteau la Sinaia culegând smeură de sub Vârful cu Dor și ascultând copiii muntelui strigând și cântând:

«Printre munți și printre văi trece o căruță Și
din toate fetele tu ești mai drăguță.»

Știa că îi venise sorocul: trebuia să moară deabinelea. Cum mai murise înainte de două ori. Cunoștea, mai mult sau mai puțin bine, persoana înarmată cu o coasă! Propriu zis nu murea un întreg, trei pătrimi erau terminate; conștiința mai trebuia să dispară, ea ținea totul pe loc; se va pierde cu încetul din lipsă de oxigen, sau brusc prin cine știe ce capriciu al boalei.

Deocamdată cu tot frigul din sală, frigerați, geamuri larg deschise spre o iarnă cu nămeți, se încălzise brusc. Peste ea se răsturnase copilărie fiului, ca dintr'un sipet uitat, plin de jucării stricate și de căldura pe care io dăruise dela naștere.

Era învelită cu «bizucul». Bizucul era primul lui pleduț. La început era elegant cu floricele albastre, brotade într'un colț; cu

;

timpul, supt în toate colturile, aproape ros, îmbătrânise. Nu mai puteau scăpa de bizuc: era întrebuințat la toate, învelea păpușile și urșii de catifea, noaptea servea de înveliș și somnifer; fără el începea drama. Trebuia din când în când spălat și uscat repede; altfel, această curățire s'ar fi transformat în injurie ersonală.

Intr'o dimineață de iarnă, pleduțul căzu de pe geam, > țigancă, trecătoare pe stradă, îl făcu repede să dispară în întunecimea fustei ei miraculoase.

Se uitau amândoi depe balcon la călătoria bizucului și, de comun acord, hotărîră să-l dăruiască țigăncii.

Bizucul, cu amintirile și poveștile lui se întorsese acum. Era fericită! Un copil cu bucle blonde se juca lângă ea și mângâia, cu o mână mică cu degete lungi, bizucul și ce era sub el. Bizucul se lungise și o învelea ca într'un giulgiu. Credea în minuni!

Minunile în care credea nu erau totdeauna învieri din morți; poate suflete moarte de mult aveau să învie înainte de judecata de apoi, dar trupuri uzate nu meritau să-și prelungească neputința.

Feți frumoși și Ilene Cosânzene, cai năzdrăvani mâncând jărată și smei urcicioși, Muma pădurii și Ivan Turbincă, care a legat moartea în turbinca lui miraculoasă, toți fuseseră eliberați din cărțile de povești ale copilăriei, împingând după cortină realitatea. Era și Mawgli, copilul lupilor din junglă!

Toți vorbeau despre începuturi!

Ea urcase Muntele și după el alt Munte, același poate, umblând după vântul înălțimilor, vântul parfumat și purificator al înălțimilor.

Nu văzuse prăpăstiile, erau ascunse în ceață; drumul fusese orchestrat de clopote de oi și de naiul ciobanilor încă liberi. După urcuș, se deschideau două căi; un alt urcuș sau sborul în văzduh, coborișul nu era de conceput.

brusc
din
sogn.
Intrase
ră prin
garson
iera
vecinu
lui, nu
sunase
ră, nu
bătuse
ră, nu
spărse
seră
uși!
Aveau
se
V. vede
PRIN priete
POAR ni în
TA casă.
CEA B
STRĂ ăiatul
MTA sărise
drept
în
picioa
re; era
mare
In acum
noapte de 13
a de 1-ani
2 tre-
Decem cuți.
vrie Lui
1958, Domn
se icu îi
trezi era
cu ei frică
în pentru
casă. băiat,
Erau ar fi
mulți, vrut
unii să
civili, plece
alți mai
militar repede
i, cu cu ei,
pistoal să se
ele termin
mitrali e cu
eră bâlciul
îndrep perche
tate ziției,
spre ca să
locuit nu
orii apuce
treziți copilu

l să spuie ceva nepotrivit. Oricâtă experiență avea în materie de securitate, cinci arestări și o condamnare la moarte, de data aceasta fusese de o naivitate care semăna a prostie. Ii vedea pe stradă în fața casei, pândind și schimbându-se între ei; se gândea la vânatul pe care-l căutau, făcea supoziții, cunoștea doar toată lumea din cartier! Ei erau vânatul, fratele ei și cu ea: complicele și denunțatorul erau în casă. Ei notau pe cine intră și pe cine iese din casă, dupăcesși plasaseră cu abilitate microfoanele.

În camera de alături, nepotul mai mic nu se trezise. Se auzea zgomot, îi îmbarcau fratele. Tot așa de bine putea s'o ia și pe cumnată, copiii ar fi rămas singuri și securitatea ar fi avut grije de ei. Deee n'o făceau? Cred că era o chestiune de număr: un număr care trebuia împlinit și atât.

La ea percheziția dura. Unul răsturna biblioteca medicală, notițele și fișele sburaseră pe jos, altul era băgat în dulapul de haine ; unul golise pernele de fulgi, altul străpunsese salteaua și în fine desfăceau și parchetul. Șeful lor, un om mic, cu o privire piezișă, o pândea, ca să-i vadă reacțiile; mirosea nesuferit a vodcă și tutun, căsca din când în când și deși și-a dat seama dela început, știind

unde erau ascunse bieteile ei comori, s'a jucat cu ea ca pisica cu soarecele, până ce le-a găsit. Fuseseră, pe același drum, ^n locuința lor, odată când nu era nimeni acasă, le lipseau și lucruri; cum erau nepăsători și neglijenți nu făcuseră caz. În tot timpul percheziției, doctorița spunea rugăciuni în gând. Băiatul încercase în câteva rânduri să se apropie de mama lui, dar fusese oprit; glume răutăcioase și ironii la adresa lor aduseseră lacrimi în ochii copilului. Mama părea curajoasă. Dupăce se îmbracă, își pregăti rucsacul și-și luă ziua bună dela băiat!

Recolta era cam slabă: câteva scrisori de dragoste vechi de peste 20 de ani, câteva fotografii depe care se putea spera să identifice un necunoscut și o carte de poezii, adevărat interzise, dar atât de frumoase, ((Balade» de Radu...

Băiatul n'a mai fost cuminte: ((nu vreau să plece cu voi!)). «Vrei să mergi și tu?», i s'a răspuns cu asprime. Repede, să plece mai repede, era gândul doctoriței; dealtfel și ei se grăbeau. Mijea de ziua, oamenii muncii plecau la treabă, erau cunoscuți și iubiți în cartier; secretul trebuia păstrat. Fratele plecase de mult; nimeni nu plângea, nimeni nu striga; se învățase lumea să tacă. «De băiat o să avem noi grijă, nu-ți face probleme» ! De aici tocmai începeau problemele, doi copii și o femeie singură rămâneau în casă și șantajul lor avea să-l mai audă de nenumărate ori.

Era o zi rece și mohorâtă de Decembrie. Au urcat-o în vestita mașină neagră, i-au pus ochelari la ochi, ochelari negri, poate un simbol: de acum înainte lumea trebuia văzută prin ei... și au plecat. Au oprit, au coborât scări, strânsă de braț, ca să nu se împiedice. I-au scos ochelarii, ameteală, erau pe o sală, i-au trântit rucsacul pe masă și a început prima percheziție din pușcărie. Întâiu sacul, apoi omul, adică femeia, egalitatea între sexe mergea aici foarte departe.

La masă stătea un civil. I-a spus să se desbrace. Nu s'a oprit la combinezon: fiecare obiect era pipăit și scuturat cu grijă și seriozitate, apoi era pus deoparte, până ce se strânse în mijlocul mesei o movilită de boarfe. Deținuta, fata lui cutare și a cutăruia în viață sau decedați, își dădea datele civile, căsătorită sau văduvă, cu sau fără copii; goală pușcă, înghețată. Își dădea seama de ridicolul situației și de tragismul absurd! Nimic nu-i oprea, pentru intimidare. Satisfacția de a-i arăta că sunt stăpâni absoluți, să învețe că a intrat pe filiera unor numere, sau cine mai poate ști pentru ce satisfacții? Percheziția a durat mult.

În fine îmbrăcată, ochelari, un braț strâns necunoscut, o cheie, o ușă; scoaterea ochelarilor. Era într'o celulă cu pereți albastru închis. Două femei erau cu spatele la ușă. Prezentări în batjocură: «Leana, Paraschiva, v'am adus și pe țața Mița!». Întâmplarea, dacă exista, o adusese lângă o fată pe care o cunoștea; dispărută de vreo doi ani, se înțeleseseră din ochi să tacă. Ușa se închisese de mult și cele trei femei, pe care pereții vineți se reflectau dându-le aspecte de cadavre, tot tăceau.

Gândurile însă sburau: «ce bine că băiatul își trecuse capacitatea ! Dar puteau să-l dea afară din școală, puteau orice; nu era cine să-i oprească». Începu să plângă încetișor. Tranc, se deschise vizeta mică care era înăuntru celei mari și niște ochi priviră înăuntru. Tranc, tranc, se deschise vizeta cea mare și un cap de românaș tânăr pătrunse în odaie și cu el un glas ordonă: «aici nu se plânge, aici nu se râde»! Tranc, tranc.

Fetele erau nemulțumite de ea, nu atât pentru că nu-și ținea firea, ci pentru că dăduse satisfacții dușmanului și-l băgase în odaie. E greu să nu fi singur! Aici erai în orice caz cu ei, iar fetele aveau să-i fie de mare ajutor. Aveau de altfel și dreptate: cum poți îndrăzni să plângi în fața unor femei care stăteau de 8, 10, 15 ani după gratii! Femeile acestea nu știau să plângă, uitaseră! Singura lor familie, marea și nesfârșita familie de deținuți, suferea aceleași cazne cu ele, continuau să trăiască fără speranțe ca ele. Trăind de atâta vreme pe celălalt tărâm, ajunseseră să nu mai dorească să se întoarcă printre cei vii: călătoreau pe ape ca vasul fantomă și prezentul nefiind de suportat, se refugiau în himera trecutului. Emisarii de dincolo, care cădeau din când în când în plasă erau nedoriți, ca unele aduceri aminte, priviți cu neîncredere și cu un oarecare dispreț întemeiat. Dacă vroiai să supraviețuiești, nu trebuia să te gândești acasă. Toate aceste lucruri le-a înțeles mult mai târziu, când a intrat și ea în turma cea fără viitor, căci deocamdată mai putea să creadă că se va întoarce chiar mâine acasă, unde o așteaptă atâta treabă.

Fetele stăteau turcește pe pat, buzele li se mișcau și nu se auzea nimic. Erau aduse la securitate din cine știe ce închisoare și în loc să fie disperate că intrau din nou în anchetă, ele se bucurau că au voie să stea pe pat, această derogare dela disciplina obișnuită, existând numai aici. Împăcarea și pasivitatea fetelor o enervau. Ea avea să se lupte; avea pentru ce și pentru cine și avea să scape. Nu făcuse nimic. De data asta chiar nu făcuse

nimic. Decând îi dăruise Dumnezeu un copil, nu avea dreptul să fie decât mamă și fusese numai asta. N'avea ce căuta în lupta dintre titani: în sertarul secret era trecutul, desigur nu-i mai interesa; era treaba și dragostea ei din tinerețe, iar ce gândea nu putea și nu trebuia să știe nimeni, nici chiar băiatul ei.

Află dela fete că cel mai eficace mijloc de a lupta era să taci! Nu le crezu. Ce naivitate! În cele trei săptămâni, până la primul interogator —ei aveau timp, nu se grăbeau— începu să înțeleagă pușcăria. Noaptea se deschidea vizeta și auzai porunci: «mâinile afară din pătură», «fața la vizetă». Dimineața la ora 5, suna clopotul ; trebuia să te îmbraci repede și să-ți aștepți rândul la program. Spălat, closet, cameră după cameră, cu scandal și înjurături. Organismul se revolta! Nimic nu mai funcționa, erau prea mulți martori. Vai de cel care ar fi îndrăsnit să aibă cistită sau diaree: la securitate nu există tinetă; ajungeai să dorești hărdăul salvator! Mijloace de constrângere sunt destule; nu e neapărat nevoie de bătaie ca să te simți neom.

Venea apoi cafeaua cu cele 300 gr. de pane, care trebuia să ajungă pe toată ziua. Fetele se așezau liniștite pe pat și mâncau încet, ca să dureze mai mult fericirea de a mânca pâine. Ii explicară, aproape pe muțește, că în închisoare, când ești condamnat, ai dreptul la 70 gr. pâine și la o bucată de mămăligă, că, deci, ar fi fost cazul să se puie pe mâncat; era o pomană cu care nu te mai întâlnești. Dacă cel puțin ar fi putut să le dea lor mâncarea rămasă, dar ochiul pândeă pe vizetă. Asta înseamnă ajutor legionar, deci caz de proces. Pe de altă parte, nu puteai da mâncarea din castron afară, căci însemna refuz de hrană, greva foamei. Niciun fel de grevă nu există în republică, unde conduce poporul ; deci tu nu poți face grevă contra ta decât dacă ești nebun! Atunci ești tratat!

E mai bine oricum să nu fii tratat: deci schimbară castroanele și dosiră și pâinea. Astfel a fost și ea primită în marea familie a fricii; avea ceva de ascuns.

Celula nu avea ferestre; de undeva de sus venea o lumină fluorescentă, care nu se stingea zi și noapte. După masă, care consta zilnic dintr'o ciorbă la prânz și dintr'un castron de arpacaș seara, ușa se dete brusc de perete și în celulă năvăliră oameni mulți; nu-i vedea, pentru că stătea cu față la perete. Erau înarmați cu reflectoare puternice. În celulă se făcuse o lumină de platou de filmare. Totul a durat câteva secunde. Află că nu fusese filmată

din spate nici iradiată cu vreo mașină drăcească: se controlau pereții, semne, zgârieturi, mesaje, care ar fi apărut pe fondul albastru puternic luminat ca într'o carte: «Ion al lui cutare a stat un an în celula 33».

Erau în celula 33, la două etaje sub pământ, pe Uranus. Fetele o recunoscuseră deabinelea în lumina orbitoare și căpătaseră încredere în ea. Vorbeau pe muștește, microfoanele; veneau dela Mislea, unde era relativ bine, lucraseră chiar, înainte de revoluția din Ungaria. Orice întâmplare de afară are influență în bine sau în său asupra regimului interior al pușcăriei, cașicum toți pușcăriașii de după cortina de fier și chiar locuitorii țărilor respective erau solidari în contra-revoluții și crime contra statului și trebuiau să plătească simultan. Exista desigur o centrală a crimei spre răsărit care forma elevi pe loc și apoi îi pulveriza în lume. Toate erau aranjate cu mult înainte de a se întâmpla, chiar și contra-revoluțiile...

Paradoxul, una din distracțiile vieții de pușcăriaș era să fii adus cu duba la securitate, ca martor sau inculpat într'o nouă anchetă: condiția era să nu riști prea mult, știind să te descurci... Avantaje: căpătaai hainele personale, miroseau a pivniță și mucegaiu, dar erau hainele tale. Îți căpătaai oarecum personalitatea; te plimbai cu duba și vedeai printre gratii strâmte, țara, dar cum ochii nu mai serveau la mare lucru, o auzeai; mâneai pâine pe săturate, te odihneai pe pat și puteai face cunoștințe interesante. Probabil, stressul psihic era socotit în calorii de mari specialiști sau scăzând edemele foamei și ale tulburărilor de circulație, puteai reflecta mai conștient la «necesitatea de a spune adevărul și mai mult decât adevărul».

Dezavantajele: lipsa completă de aer. Povestea aerului în închisoare, era o poveste mare. Domnicu, care era o doctoriță bătrână, aici a învățat-o. Aerul ținea loc de mâncare, de vitamine, de somnifer: era elixirul vieții, își căpătase dimensiunile lui exacte, pe care le avea din negura timpurilor, dela începutul vieții pe pământ.

La securitate, în celulele fără ferestre, aerisite prin vizetă, supraîncărcate, pentru capacitatea lor de oxigenare, cădeai cu înțetul într'o stare de somnolență prin anoxie. Noaptea, din când în când, fetele cunoșteau după pas pe cel pe care îl puteai ruga să lase un pic vizeta deschisă, ca să poți respira.

Deobicei în noaptea, cu urechile ciulite și cu sufletul la gură, ascultai conversațiile dintre gardă și deținuți. N'auzeai decât un

monolog; restul rămânea pierdut după ziduri. Erau oameni care-și pierduseră mințile și nu știau unde sunt, bătrâni mai desorientați ca de obicei, streini, care nu înțelegeau limba, necăjiți care se cereau la toaletă: câte ocazii de bătaie de joc și amuzament pentru niște tineri voinici, în luptă cu dușmanul de clasă!

Nu, ochi nu mai aveau, erau închiși de ochelari și ziduri; în schimb își ascuțiseră celelalte simțuri, auz, miros, pipăit, gust și un al șaselea simț: simțul pericolului. Microfoanele puse peste tot le-ar fi surprins șoaptele, dacă șoapte ar fi existat, și micile lor mari secrete. Gândurile acestor biete deținute nu erau prea importante spre norocul lor, nu meritau întrebuințarea marilor mijloace: drogurile, care te făceau să spui mai mult decât cu exactitate, ceea ce știai și ceea ce nu știai, auto-acuzându-te prostește și apoi pierzându-ți mințile.

Rămăseseră așa zis normale. Fără dinți, cu cioturi negre în gură, cu părul tăiat scurt ca pe supt o crațiță, exsangue și moarte de foame, se târâiau depe un pat pe celălalt în fața vizetei, ca în fața unei camere de luat vederi. Unde erau camerele cari filmaseră la Buchenwald și Auschwitz?

Sufletul ei era negru de durere pe măsură ce zilele treceau și nimeni nu o întreba nimic. Pregăti în gând Crăciunul, aranja bradul și puse darurile sub pom, se duse la Biserică și cântă în cor. În același timp, prin vorbele din oratoriul *Messia*, de Händel, ((Ai încredere în Domnul)), lansa apeluri disperate în eter, cu speranța că vor fi captate de un radio amator, branșat pe același lungime de undă. «S. O. S.» se îneacă un om, o femeie.

«A fost până ieri doctorița voastră: au rămas câteva cazuri nerezolvate. Sânt copii cu febră și e iarnă. Luați drumul către spital; ea venea acasă pe orice vreme, jurase să nu păstreze numai pentru ea ceace știa și darul pe care i-l dăduse Dumnezeu, luându-i restul în schimb.

«Avea și ea un băiat. Avusese! Dacă nu puteți să o scoateți de aici, desigur nu puteți, a-ți risca prea mult, noțiunea de aproape, ridicată cândva la rang de lege, e moartă, spuneți-i copilului că se gândește la el și că trebuie să aibă curaj!»

După multe zile, și-a adus aminte de rugăciune și a început să se roage, căpătând un pic de siguranță, că rugăciunea va ajunge unde trebuie. Era o rugăciune cu totul neconvențională! Poate că era chiar blasfematorie; în timpul inchiziției ar fi fost arsă

pe rug. își chema morții în ajutor. Oare nu ai nevoie de Sfinți să se roage pentru tine la Domnul? Oare cei pe care îi cunoștea și pe care îi iubise nu muriseră pentru credința în Dumnezeu și poate ca și începuseră să facă minuni? Credea în ei și deocamdată nu îndrăzneam mai mult. Ii ruga să-i înconjoare de dragoste băiatul și să-i dea gândul cel bun, când va fi de ales!

Pătrunzând prin pământ zgomotul lumii din afară, îți povestea cum curg orele în lumea așa zisă liberă! Iată au intrat copiii la școală, sună clopoțelul și glasurile lor vesele tăceau, treceau tramvaiele, clopotele dela Biserica Sf. Mihai sunau vecernia. Această lume deci exista, nu putea să se desprindă de ea și deocamdată nici nu vroia. În fond, nici nu vroia mare lucru: să o lase în plata Domnului, așa cum îi lăsase și ea pe ei.

După nopți nedormite, după mese nemâncate, în fiecare dimineață se pregătea să dea piept cu inamicul, să fie lucidă, ca să înțeleagă capcanele, dar nu prea deșteaptă ca să nu pară periculoasă, și nici prea proastă ca să nu arate mincinoasă. își neteza frumos fusta mototolită, se pieptăna fără pieptene, ca să nu pară nebună, își controla unghiile care crescuseră fără măsură și nu învățase încă să le roadă, ca să nu pară murdară. Menstruația nu părea să fie o problemă în închisoare; cu adevărat, ar fi stricat egalitatea dintre sexe, dar automat, cu intrarea în întuneric, dispărea. Ar fi fost inestetic și dezagreabil pentru anchetatori să se trezească cu deținute pline de sânge din cap până în picioare mai ales, regulamentul neprevăzând existența acestui flux și deci tratarea lui decentă. Ce noroc că organismul se adapta la regulament. Fetele credeau că bromul din mâncare, poate Epifiza, care are nevoie de lumină, sau Hipofiza, care reacționa la stress! În fine o belea de care erau scutite.

Pe pat, în fața vizetei, aștepta! Fetele îi explicaseră că ancheta e doar o formalitate, în care puteau aștepta să le pice ceva neprevăzut, dar că totul era aranjat dinainte: întrebare, răspuns, condamnare, număr! O mică formalitate mai era de îndeplinit, pentru că țara lor să poată face parte dintre țările democrate și libere depe glob: iscălitura ei, care consfințea și parafa crima. Privindu-o cu ochi care știa totul, care învățaseră cu timpul cum să se apere mai bine, o sfătuiră să iscălească dela început, deoarece tot avea să o facă după constrângeri.

Prima anchetă, 29 Decembrie, asasinarea lui Duca, zi nefastă. Tranc ușa, fața la perete, ochelari negri, braț susținător, coridor,

scări, ușă: o odaie cu două mese, în două colțuri opuse, departe una de alta. Un domn în civil, politicos, ofertă de țigară refuzată, nu mai fuma. Țigara reprezenta răsplata pentru cooperanți. «O femeie deșteaptă și cultă ca ea nu putea să se încapățineze într'o atitudine retrogradă, de neînțelegere a timpurilor actuale, într'un cuvânt a progresului!» Tăcere, deținuta căzută d lună, sau mai degrabă urcată dela subsol, nu înțelegea sau se făcea că nu înțelege. Deci să trecem la subiect. Cartea, de unde avea cartea? Gel care i-o împrumutase stătea liniștit acasă; probabil că și uitase că împrumutase o carte de Balade, subversivă. Nu putea să-i strice liniștea; un mort sau un fugit și date care să se potrivească, asta trebuie să găsească și găsisese în nopțile de veghe. Despre trecut, niciun cuvânt, nu interesa și era de domeniul public.

În cursul lunii Ianuarie, încă câteva întâlniri; tonul se schimbăse mult și oamenii se schimbau pe rând. Fu acuzată de minciună, i se pomeni de concubinaj și de bastard, de «vădulele națiunii», care nu erau uși de biserică. Insulte, amenințări și declarații, în care fiecare cuvânt era o cheie și ar fi trebuit să aducă un om lângă ea. Nimic! Dumnezeu sau Sfinții ei îi ajutaseră să rămână singură «pe calea cea strâmtă».

La 2 Februarie 1958, au scos-o, cu același ceremonial din celulă, cu ochelari la ochi, și, ateriza într'o mașină mică. Soarta îi fusese hotărâtă, intrase pe filieră, în țara de dincolo, dar nu știa. Drum scurt, se auzea sgomotul orașului, o poartă care se deschidea scârțâind, intrau într'o casă, jos ochelarii: recunosc Văcăreștiul din 1941. În sala aceasta i se luaseră amprente la plecare: deget după deget, nu putea s'o uite! Identificarea și «ia-ți tineta». Făcea cunoștință cu un vas mare și greu pe care îl târî cu mare greutate până la o așa zisă celulă, așezată sub o scară. Era complet întuneric. Gândi că șobolanii se adapta ca la radiologie: pământ pe jos, fără pat, niciun animal n'ar fi putut trăi; poate cârțița! Părea o locuință de trecere; dar tot mai spera! Abia peste șase ani a aflat că doar cu trei zile în urmă fratele ei trecuse prin același loc cu direcția stuf; pereții nu înregistraseră nici durerea lui, cum nu avea să povestească nici altora care vor mai trece pe acolo, chinul ei. Era înghețată și slăbită. Ii venise ideea că e îngropată.

Se îmbolnăvi. Nu știa cât a stat pe jos, ca o sălbătăciune, fără apă, fără mâncare (nu era trecută în porție, nici n'ar fi putut înghiți ceva). O scuturau niște friguri, iată că vorbea în limbaj profan, da, avea frisoane și pierdea sânge pe trei căi. Nu mai știa

de e zi sau noapte, dacă timpul trece sau stă pe loc; știa că pământul e tare, se credea undeva prin munți, rătăcită! Delira? O bluză albă, un doctor, era lângă ea și în ușă milițianca, asculta.

A auzit ca prin vis: «Cine ești? Nu te pot ajuta cu nimic», «încearcă să mă duci în spital; aveți spital aici, sânt doctor cred că am febră». «Nu pot face nimic! Numărul care-l porți pleacă în noaptea aceasta!»! S'a auzit totuși că trecuse prin Văcărești, peste un an aproximativ; cine știe pe unde mai era atunci? Secretul fusese păstrat.

Nu-și mai putea aminti cum ajunsese în dubă! Duba era în Gara de Nord și din când în când se auzeau, pe lângă voci de oameni depe celălalt târâm, și vocea care anunța: «Trenul de persoane 201 în direcția Fetești, Medgidia, Constanța pleacă peste cinci minute». Văzu marea. Avea încă febră mare. Marea, într'o iarnă, valuri albe, înghețate până departe! În dubă mai era o ființă care se căznea să o ajute: o fată, o chema Gena; avea experiență, venea a doua oară, fusese profesoară afară și nu era nici ea judecată.

Duba avea obloane strânse. Nu se putea vedea nimic. Gena știa că vom fi atașate la trenul personal care pleca din Gara de Nord triaj peste o oră și că mergeau spre Câmpina, deci la Mislea, Mai avea deci dreptul să asculte într'o gară melodia libertății, o melodie pe care compozitorii de după gratii nu o scriau.

Se simțea mai bine. Fără doctorii, boala trecea în sunetul vocilor omenești, care se grăbeau să prindă un tren. Ea îl prinsese de mult, sau trenul o lua cu el? Gena era tânără și frumoasă, se bucura ca un copil că o să-și revadă colegele! Știa că le va găsi tot acolo, lipsa ei de trei ani putea părea o dezertare! Era sigură că și «majora» era acolo. Era destul de bine la Mislea, păcat că o îndepărtaseră pe Diri, comunistă din ilegalitate, care fusese cucerită, vai ce erezie, de deținutele de dreapta!

La Câmpina le aștepta o dubită cu pază mare: două biete femei, deținuți politici, conduse cu alaiu de 10 ostași, cu baioneta la armă.

Le-a primit chiar Doamna Majoră. Era de serviciu. Noaptea era pe sfârșite, dar ziua venea greu iarna. Percheziție și duș înghețat. Erau așa de înghețate încât o apă rece nu mai conta. Haine de pușcăriaș vărgate, care miroseau rău și pe pielea vânătă o cămașă lungă și rău mirositoare. În fine fără ochelari, erau doar între ele, ajunseseră în dormitorul nr. 4 și ușa se încuie în urma lor. Din cele trei etaje de paturi suprapuse, ieșeau capete

curioase și o bucurie mare umplu temnița, când au recunoscut-o pe Gena.

Pe Domnicu o primi Lila în patul de jos și încercă să-i încălzească trupul și sufletul. Cele bătrâne și care trebuiau mai intens supravegheate, dormiau în paturile de jos, în fața vizetei. În paturile de sus se vedeau capete de fete tinere, unele încă curioase și interesate de ceace se întâmplă, altele cu ochi pierduți departe, într'o lume a lor.

Erau 21 cu totul, necondamnate, ținute într'o pușcărie de drept comun, ca să li se piardă urma. Dar cine le căuta? Familia poate, căci țara învățase «FRICA». Nu se amesteca nimeni în treaba celui alt; era și așa destul de greu să-ți vezi de treaba ta!

Deși nu mai lucrau și le era veșnic foame, Mislea li se părea o pușcărie dulce; probabil așa și era. Nimeni în fond nu se uita pe vizetă, decât vreo milițiancă tânără care vroia să se distreze; nici nu era nevoie, căci aveau ochiul lor înăuntru. Vroia să uite toate celelalte nume, dar nu pe al Ilenei Mureșanu; poate nici nu era numele ei adevărat, pentru că le făcuse mult rău și ca să-și dea importanță, mințise! De meserie era prostituată. Securitatea o angajase pentru cine știe ce treabă murdară, pe care nu o executase ca lumea, sau încercase să joace joc dublu. În fine o pedepsiseră să-și facă lagărul cu legionarele și, printre picături, să facă mici servicii. Vorbea mult, spunea prostii, confabula și pentru că să nu înnebunească de tot, pe rând, era o obligație să stai de vorbă cu ea. Din când în când, ieșea la raport și povestea ofițerului politic noutățile aflate, inventate de cele mai multe ori. Făcea caracterizări ale personajelor nou apărute, ca să încerce să-și recâștige galoanele pierdute și să mai scurteze anii. Cred că-și câștiga poate un blid de linte, căci arăta bine, era grasă!

Domnicu era mult prea bolnavă pentru că să fie obligată să stea de vorbă cu ea despre rochii, bărbați și bucătărie. Toată lumea era foarte ocupată în dormitor, dela 5 dimineața și până la stingeră dela 10 seara. În jumătatea de oră cât era foc în sobă, se prăjea mămliga mucegăită, tăiată în felii subțiri și un miros plăcut de porumb copt se răspândea în toată clădirea. Nu trebuia să fii prins asupra faptului, căci atunci mămliga era rechiziționată; probabil însă numai când erau inspecții.

Se făcea croitorie intens. Nu aveai voie să ai ac. Una din proștiile mari era să-l pierzi sau să-ți fie luat la percheziție; se croșeta cu mijloace improvizate și cu material și mai improvizat. Toată

lumea
avea
ciorapi
,
adevăr
ate
piese
de
muzeu,
asambl
aje,
parcă
aşa li
se
spune
în
muzee
le de
artă
moder
nă. Se
croia
cu
bucățe
le de
sticlă.
Părul
și
unghii
le,
pentru
cine
nu știe
să le
roadă,
tot cu
sticlă
se
tăiau.
Inte
lectual
ele
învăța
u:
gramat
ică
limbi
germa
ne,

franceze, engleze, latine, cu profesori competenți. Nu aveai voie să ai hârtie și creion. Totuși matematica trebuia scrisă: pe paturi se poate scrie cu puțin var și mai ales se poate șterge. Orice problemă medicală putea fi pusă și rezolvată, fără medicamente, fără experiențe și fără reviste medicale. După masă, se povesteau romane, unele inventate, altele citite, cine știe de când, puțin transformate uneori, fiind trecute prin multe guri.

Momentul cel mai solemn era rugăciunea de seară; acatistul sau paraclisul Maicii Domnului, spus de obicei de șefa de cameră, care și așa era responsabilă în fața stăpânirii de disciplină.

De unde veneau aceste femei și cine erau, ce le ținea legate împreună și întrucât puteau fi periculoase pentru ordinea actuală, avea să afle Domnicu cu încetul și cu încetul avea să încerce să ajungă așa bună ca ele și să fie acceptată drept cea mai umilă dintre ele, cu toate ifosele ei.

Venea noaptea, care nu era a visurilor, ci a șoarecilor. Din fiecare saltea, din fiecare găurică ieșeau șoareci, pe care nu-i vedeai. Lumina era prea chioară și ei prea repezi; îi simțai alergând în galop peste tine, după cine știe ce treburi, mâncare, gimnastică, amor, iar dimineața dacă cumva adormeai, te puteai trezi cu un șoricel care se încălzea la respirație ta, chiar lângă gură. Aveau încredere; știau că nimeni în casa această nu omoară nimic. Șoarecilor li se dădea de mâncare: firimiturile de mămăligă.

A treia zi după sosirea la Mislea, i se citi lui Domnicu condamnarea în celulă. Avea trei ani de închisoare administrativă. Cum puteai să te plângi, când celelate numărau anii cu zecile? Suferința în tăcere era cea mai greu de suportat, iese pe undeva, boală somato-psihică. Ea credea că toate bolile erau psycho-somatice. În fine apărură și doctori la orizont. Refuză orice îngrijire medicală, dar nu făcea ce vroia și o cistoscopie intempestivă îi agrava suferința și boala. Direct rușinos să fi atât de bolnav cu trupul, când sufletul te durea.

Se grămădi într'un pat de sus, loc de retragere pentru oricine vroia să fie îgur și porni pe drum spre casă. Pe un pat, lângă ea,

depărtările. Câmpiile erau albe de zăpadă și arborii încărcăți de promoroacă păreau că închipue o lume imaculată, curățată de păcat. Mai fusese la Mislea un an condamnată pentru «omisiune» de denunț: nu-și denunțase soțul; apoi se eliberaseră pe rând amândoi și porniseră să facă un copil. Peste câteva zile, ar fi trebuit să se nască, când au venit să-i ridice. Durerile începuseră în mașina-dubă cu care erau zguduți, pe drumuri de țară. Bărbatul era înnebunit; bărbații se pierd mai ușor în cazuri de astea, dar garda nu se pierduse. Irosiră un timp prețios cu identificări și interogatorii de urgență, apoi sub o pază strașnică o aruncară în spital. Era caz de cezariană; cum să te apuci de treaba asta, când ai deaface cu o deținută periculoasă? Scosese copilul în bucăți: era un băiețel de 4 kg., i-a spus o infirmieră mai miloasă; ea scăpă ca prin minune și de bărbatul ei nu știa nimic. Avea doi ani de lagăr, pierduse un copil, dar cum era să-i spuie lui, când se vor întâlni? Pusese atât de bolnavă!

iȘefa de cameră era ardeleană, studentă la filosofie. Știa multe poezii de Blaga pe de rost, deși Blaga era doar un biet bibliotecar, îi publicau poezii de dragoste și l-au reconsiderat după moarte. Poeziile erau plătite cu tarif de clasa treia; după moarte au crescut ca valoare. Șefa de cameră era o doamnă; tânără, cu părul

zăcea
o fată
tânără,
mică,
brunet
ă și
frumo
asă,
privin
d cu
ochii

compl
et
albit,
fuses
adusă
dela
Mierc
urea
Ciuc
pentru
lucru.
Acolo
făcuse
tot
felul
de
treburi
neper
mise:

bătuse în pereți, Morse, făcuse corespondență cu toate camerele prin closet și avea maximum de zile de pedeapsă, la izolator. Izolatorul era o cușcă în care stăteai în picioare zi și noapte; iarna te desbrăcau de haine și vara le purtai obligator. O felie de pâine la două zile și apă, uneori caldă. Erai dus cu mare alai, când erai prins cu abateri dela disciplină. O trimeseră aici ca să scape de ea. Prea era inventivă, dar știa să și coase, să lucreze la covoare și să înflorească bluze românești. Era de vreo 12 ani în închisoare. Nu mai avea dinți, dar scăpase de boala Ciucului și i se părea Mislea sanatoriu de refacere.

Boala Ciucului era ca o paralizie! Intr'o bună zi aveai furnicături în picioare și cu încetul nu te mai puteai mișca! Erai dus pe brațe de colege, la program, după aceea te puteai gândi în voie ; nimeni nu se ocupa de tine, niciun doctor nu te îngrijea. Să fi fost o avitaminoză? Așa părea să fie, căci cele care au murit în închisoare au dus secretul cu ele, iar cele câteva care au rezistat, ieșind din închisoare și mâncând o masă completă, s'au vindecat!

Șefa povestea despre toate și mai ales despre maica Mihaela, pe care n'o văzuse, căci o țineau la secret, dar dela care învățase multe rugăciuni prin pereți și încurajări deasemenea! Pe maica tocmai o duseseră la o nouă anchetă: trebuiseră chiar păzitorii să o care în brațe, căci era paralizată, dar nu prea cântărea mult. Poate că era să se refacă, deși ea avea alte probleme, și reușise să facă abstracție de trup.

Două femei din cele 21 avuseseră soții drogați: unul înnebunise, era internat într'un spital psihiatric, celălalt, după ce spusese prea mult, era la Pitești la reeducare.

Despre închisoarea Pitești, fetele știau multe, dar nu le plăcea să povestească. Duseseră acolo numai tineri, frați de cruce și studenți. Mai mult de jumătate din ei muriseră. Cum? Li aruncaseră pe unii, așa ziși reeducați dintre ei, contra celorlalți: bătaii înfricoșătoare. După lungi posturi, trebuia să-și mănânce excrementele; nu e de crezut, dar așa a fost. Totul s'a terminat cu punerea la zid și împușcarea călăilor recrutați dintre ei și condiționați prin droguri și poate prin promisiuni. Rezultatele se pare că nu au fost strălucite, pentru că lăsaseră urme, ceea ce n'ar fi trebuit să se întâmple.

Cocoțat în paturile de sus, aflai lucruri adevărate, începeai să înțelegi pasivitatea fetelor și legăturile cu Divinitatea.

Odată cu primăvara, Domnicu începuse să se simtă mai bine; îi venise în cap că băiatul peste trei ani avea să aibă 16 ani și că s'ar putea să mai aibă nevoie de ea. Va munci pentru el cu mâinile ei neîndemânatice, dacă va trebui să nu mai fie doctor; uitase că fusese vreodată! O lua pe brațe, o duceau afară în orele de plimbare cu mâinile la spate, o așezau pe o piatră unde stătea 1/2 de oră reglamentară. Intre pietre văzu o frunzuliță de păpădie și o rupse. Binecuvântată frunzuliță, adusă de vânt printre gratii. Mestecată zilnic câte o frunzuliță, o vindecară de scorbut. Boală care, în Evul-Mediu, făcea victime printre marinarii care umblau pe mări departe, reapăruse în lagărele Gulagului românesc. Cum nu mâncase nicio verdeață de 3-4 luni de zile, nu se atinsese nici de murăturile care apăreau pe masă, când erau prea rele ca să fie ingerate de oamenii liberi. Și fetele celelalte pășteau un fir de iarbă, o frunzuliță, orice verdeață pe care o putea culege în această primăvară târzie. Se mișca în cerc, cu mâinile la spate. Genunchii se desumflaseră, nu mai sângerau, participa la viața camerii.

Nu totdeauna în mod fericit! Ieși la raport la ofițerul politic și ceru o carte poștală ca să scrie acasă. «Familia era desigur îngrijorată, nu știa de atâta vreme nimic de ea și mai ales de condamnare». Niciodată n'are să uite ochii mirați care se uitau la ea; «poate oferi ceva în schimb?». Alegând ipoteza d 1 urmă, deveni foarte politicos și oferindu-i țigări, îi spuse că nimic nu se capătă contra nimic, că dacă este dispusă să le facă mici servicii vor fi și ei recunoscători! Fetele erau supărate pe ea; o avertizară de ce va urma; vroiau să o pună la adăpost de umilințe. Erau bune și ea le desiluzionase!

Odată pe lună venea procurorul să se intereseze de eventualele reclamații ale deținuților! Era a doua oară când venea, decând apăruse și ea. Era o zi înghețată și-și pregăteau combustibilul. Negre din cap până în picioare, ca minierii, amestecau cărbuni cu apă, făceau niște turte care aveau să ardă în sobă o jumătate de oră. Camera era glacială, apa și ea înghețată. Arătau ca niște spectre și Domnul Procuror, elegant, bine hrănit, le întreba în bătaie de joc dacă aveau câni individuale, pat individual și baie odată pe săptămână? Plictisit, făcu greșala să mai întrebe dacă cineva are de raportat ceva.

Da, ea avea ceva de spus: l-a întrebat dacă este într'adevăr procuror și dacă da, vorbia numai în numele ei; altfel ar fi fost complot și caz de proces. Dacă era procuror, poate putea să-i explice cum de se află acolo nejudecată, ce semnificație avea cuvântul de pedeapsă administrativă, când România semnase «Declarația drepturilor omului» și, la urma urmei, care era vina ei, pentru care fusese pedepsită? Stupoare! milițeanca ce-l însoțea părea să se amuze, dar el o încurcase rău: «Doamnă —li se spunea astfel în bătaie de joc, spre deosebire de femeile muncitoare, care erau tovarășe— mă voiui interesa de cazul dumitale». Cu asta totul a luat sfârșit. Venia procurorul, altul, căci celălalt fusese îndepărtat, neștiind să se impună unor deținute, întreba de câni, paturi și nu mai știa de ce lucruri individuale. Nimeni nu-i răspundea și pleca liniștit.

Au fost singurele ei inițiative, soldate cu eșecuri, dar trecute sigur în dosar.

Copacii înfloreau, se vedeau din paturile de sus! Profesoara de teologie cânta încetișor Duminica, Liturghia, care se termina cu «înțelegeți neamuri și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu». Avea un glas de înger! Pastele îl socoteau pe încheieturile dege-

telor, ca în catacombe probabil, dar nu se înșelaseră niciodată; pierduse ceva important când a uitat cum se socotea!

Profesoara nu mai avea păr și umbla îmbrăbodită. Cânta colinde de Crăciun și doine oltenești în șoaptă, iar când o ruga Domnicu frumos, cânta numai pentru ea, «Lăsați copiii să vină la mine și nu-i alungați». Atunci se adunau în jurul ei toți prietenii ei de altădată și se juca în gând deavalma cu ei. Copilului ei, care nu mai avea parte de joc, îi trimetea în fiecare noapte un gând bun prin văzduh; dacă ar fi știut atunci câte urgii se abătuseră asupra capului lui în primăvara anului 1959, n'ar mai fi avut curajul să meargă mai departe; dar așa tăietura dintre lumi fiind adâncă și ea începând să învețe a spune ca Iov: «Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat», copilul s'a simțit părăsit de mamă, până ce într'o noapte... Iarăși povești ca să dormi din picioare! într'o noapte a venit în vis la el o femeie: era îmbrăcată în negru, îl luă de mână, îl duse la icoană și-l puse să aprindă candelă! Pe urmă Ea venea și ziua, stătea departe de el și-i arăta drumul pe unde trebuie să meargă. Totdeauna a fost condus de Sus; era atât de bun, încât trebuia să înțelegi că prin el, de mic, trebuia să-i mulțumești lui Dumnezeu.

Femeia cea tânără, îmbrăcată în negru, care îi îndrepta băiatul și-l apăra de dușmani, trebuie să fi fost Sf. Parasehiva, care avea o poveste miraculoasă: deși nu trăise în țară și venise doar icoana ei, pe mare, la noi, ocrotea țara și pe fiii ei buni. Așa credea Domnicu și nu puteai s'o întorci din credința ei. La Mislea începuse să se roage Sfintei dela Trei Ierarhi fierbinte și cu lacrimi, cum se cade să te rogi.

În patul de sus, privind peste dealurile înflorite, stătea o fată slabă tare, care era de 15 ani prin închisori. Era în anul trei de medicină, când o luaseră: acum avea 35 de ani! Ce mai putea spera? Fredona încetișor un cântec învățat în pușcărie dela politice: «Les feuilles mortes se ramasse à la pelle...» și afară zburda primăvera.

La Miercurea Ciuc bătuseră în pereți, ca să învețe, aici lucraseră laolaltă cu deținutele politice, spioane, cucoane, neveste de demnitari, cari, până mai ieri, contribuiseră la distrugerea lor, a fraților și soților lor, căci condamnații Mareșalului se întâlneau cu cei ai comuniștilor pe un teren oarecum neutru. Într'adevăr, toleranța pe care fetele o arătau turnătorilor, șoarecilor, ce-

lor care le adusese aici, și în general dușmanilor lor, dovedea că sufletul lor fusese pătruns de dragostea de aproape și nu-și permitau să se erijeze în judecători.

Domnicu nu era în stadiul acesta; se pare că[^]e nevoie de 5 ani. Le iubea și le admira, dar n'ar fi vrut să stea cinci ani pentru a să-și desăvârșească educația și sufletul! De altfel, ele nu te forțau în niciun fel, ca să gândești în felul lor, te tolerau așa cum erai și te suportau!

Stăpânirea înțelegea cu totul altfel omul și felul lui de a gândi. Frica fusese marele transformator, căci stă din păcate în om. Individul, cu dorința lui de-a avea, de-a fi, de-a crede și de-a se manifesta în voie, are teamă de forța brută, căci constrâns nu mai crează nimic, devine robot steril. Roboții însă, armata de roboți, pot deveni o forță condiționată pentru crimă și programată pentru nelegiuiri. Conștiința, care e un bun individual, dispare în colectiv; totul e pus în slujba câtorva, sau poate numai a cuiva. Un nou Dumnezeu se naște, care însă nu mai e nemuritor.

«Trebuie să te naști din nou», scrie undeva în cartea cărților și ea nu izbutea să se nască din nou, deși avea idee» că e creștină. Dar mai avea nevoie să facă abstracție de eul ei muritor, imperfect fizic, încrezut din punct de vedere psihic. Știa că Occidentul se închina la alți Dumnezei: aur, creșterea schimburilor comerciale, bunăstare, dar și știință și libertate. Se născuse un nou tineret, care refuza să trăiască ca înaintașii, nu mai vroia războaie și căuta fericirea în natură. Coloana a cincea, care mișuna peste tot, îl va lăsa oare să fie liber și fericit?

Ce naivitate la acești tineri! Nu puteau înțelege că alungarea întunecului nu poate veni decât înneându-l în lumină și făcându-l inutil! Pentru a să înțelegi acest idealism utopic, transformat într'un imperialism lacom și mincinos, bazat pe frică, trebuia obligator să-l trăiești. Singurii lui dușmani adevărați erau numai după cortina de fier, oameni sinceri, care se simțiau diminuiți și păcăliți, dacă cândva crezuseră înfr'o dreptate socială.

Din țara ei frumoasă și bogată, din care mai înainte nu pleca nimeni, acum ar fi plecat toți, dacă n'ar fi fost păziți cu câini pe graniță. Țăranii părăseau satele, în care colectivizarea se făcea cu pușca în spate. La Mislea veneau femei simple dela țară, care se luptaseră cu furcile ca să nu iscălească actul de donație al ogorului lor mic, dar din moși strămoși al lor. Si iată că agricultura colectivă, care teoretic ar fi trebuit, mecanizată cum de-

venise, să dea recolte înzecite, dăduse greș. Oamenii rămași lângă pământ nu mai culegeau cartofii și mălaiul depe câmp, știind că și așa vor trebui să-l cumpere dela cooperativă, dacă ar fi avut cu ce! CU mare entuziasm, mergeau copii și studenți să4 ajute. «Alianța» dintre țărani, tineretul muncitor, și intelectuali se făcea în fiecare toamnă și primăvară pe ogoare: diletanți, nu-și mai făceau nici trebuia lor bine, erau și râsul localnicilor, care din tată în fiu învățaseră și sfințiseră pământul. Dumnezeu pedepsește pe cel care lasă ((sămânța în piatră» și îi pedepsise cu secete și inundații. Deghizați în cerșetori pela porțile milei, în țara subdezvoltată, se creau industrii gigante, ca să facă rost de un proletariat mai ușor de stăpânit decât un țăran cu ochii pe cer și cu independența în petecul lui de pământ.

În fine, treaba se juca în alte părți decât în paturile dela etajul 3 dela Mislea, dar fără să vrei, auzind bocindu-se târâncile refractare noii civilizații, niște retrograde, gândeai! «car, que faire dans un gîte a moins que Ton ne pense»? Gândeau și se rugau. Drumul lor era fără întoarcere! Nu puteai evada! Poate că s'ar fi putut, dar nimeni n'ar fi încercat, chiar dacă porțile ar fi fost larg deschise! Trebuia să te duci undeva sau la cineva!

Bieții oameni parașutați în munți, unii poate numai ca să puie piciorul din nou pe pământul strămoșesc, aduseseră după ei sate întregi de oameni de munte: unul le dăduse o găină, altul un sac de mălai și unul poate le arătase doar drumul, dar doctoria blestemată îi făcea să-și amintească cel mai mic detaliu din peregrinările lor și să-l povestească! Unii din ei înnebuniseră, cu toții fuseseră împușcați la zid: în urma lor zăceau condamnați, complicități. Deci, fără evadare, pentru ca să nu-ți aduci familia ca zălog în locul tău.

O pactizare cu inamicul, măcar și de formă, era și ea mortală. De data aceasta îți pierdeai și sufletul, nu numai trupul! Trebuie să ajungi lângă apă ca să te poți îneca! Unii încercaseră să se salveze, slujind noua ordine. Metode infailibile, nenaturale unui popor sincer și milos, importate dela K. G. B., te făceau repede complice la crime, pentru ca să-ți capeți credibilitatea. Din rău în mai rău: dacă încercai întoarcere, dispăreai, dacă mergeai cu ei până unde vroiau să te ducă, te sinucideai, dacă știai prea mult, te sinucideau.

Poate nu gânduri semănând cu cele de mai sus le adusesese la rugăciune; poate revelația dăruită, uneia, întărise credința tu-

turor. Un lucru era sigur: puterea rugăciunii făcuse minuni în închisoare. Cum îngrijire medicală nu aveau —fuseseră doar aduse acolo ca să fie exterminate— se îngrijeau cum puteau: o rugăciune neîntreruptă de 40 de zile, fiecare pe rând luându-și tura, măsurând timpul după trecerea gărzii, neoprindu-se nici la apel nici la percheziție, au vindecat pe una din cele mai în vârstă de o infecție urinară, cu frisoane și febră mare, care părea că vrea să o elibereze de tot. O piatră nu vroia să treacă prin ureter și trecea fără antispastice cu gândul la «Cel de Sus». Exemple erau nenumărate: plecau noaptea pe acasă și-și îngrijeau părinții bătrâni, își mângâiau prietenii, își iubeau și sărutau copiii, împiedecau dușmanii să le facă rău; da ele, cele de după gratii, își apărau familiile de duhurile rele; cei mai săraci oameni de pe lume aveau ce dăru!

Se rugau și pentru soții și frații lor semi-morți, depe tărâmul acesta, tuberculoși, nebuni, tăind stuf, săpând la canal sau stând pe bancă în fața vizetei! Muriseră sute de mii de deținuți în închisorile acestei țări mici și iubită de Dumnezeu; o generație de foști conducători, adevărat nu prea inspirați, dispăruse, cu toate rugăciunile lor de proaspăt convertiți, întâiu pentruca omul e muritor dela păcatul original încoace și apoi pentruca celui care rămânea nu-i era mai ușor, dar trebuia să rămână: fie pentruca să se desăvârșească fie că alții mai aveau nevoie de el. Dealtfel, nu era nimeni pus să aleagă, îți urmau destinul punându-l însă în mâna «Celui de Sus».

Fetele știau de mult că «pușcăria dulce» dela Mislea nu putea dura. Cunoșteau locurile, ar fi putut să-și facă relații, secretul ar fi fost desconspirat! La 22 Iunie 1959, au fost duse la magazie, au predat hainele Statului și s'au trezit în hainele lor: plecau! Unde? Orice drum trece prin Jilava pentru deținutul politic. Aveau oare să treacă prin fortul blestemat? Nimeni nu știa. Un regret pentru Mislea și șoarecii ei, dar orice călătorie, chiar cu duba, era o distracție, deci era bine venită.

Sperau că vor vedea primăvara; până atunci doar o mirosiseră: valuri de parfum de iasomie pătrundeau printre gratii, mai ales după ploaie. Au reușit însă să le strice tot: le-au culcat pe jos, într'un camion plin de praf și resturi de baligă, căci transportaseră, se vede, vaci cu el. Cu fața în jos, ca să nu fie văzute, s'au uitat cu coada ochiului la coroanele teilor din zona subcarpatică, care începuseră să înflorească. Paza strașnică nu oprise

mersul firei, de care, pentru o clipă, se bucurau cei 21 de deținuți politici porniți spre necunoscut.

Câmpina! Repede, repede, nu trebuia să fie văzute, imbarcarea în dubă. Distribuirea de hrană rece: o bucată de pane și slănină. Bucurie, Domnicu nu mâncase încă slănină. Mâncare pentru o zi, călătorie scurtă, deci Jilava. Pâinea neagră și acră, ce bună era! Trebuia să le ajungă două zile, căci la noua bază nu fuseseră trecute în porție.

Noaptea au ajuns la Jilava, Fortul Nr. 13. Pentru ea predomina oroarea în amintiri, văzându-se în fața fortului Nr. 13. 29 Decembrie 1933. Ultimii membri ai Legiunii Arhanghelului Mihail părăseau temnița; o zi din 1938 dusesse de mâncare unori condamnați însetați de dreptate; noaptea Sf. Andrei, îngroparea lui Corneliu în groapa cu var; Noembrie 1940, deshumarea lui Corneliu, identificarea lui și a celorlalți.

De atunci execuțiile se făceau în Jilava. Doar execuții și călăii se deosebeau, în privința culorii pe care o purtau, verde, tricolor sau roșu. Ce tristă notorietate pentru un fort care păzise cândva Bucureștiul de oști streine și care acum ar fi trebuit afectat muniției desafectate.

În fundul fortului, era închisoarea de femei: se stabilise egalitatea dintre sexe. Dece să nu aibă și femeile parte de fort? Într-o parte, sergent major Valerica, în partea cealaltă, sergent major, Doina, pe care uniformă plesnea. Nicio mișcare nesupravegheată, ploua încet, mirosea a pământ ud, a ciuperci dela ciupercărie, dar și a flori de tei.

Percheziția amănunțită, în noaptea parfumată de Iunie. O tinetă hârdău! O celulă sub pământ, deoparte fereastra, de partea cealaltă ușa. Improvizară repede un paravan din pături în jurul tinetei. O singură cânuță de apă; altfel tineta se umplea și nu mai era loc pentru alte cele. Dimineața, era plină ochi; trebuia să o duci cu mare băgare de seamă; dacă vărsai o picătură, Valerica bătea! Nu te-ar fi lăsat pentru nimic în lume să mai scoți tineta încă odată pe zi «închisoarea trebuia să o simți», era lozinca Jilavei.

În fine rândunelele!

Își făcuseră cuib pe grinzile aparente depe tavan. De ani de zile veneau în acest loc: cum nu le distruseseră cuiburile? Misterul firii omenești, amestec de înger și diavol, sau ajutor pentru suflete de fum cărora la trebuia lumină. Acum rândunelele aveau

pui. Geamurile nu se închideau decât rar, când trecea dreptul comun, care lucra la ciupercărie, sau în caz de inspecție importantă. Si păsărelele circulau libere și-și hrăneau x voie puii. Se vedeau capete de pui curioși pe marginea cuibului, cu ciocurile căscate și flămânde. își făceau nevoile, întorcându-și spatele în afara cuibului care rămânea curat. Era un fâsâit de aripi și un piuit plin de viață în temnița tristă și moartă.

Dimineața așteptau cu nerăbdare plimbarea, care reprezenta și scoaterea tinetei, arhiplină, fără accident. Vai de sufletul celor care nu reușiseră să-și aranjeze treburile mai înainte; așteptau să se termine cât mai repede jumătatea de oră reglementară. Grădina era făcută de aceleași deținute, pe vremea când încă nu se mergea la o exterminare lentă, dar sigură. Era cald și frumos ; se plimbau cu mâinile la spate, îmbrăcate cu zeghea pe ele și legate la cap cu basmale.

Valerica păzea dintr'un donjon, ca să nu se schimbe păreri și să se facă observații în timpul plimbării. Păzea și mânca cireșe, scuipând sâmburii cu dispreț spre ele. Fiecare cireasă le aducea apă în gură, căci unele nu mâncaseră fructe de 15 ani. Toți ochii culegeau informații în timpul plimbării: o spălătorie suplimentară, un cazan cu gura în jos, o ladă cu ciuperci uitată într'un colț, întâmplări importante.

Sâmbăta, militianca le ducea la baie și spălatul rufelor. Baia și spălatul trebuia să dureze 10 minute. Rufele erau puse sub picioare și apa care curgea depe deținută, le spăla cu ajutorul picioarelor care se mișcau într'una. Trebuia să se spele și pe cap, căci dupăce se îmbrăcau cu rufele spălate și ude, erau controlate de un sergent, care avea grije de păduchii din pușcărie.

În ziua de 29 Iunie 1959, Sf. Petru și Pavel, ziua băiatului ei, Domnicu fu scoasă pe sală ca să fie bătută. De ziua membrilor din familie, cine mai credea că-i are, oferea un tort. Tort făcuse și la Mislea pentru băiat. Tortul se făcea din pâine fărâmițată și uscată cu grije sub cap. Pâinea pe care o căpătai într'o lună întră într'un tort, o păzeai de percheziții și în ziua sorocită o amestecai cu porțiile de marmeladă din ultimul timp, o muiai cu zeama neagră de cafea, o aranjai pe o cârpă și tortul era gata, dupăce îl împodobeai cu mămligă sau murături, după gust.

La prânz, tortul era servit. Valerica nu prinsese de veste, dar uitându-se pe vizetă, o văzuse plângând. «Lasciate ogni speranza voi che intrate cui)), nu e voie să râzi nu e voie să plângi, nu

trebuie să te faci auzit în niciun fel, ești îngropat de viu. Pe sală Valerica s'a răzgândit și după ce a zbierat o bucată de timp vorbe proaste la adresa cucoanelor, i-a dat ordin să- ducă tineta în fie>-care zi și a băgat-o înapoi în cameră. N'a mai plâns decât noaptea ca și celelalte. Noaptea cu fâsâit de aripi și suspine, luna mare în geam era singura martoră. Se auzeau împușcături și curios, li se dădeau explicații: muniție veche care trebuia distrusă.

Peste două săptămâni plecau din Jilava spre o direcție necunoscută. Vor mai revedea rândunelele Jilavei? Era o zi înnăbușitoare de vară când le^au înghesuit într'un auto-camion-dubă, deschis în spate, cu niște gratii strâmte, fără lumină și fără aerisire. Drumul era lung dela linia de centură, unde se găsea fortul, trecând prin oraș, până la gara triaj, de unde se îmbarcau deținuții. Unele peste altele, la fiecare hop al mașinei, se rostogoleau și cădeau în întuneric. Un paznic cumsecade le întredeschise un pic ușa și văzură orașul, în amurg.

Oamenii mergeau spre treburile lor, grăbiți pe stradă, treceau pe lângă ele fără să bănuiască ce încărcătură necăjită și nevinnovată ducea mașina; poate transporta vite desafectate, la abator, și care, a doua zi, trebuiau sacrificate; poate chiar așa era! Între timp văzură oameni cunoscuți și trimiseră, tot pe unde fără fir, un adio acasă.

Paznicii așteptau să se facă noapte, ca să le debarce și să le îmbarce în dubă. În încăperea mare a vagonului-dubă, erau închise femei condamnate de drept comun. Se cunoșteau după zgomotul pe care-l făceau. Hoăte, criminale poate, nu erau obligate să muștească, ele însă da! Au intrat câte trei înghesuite într'o despărțitură făcută pentru una. Când s'a observat că nu există decât 6 mici compartimente, în trei din ele au mai băgat câte una. În celula lui Domnicu, erau patru. O fată înaltă se cocoță în plasă și nu mai coborî. Spunea că e bine sus. În fond se sacrifică, ca de obicei, era stilul ei. Era una din fetele cele mai izolate, care suferea mult din cauza inactivității, dar din mândrie n'ar fi mărturisit-o niciodată, Mai avea încă două surori cu ea în pușcărie. Ele erau deabinele condamnate și steteau la Miercurea-Ciuc. Una din surori nu mai vorbea, era într'o stare cata-tonică, în poziție proastă, înlemnită în șezut, hrănită și transportată de colegele de cameră dintr'un loc în altul. Avea diagnosticul de «schizofrenie», dar condamnarea și-o făcea mai departe. Ajunsesse scheletică și era minune că mai trăia. Fata din plasă aflate

și povestea sorei mai mici, prin pereții dela Jilava. Sora mijlocie era doctoriță, în camera tuberculoaselor dela Ciuc, având caverne. În fond dintre toate trei, ea era cel mai confortabil așezată în închisoare: cu o condiție, ca drumul să nu fi dus' spre «Siberia». Mâncare pe patru zile!

Călătoria cu duba era chinuitoare. Ziua, vage nul stătea deslegat de tren, în câte o gară, în soare; noaptea, călătoreau. Țigăncile din compartimentul mare se băteau și scuipau pe gardianul însoțitor, spre marele lui amuzament. În schimb, cu politicele nu e bine să ai deaface, nici măcar apă să le dai. Mureau de sete. În curând trenul s'a îndreptat spre nord. Se orientau după soare, mergeau prin Moldova. «Omule cunoașteți țara, vizitându-i pușcăriile.»

În a patra noapte de drum, dupăce trecuseră de pericolul direcției Iași, graniță, Rusia, au ajuns în orașelul în care Domnicu se născuse. Nu se aștepta să-l mai vadă vreodată, în niciun caz prin spatele unei dube. Iată casa cu grădina mare în care se născuse, iată Biserica, școala, iată parculețul în care își întâlnise la 6 ani unul din marii prieteni de mai târziu și, în fine, iată le duceau la cazarma în care tatăl ei făcea tir și manej cu soldații și călărie cu dânsa. Iată cabinetul tatei, în care nu aveai voie să întri. Nici acum nu au intrat, pentrucă se lucra intens la transformarea cazarmii în închisoare: gratii, obloane. Până atunci, le-au pus într'un fel de magazie.

Magazia avea trei rânduri de paturi suprapuse; s'au aranjat fiecare provizoriu pe unde au putut. Știau că vor trece în clădirea pe care le-o pregăteau, unde pare-se că mari specialiști se căzneau să le vină de hac: obloane strânse, pază nouă! În Moldova provizoratul durează! Oamenii sunt liniștiți, nu se grăbesc, nu-și fac probleme. Tembelismul moldovenesc, pe care îl detestase în tinerețe, era același, dar aici căpăta valoare de toleranță.

O iarnă grea se abătuse asupra Moldovei. Nu aveau foc, nu aveau mâncare, apa din cănite era înghețată pe măsute în fiecare dimineață. Totuși pentrucă erau lăsate în plata Domnului să-și invente ocupații, ca să nu moară de urât, magazia le-a devenit simpatcă. Intraseră în legătură cu țigăncile condamnate de drept comun, care curăteau cartofii mucegăiți dela bucătărie; veneau la vizetă cu câte o ceapă furată în șorț și-și povesteau viața cerând consultații medicale. Țigăncile erau tinere, frumoase, hoște și mincinoase. Pirula își ucisese primul copil, pentrucă ura

pe cel după care o dăduseră părinții, tatăl copilului. Acum avea altul în burtă, dar din cauza sifilisului pe care-l luase dela primul soț, vroiau să-i facă avort. Asta nu putea accepta în ruptul capului să-i ia ceace iubea, dupăce plătise pentru ce nu iubise! Era veșnic flămândă, mânca cartofii cruzi mucegăiți și mămăligă uscată, furată depe ceaunul dela bucătărie.

Olina furase doi curcani; avea promisiunea fermă că scapă, dacă se arăta mai amabilă cu gardienii. Acum promisiunea întârzia să se realizeze. Din când în când boceau în gura mare, făceau farmece, își dădeau în bobi și mâncau bătaie. Gafița înjurase regimul și devenise deținută politică; în fond era supărată că ea e doar hoată «dealtfel și matale sunteți hoți, că furați mâncarea unor biete deținute».

Pe acoperișul casei vecine, care se vedea din magazie, era parlamentul ciorilor! Se adunau la sfat în zilele în care venea zăpadă : era un croncănit și un cârâit, discuții care durau ore întregi, uneori cu trimeteri de ștafete, alteori cu fâlfâit de aripi și lupte între partide adverse! Ciorile și țigăncile, colorit și viață în pușcăria înghețată!

Domnicu avea edeme mari! Se hotărî să ceară doctorului, care exista invizibil, un regim fără sare. Doctorul părea binevoitor și o întreabă: «Ești bolnavă de ovare?» Nu, nu era! ((Dacă nu ești bolnavă de ovare, nu pot să-ți dau regim)). Astfel, pentru că nu acceptă o erezie medicală, rămase fără regim, dar căpătă o pătură în plus, de care aproape nu mai avea nevoie, căci se învățase cu frigul.

În primăvară, le mutară în închisoarea nouă. Acolo au continuat să moară de foame. Când căpătau o bucățică de mămăligă în plus, o trăgeau la sort, pentru că cel puțin una din ele să se sature în ziua aceea; îți trebuie tărie ca să te rogi să fii sărit la rând. Erau însă complet sufocate din lipsă de aer. Obloanele, puse pentru ca să nu poți vedea nici măcar cerul, împiedecau intrarea aerului. La plimbare nu le scoteau de lene sau poate ca să nu se orienteze și să-și dea seama că li se sapă groapa. Edemele foamei atinseseră dimensiuni importante: gingiile sângerău, genunchii erau dureroși și probabil plini de sânge: scorbutul. Se învăteau ca lei în cușcă, într'un spațiu restrâns. Cu încetul aveau să steie pe loc, începea paralizia Ciucului, cu furnicături în mâini și în picioare.

— 77 —

O mică fășâie de cer le spunea bună dimineța și bună seara. Ore întregi înnebunite îi cereau ajutor fășiei de cer, și iată că, într'o bună zi, începu să cadă de sus o ploaie de ceapă. Un tir precis, nici una nu se întorcea înapoi. Au înțeles, au desfăcut saltelele, au ascuns ceapa, au cusut la loc saltelele. Culcușul mirosea plăcut, a grădină de zarvazat.

această pușcărie grea. Crimele lor erau mici ca ei! Toți sub 14 ani. începând depe la 7, furaseră bani din cutia milelor de prin biserici, din punga unei mame vitrege, poate înjuraseră vreo profesoară; aici sortau ceapă și cartofi pentru închisori și se reeducau. Din joacă sau poate dintr'o nevoie de sport, sau poate ca să fie buni cu niște păcătoși, mai păcătoși decât ei, le trimetea în fiecare zi o rație de ceapă furată.

Cum știau de existența lor și cum le localizaseră exact celula? Acest fapt face parte din misterul celor închiși. Hoți sau intelectuali neadaptați, erau cu toții oameni de după gratii și când puteau se ajutau între ei. Ce^ar fi putut să le dea în schimb? Nu așteptau nimic decât libertatea, pe care și-o riscau procedând astfel. Prin peretele celulei vecine, în care stătea un necunoscut, fură transmiși psalmi, fragmente din evanghelie și rugăciuni, tuturor celor care vroiau să le învețe! Astfel salvate fiind de moartea trupească, salvară suflete de copii, care se jucaseră cu ele într'o toamnă; pierduseră aproape noțiunea timpului!

Norocul copiilor fusese că Ileana, turnătoarea, nu mai era cu ele. Se hotărâse să facă greva foamei, văzând că serviciile ei nu sunt apreciate cum se cuvine. La început, ca pentru oricine, greva ei nu fu luată în considerare, deși își dădea castronul cu mâncare neatins afară. Era hrănită de victimele ei, de colegele flămânde, pe care le denunțase cu sânge rece de vreo doi ani de zile. După patru zile abia au scos-o din celulă și după vreo zece au auzit-o urlând, când i-au introdus tubul Paucher, pe gât, pentru alimentație artificială. După aceea n'au mai auzit-o și, din fericire, nici n'au mai văzut-o.

Dacă n'ar fi fost atât de slăbite, serile ar fi trecut, ca să zicem așa, plăcut în închisoarea care trebuia să le fie cavou. Nimeni nu se uita

munți: ardelencele evocau «izbucurile» din Munții Apuseni, muntencele vorbeau despre Bucegi și de partea sudică a Făgărașului, iar moldovencele se lăudau cu legendele Ceahlăului și cu Pietrele Doamnei din Rarău. Cu poveștile lor, intra un val de aer curat și miros de fân cosit prin obloane. Se agățau de stânci ușoare, săriau săritori cu caprele negre și înnoptau la câte un sschit cu toacă limpede și cu Sfinți Bizantini pe pereți. Erau zile când se povesteau despre mănăstirile ortodoxe, în mare parte desființate azi și maicile trimise pela casele lor, sau transformate, cu așezământ cu tot, în cooperative de stat.

Mănăstirea Vladimirești constituia un caz special! Clădită cu mâini de fecioare, în urma viziunii unei țărăncuțe de 16 ani. Lucrând pe câmp, i se arătase Maica Domnului în splendoarea ei cerească și îi poruncise să adune fetele din sat ca să-i facă locaș de închinăciune, cu mâinile lor nepătate. Astfel, niște fete de țară, neînvățate, fură, ca domnitorii din trecut, ctitorite de locaș sfânt.

Veniseră oameni din toată țara să le deie ajutor. Ele lucrau singure și când Mănăstirea fu durată și se află din gură în gură că se întâmplau minuni, vindecări de boli grele, ca pe timpul de demult, mii și sute de mii de credincioși alergau spre biserică. Stareță era fata care vorbea și acum cu Maica Domnului, călugărițe, fetele din sat și încă multe fete, fecioare, venite de pretutindeni să ție făcliile lui Christos, nestinse.

Cine poate oare să povestească mitul și valul de credință pe care l-a ridicat Mănăstirea Vladimirești în țara necredincioasă?

Preot le venise un tânăr doctor în medicină și teologie, care hotărîse că împărțășania, care la ortodoxi nu se dădea decât de patru ori pe an, la anumite sărbători, trebuia dată decâteori credinciosul avea nevoie de ea. Spovedea poporul, strâns în jurul Mănăstirii, devenită neîncăpătoare dintr'o dată. Nici n'ar fi putut face altfel, fiecare spunându-și păcatele în gând, sau silabisindu-le în șoaptă. Era o treabă care nu putea să-i convină stăpânirii.

Acolo trăia Marieta, motănel, acum Maică: Mihaela! Fusesse studentă la educația fizică, o fată veselă și jucăușă, care se călugărise nu ca să «ridice păcatul lumii», pe care îl ridicase Fiul lui Dumnezeu, ci doar să facă iertate păcatele comunității: minciuna și omuciderea care pătaseră lumina lucrului în care credea. Trăise viața de călugăriță din plin. Armatele roșii o găsiseră în fața altarului, păzind trupul Domnului de profanare: nu se dăduse înapoi!

Pentru schismă în ortodoxie și eres, Mănăstirea fu închisă și desființată, maicile desbrăcate, stareța, preotul și Maica Mihaela în pușcărie. Au fost acuzați toți trei de complot politic și viață monahală în legătură cu ccreacțiunea». Preotul își scuipa plămâni la închisoarea de tuberculoși dela Târgul Ocna, Mihaela era paralizată la Miercurea Ciuc, iar stareța care vorbise cu Maica Domnului își pierdu darul și se pierdu în anonimat, după primul interogator. În închisori se întâmplă că unii își trăiau «Revelația» și-și câștigau harul, iar alții și-l pierdeau!

Vecinul era lângă perete în fiecare seară. Nu au apucat să-l vadă niciodată, dar știau despre dânsul mai mult decât ar fi putut cuprinde cu ochii. Nu știa nici el de ce stătea singur la secret, dar sigur stăpânirea făcuse o greșală de neiertat, așezându-l lângă niște reacționare înrăite, care pe deasupra mai cunoșteau și alfabetul Morse.

Intretimp, copiii din curte au fost prinși aruncând cartofi în sus: unii erau prea mari ca să între prin bucățica de cer; explicațiile pe care le-au dat, probabil au fost mulțumitoare. Nu s'au auzit țipete de copii bătuti și nici temnița cu șobolani n'a fost deschisă. În schimb șefa de cameră, în urma unei percheziții, a fost scoasă pe sală și bătută cu vâna de bou, ea fiind responsabilă de lipsa de disciplină. Nu se auzise niciun vaiet de afară, dar au adus-o leșinată în cameră. A trebuit să doarmă cu fața în jos o săptămână, îngrijindu-i-se echimozele cum s'a putut.

În toamna anului 1960, la sfârșitul ei, Domnicu și prietenele ei plecau din Moldova, după aproape doi ani de temniță grea. O rezistență neașteptată. În locul lor veneau bărbați. Închisoarea fusese modernizată pentru ei. Se știe că bărbații au o rezistență mai mică, statisticile o spun; poate cu ei vor avea mai mult succes! Îi așteptau întunericul, frigul, foamea și vorbele bune încredințate zidurilor de camaradele lor de suferință. Un singur regret: omul de dincolo de zid nici nu putea fi avertizat nici nu i se putea spune la revedere. Știa multe poezii frumoase, permise și nepermise. Poate că va simți că i-au luat prietenele și că nu trebuie să se încreadă în oricine.

Au pornit cu duba spre sud. Încotro și unde oare? Totul era desigur planificat. Nimic nu se petrece la întâmplare. Obloanele dubei erau mai strânse; nu se mai zărea nimic. Regimul nu se îndulcea. În fiecare gară aceiași oameni grăbiți, aceleași trenuri

care plecau spre libertate, poate! Voci de copii veseli, de copii plângăreți, de copii siguri pe ei și pe puterile lor și alții, cu mult mai puțin siguri, timizi, vorbind în șoaptă. Petele erau vesele. Credeau sigur că mergeam să lucrăm, și confabulau o poveste că vom merge într'o fermă. Cartofii erau încă pe câmp; se pot mânca cartofi cruzi, roșiile cele mici, care nu ajungeau să se coacă, erau pe câmp, ce bunătațe; nu le vedeau, dar mirosea a toamnă și nu uitaseră toamnele bogate dela țară. La fructe, mere, nici nu se puteau gândi; fructele nu puteau fi pentru ele. Munca, de orice fel, ar fi adus o schimbare radicală în condițiile lor de viață, ar fi vindecat în parte rănilile făcute și întreținute de amintiri, măcinarea veșnică a acelorași gânduri; mâncarea mai bună le-ar fi dat puteri noi, le-ar fi vindecat de avitaminoze.

Au trecut prin Jilava fulger. Valerica era politicoasă. Percheziții de noapte nesfârșite, plimbare în grădină, îmbrobodite, tînetă plină, nimic nu se schimbaseră. Totuși ceva important, rîndunelele plecaseră. Nu erau rîndunelele lor, era o altă generație care plecase.

Porniseră spre Ardeal. Apucaseră să afle la Jilava că la Arad era închisoare de femei care lucrau. Au nimerit, după o călătorie lungă și obositoare, în Aradul dintre vii, la o închisoare medievală, făcută de Măria Theresa, împărăteasa Austro-Ungariei, pentru valahii răsculați. O închisoare cu bolți. O cameră mare la etajul întâiu. Jos erau condamnatele. Ele lucrau la împletitul coșurilor de răchită și a damigenelor. Începuseră să se refacă după Ciuc, de unde veniseră de câteva luni; acolo rămăseseră cele inapte la lucru. Cu gândul la cele rămase, bătrâne, paralizate și fără ajutorul celor mai voinice, lucrul nu le tihnea, dar unele reușiseră să facă norma, greu de făcut, și ca urmare căpătaseră carte poștală și pachet. Viața mergea mai departe. Necondamnar tele politice, însă, nu lucrau; secretul necondamnării lor trebuia păstrat!

La etajul întâiu erau spălătoare, pentru toată lumea. Acolo găseau bucăți de mămăligă, uneori chiar pâine, pe care muncitoarele ni le dăruiau și vești! Le-au dat în cameră, foarfece și hârtii colorate ca să împodobească închisoarea cu flori artificiale. Erau fete cu talent care săvârșeau treaba. Fiecare contribuia la munca aceasta benevolă, nenormată, probabil nici cunoscută mai sus, cu ce putea. Pușcăria se înveselea de coloritul florilor. Fiind ocupate, fetele se linișteau: orice iese din mîna omului este în-

drăgit de el și dacă nu e complet înrăit, i se pare și proprietatea lui un pic.

A fost o zi mare când le^au scos pe sală ca să facă curățenie la closet, la spălător și pe toate coridoarele. Pe Domnicu au închis-o în spălător, dându-i o găleată în mână. Spălătorul era complet astupat. Jghiaburile trebuia golite, apa aruncată, găleată după găleată și, în fine, sitele curățate. Era iarnă, afară ger; și-a scos bocancii ca să nu-i ude. Cu picioarele în apa înghețată și plină de scuipat, era fericită! Tot așa de fericite erau și cele care destupau closetele de mămăligă aruncată. Se ajunsese la stadiul, când se arunca mămăligă, mai ales cea mucegăită. Se mai întâmplă că unele dintre ele o mâncau din closet, căci nu căpătau nicio porție de mâncare în plus, pentru treaba făcută: un caz probabil unic, când munca dă fericire, prin ea însăși!

Mentalitatea era alta în Transilvania, trăită sub dominația austro-ungară: se purtau politicos și pe masa comandantului, care se făcea că nu știe că lucrăm flori, trona un buchețel de violete și unul de lăcrămioare artificiale.

La un moment dat s'a deschis ușa și în prag a apărut cea mai neajutorată ființă din câte sunt pe lume: mică, cu ciorapi multicolori din cauza petecelor, adusă din spate, tânără și pesimistă. Avea nu-i vorbă, de ce să fie: în ziua aceasta se elibera. În loc de eliberare, se muta cu un etaj mai sus, în lagăr. Făcuse 7 ani de condamnare; acum mai primise 4 ani de lagăr. Studentă la istorie în ultimul an, niciodată nu pricepuse de ce stă închisă, dar bine înțeles că acum era molipsită de boala verde.

Ne-a povestit în prima seară de doi morți din Ciuc. Prima era Maica Mihaela, care murise singură în celulă, cu o hemoragie mare. N'a fost ajutată. I s'a pus diagnosticul cancer uterin. Au îngropat-o cine știe unde și au trimis lucrurile acasă, ca să știe și familia. Familia Maicii fusese decimată aproape în întregime; un frate, ((Bădița», împușcat la zid de Regele Carol-II, un frate și un cumnat uciși pe front în echipele de pedeapsă ale Generalului Antonescu, care purtase și el cămașa verde și, învins în războiu, fusese împușcat la Jilava. Mai rămâneau părinții bătrâni și o soră.

MOTANUL

Era o fetiță mică, cu codițele puse pe urechi și cu ochii verzi, uneori ca marea. Ochii verzi să nu-i crezi, dar ochii ei trebuiau crezuți întotdeauna: nu știa să mintă. O cunoscuse la Mănăstirea Suzana, în lagărul în care erau 9 deținuți politici femei: 5 soții de militanți închiși și patru fete. Domnicu nu mai avea soț, totuși fusese adusă cu ele. Stăteau în Arhondaric, la etaj; la parter erau jandarmii. În stânga Arhondaricului, stătea maica Veniamina și în dreapta, maica Evghenia, cu maica Glafira, spioanele siguranței Statului. Fetele aveau râie căpătată la Prefectură: le intrase în cap că se vindecă cu băi de soare și-nși atârâaseră un prosop ca să nu fie văzute făcând plajă pe jos, pe balconul Arhondaricului. Spurcau Mănăstirea cu obiceiuri lumești. S'au vindecat, dar nu cu soare, ci cu pomadă pentru cai, pe care le^a adus-o paza, plictisită de reclamații bisericești.

Era o pușcărie dulce, într'un cadru splendid. N'aveau voie decât rar să se plimbe, dar pictorița căpătase creioane de desen clandestine și toți pereții fură împodobiți cu Sfinți și Arhangheli. Trupa le respecta, pentru că erau curajoase și nu plângeau. Fetele veniseră bătute la tălpi și trecuse timp până ce au putut să stea în picioare. Toată povestea se petrecea în 1938, când în țară era ministru de interne Armând Călinescu, care pune la cale moartea șefului mișcării de dreapta, sau cum spunea motanul:

«Toate începură în vremea ceia, când căpătase multe drepturi prin constituție, femeia;

Atunci trăiau trei înțelepți, nevoie mare: un împărat, un chior și un popă!»

Se jucau! Nu simțeau pericolul!

Seara se făcea rugăciunea pentru cei închiși și pentru cei morți. Se spunea ((Prezent». Toate credeau în înviere și .așteptau patimile. Până atunci garda, cu gălăgie mare și amenințări de percheziție, lăsa să intre bunătățile aduse de familii.

La rugăciune nu asista decât Domnicu. Nu mai avea ce pierde, își căuta soțul încă neîmpăcată că îl pierduse și învăța să-l găsească lângă cei de-o credință, și cu mult mai sus, lângă Dumnezeu. Celelalte Doamne aveau încă ce pierde, soții lor mai trăiau, niciuna n'ar fi crezut că, afară de unul, aveau să fie în mai puțin de un an împușcați.

Când omul nu-și cunoaște viitorul, îl înfruntă mai ușor! Câțiva lăstuni își făcuseră cuibul sub streășină; din cuib veneau la vale sute de ploșnițe mici, care intrau pe geamuri în odaie și de acolo în pat. Nu mușcau pe oricine; trebuia să ai sânge dulce. O mâncau pe biata Mărioara, care plângea după Karlsbad, după ochiuri făcute în unt, după călătoriile la Ostende și după o societate mai acătărei.

Majorul venea cu scandal mare, țipete, care începeau dela poartă și mergeau crescendo până sus la deținute: amenința cu bătărea în cuie a ferestrelor și se auzise ceva despre pedepse corporale. Avea o geantă plină și grea: dosarele lor, desigur. A urcat singur scara grăsuț și transpirat, a închis cu grijă ușa, a pus sentinela la poartă, și a deschis geanta. Deodată a intrat în Mănăstire mirosul lumii: cozonaci, șocolată, portocale, creioane colorate, creme de înfrumusețare.

Pictorița era o fată bună, zăpăcită, plină de talente și de idei.

Ploșnițele fiind stârpite cu mijloace călugărești eficace, o baie de leșie făcută pereților, o îmblânziră pe Mărioara. Celelalte își făceau de lucru sculptând lemn sau împletind din nou jersee. Motănel cânta, făcea gimnastică, versuri și se închina. Putea sta nopți întregi în rugăciune, în genunchi, pierdută în contemplare: făcea parte dintre femeile care stăteau la picioarele Mântuitorului, ascultându-i vorbele. După două luni de lagăr, Maiorul, care făcuse o vizită informatoarelor călugărițe, urcă sus și se hotărî să elibereze doamnele, scutindu-le de contactul infectant cu fetele.

Domnicu s'a întors la Mănăstire, cu un plan de evadare pentru fetele rămase. Hramul Bisericii era la Adormirea Maicii Domnului. Se aduna lume multă, puteai trece neobservat de spioni și totuși văzut de cine trebuia. Luând calea cea mai lungă, prin

pasul Bratocea, Doctorița spera să deruteze siguranța, dacă s'ar mai fi ocupat de ea. Împreună cu o prietenă de încredere, reușiră să strecoare planul de evaziune fetelor, care aveau ferestrele bătute în cuie. Planul era ascuns într-o coajă de nucă, printre alte nuci. Trebuia să coboare dealungul cearceafurilor înnodate, depe balcon, după ce va fi adormit garda, fără să ucidă pe nimeni. În pădure erau așteptate. Semn de recunoaștere: «Trandafir depe cetate, trandafir frumos, spune-i bade-i sănătate», cântec popular moldovenesc. Evadarea a fost o reușită, dar și o nereușită. Motănel a trebuit să sară dela o înălțime mare, căci cearceafurile s'au dovedit prea scurte. Zgomotul făcut a sculat garda din somn. A doua fată nu a mai putut să încerce, dar pe motănel n'au mai prins'o, cu toate puterile trimise în noapte. Nici motănel nu și-a mai putut aștepta ((trandafirul depe cetate)), și a dispărut în pădurile Cheii. Totuși, fetele au fost eliberate! Nu se putea mărturisii presei, atunci mai era o frântură de presă, evadarea unor femei!

După o săptămână, motănel, liberă, a apărut la Brașov. Mersese prin păduri, fără să mănânce nimic, și avea o durere în spate. Coloana vertebrală era ruptă. Cu toată urmărirea, a putut să fie pusă în corset ghipsat. Căpșorul ei mic abia ieșea din ghipsul mare. Un singur loc se găsisese pentru ea: în patul lui Domnicu. Ce nopți minunate lângă ghipsul rece! Știa amândouă povești, dar cântece știa numai motănel. Câteodată se scula noaptea și o găsea în genunchi în rugăciune! Mai târziu i-a făcut un sac cu nisip, pe care trebuia să-l poarte pe cap. Dansa cu sacul pe cap, parcă ar fi purtat o amforă. Cu o zi înainte de a i se scoate ghipsul, musafirul încorsetat a spus că pleacă; chiar în noaptea aceea a căutat-o Siguranța, dar ghipsul a fost scos a doua zi.

Casa bătrânilor fusese înveselită de ea: ascultam cu toți vorba ei moldovenească, poveștile de acasă dela vie și povestea strâmbilor care nu puteau sufla în lumânare. După moartea lui Corneliu, a dispărut! A reapărut în 1940, ca ajutor la dispensar. Venea lume peste lume, crezând în doctori, care se oferiseră să îngrijească oameni necăjiți, foarte des incurabili; dela doctori se așteptau minuni. Cele mai mari nume ale științei coborâseră în arenă, ca să-și împartă știința sub o anumită firmă! Motănel se angajase la munca de jos: curăța, spăla, pansa oamenii cari miroseau urât, și seara toți făceau o rugăciune, mulțumind Domnului că, prin mâinile lor, El vindecase bubele omenirii.

După 21 Ianuarie 1941, a ajuns în ascultare la Mănăstire. Era Casa Maicii Domnului; se adunau acolo și fete proaste, dar și culte, handicapate, dar și cari puteau lucra. Sora Mihaela a lucrat cu mâinile la câmp și vite, a făcut școală și liceu pentru surori și s'a rugat lui Dumnezeu pentru țară și pentru iertarea morților ei. Pe unde a trecut, a dat exemplu de ascultare și umilință; după cinci ani au călugăritro. I-au tăiat codițele și a luat numele de Mihaela, mireasa lui Hristos. La Ciuc, a fost ascetă și schivnică și s'a săvârșit din viață, fără spovedanie și nici împărtășanie. Asta a fost motănelul în viața laică și mucenică în închisoare. Sufletul ei era undeva pe aproape! La munca pe săli și la spălătoare, picioarele și mâinile înghețau, dar sufletul nu mai ruginea chinuit de amintiri. Reîntrase în activitate.

Intr'o bună zi totul s'a terminat: au luat-o pe Domnicu singură, au băgat-o în dubă și au pornit-o spre o destinație necunoscută. Era a șasea oară când călătoria cu duba. De data asta era singură, dar avea o oarecare experiență. I-au dat pâine, slănină, marmeladă pentru trei zile: slăcina nu avea cui să o dea. Călătoreea noaptea. Ziua duba zăcea în triajele gărilor. Venea miros de liliac și lăcrămioare, voci de oameni și copii anonimi. Intr'o noapte, iar la Jilava, cu fortul Nr. 13. De data asta Valerica nu i-a luat hainele și a încuait-o în izolator. Izolatorul avea 1 m². Trebuia să se păstreze secretul acestei călătorii? Prin minte i-a trecut iar Rusia!

Peste două zile, a șaptea oară în dubă, spre Moldova. Primăvara izvora năvalnic de peste tot, intra printre gratii, subversivă, înfrumusețând urâtul! Contactul cu paza s'a stabilit mai ușor: era singură și deci fără martori. Gardianul i-a povestit despre țară, despre copiii lui, despre pământ. Era mândru că ajunsese colectivizarea la sfârșit. Nu i-a spus că cei mai mulți preferaseră să ucidă animalele decât să le dea. Povestea despre grâul care răsărea, despre porumbul și floarea soarelui pe care o semănau în țarina fără haturi. Era un băiat dela țară. I-o fi fost și lui dor de acasă și cui să povestească decât unei moarte, primăvara lui din cușca de fier? Era povestea regelui Midas, careți încredințase secretul pământului; de unde era să știe că și de data asta trestiile îl vor povesti vântului și vântul îl va duce departe!

Când au ajuns în gara Bacău, a dat-o jos din tren, i-a dat sacul și arătându-i la 500 de metri, i-a spus: «Du-te singură, n'am sentinelă, pușcăria e acolo!» Era liberă. Ii făcea impresia că e

liberă, în noaptea parfumată cu praf, baligă și salcâm. Cum n'avea bani, n'ar fi putut ajunge până acasă, iar în orașelul acesta nu cunoștea pe nimeni; și ajunsă acasă, sărutându-și băiatul, ce-ar mai fi urmat? Luă încetișor drumul spre pușcărie, încet de tot ca să dureze mai mult.

Nimeni nu o aștepta; nu știau ce să facă cu acest vânat picat din cer. Erau gata să o dea afară. Răzgândindu-se, au închis-o într'o magazie, până ce se vor lămuri. Stătea pe jos în praf și asculta ce se vorbea în despărțitura de alături. Un hoț se elibera, tovarășii de pușcărie îl conduceau. Pregăteau o lovitură în stil mare când ar fi fost cu toții liberi. Înceau să convingă pe cel ce pleca să nu lucreze singur. Sări aștepte!

Când au înțeles că ajunsese la închisoarea lor de drept comun o politică, s'au speriat, au înjurat și au telefonat imediat ca să-i scape cineva de o astfel de răspundere. A venit să o ridice din praf un domn elegant, cu mașină particulară, și a dus-o în casa cu ochelari: la securitatea din Bacău, pentru anchetă. Camera avea trei paturi și mai era o persoană înăuntru. Mirosea puternic a șoarec. Bătrânica din cameră era înaltă, vioaie și stătea, deși condamnată, de șase luni în anchetă. În altă cameră se afla fiica ei, și undeva pe sus soțul.

În spatele fiecărui suflet din aceste ziduri rău mirositoare și la propriu și la figurat, se ascundea o dramă. Nastratina, așa o poreclise Domnicu din cauza humorului înțelept a lui Nastratin Hoge, cu care semăna, totaliza împreună cu soțul și fiica peste 50 de ani de pușcărie, din care nu făcuseră decât puțin, dar cari trebuia, se vede, să mai fie completați. Oare vor reuși să^și plătească datoria? Toți trei fuseseră condamnați pentrucă îngrijeau de mormântul fiului și fratelui.

A trecut un timp fără ca Domnicu să înțeleagă ce căuta acolo. Dimineața program cu ochelari; pe sub ei învățase să vadă grămada de mucuri de țigări din camera de alături. Deodată își aduse aminte de tatăl băiatului ei. Era aproape de acolo, cu domiciliul obligator, într'un târg mic și murdar. Dar dacă era în camera de alături? Dacă o adusesse ca să o confrunte cu el? Nu-l interesa politica, dar îl țineau ca fost moșier de vreo 10 ani în domiciliu obligatoriu, această invenție a regimului, unde se murea ușor de foame. Asta a fost soarta multora prea mândri oa să cerșească în fața bisericilor sau în fața partidului. Dacă el era cel

care lăsase mucusurile de țigări, însemna că băiatul era și mai singur pe lume decât crezuse.

Le scotea zilnic la plimbare 20 de minute, într-o curtea împrejmuită cu ziduri înalte, în care nici soarele nu pătrundea. Viziune apocaliptică de oraș din anul 2000: ziduri goale, fără niciun pic de verdeță și oameni-șobolani, plimbându-se cu mâinile la spate, ca și cum ar fi fost fără griji!

La prima anchetă a înțeles că i se căutau capete de acuzare pentru un proces de spionaj, în favoarea unei puteri occidentale. Nu era de glumit. Trebuia sărși adune bine mințile, ca să nu implice oameni nevinovați. Desigur era acolo din *cauza*, tatălui băiatului: despre el o întrebau și despre relațiile lui. Desigur el era alături și o pândeau ca să încerce s'o compromită: să-i vorbească prin zid. Nu vedeau peste tot decât comploturi și când nu existau, se pricepeau să le invente. Toate lucrurile și persoanele de care era vorba, le văzuse într'un trecut îndepărtat, dar un gând de undeva o făcu să-l îndepărteze și mai mult. Nu știa nimic. Niciodată nu știi nimic în ocaziile prin care treci: se trezi deodată cu o femeie în fața ei, după ce-i scosese ochelarii. Era brunetă, mică, cu ochi răi: părea să știe tot despre ea, era o specialistă! Începu prin a-i vorbi despre copil, despre datoria unei mame de a nu ține cont de nimic în viață decât de copil. Domnicu plângea ca o proastă, dar mintea ei se întreba lucidă unde o fi vrut «Neagra» să ajungă. ((Desigur situația și viitorul copilului s'ar fi schimbat radical, dacă ea ar fi fost înțeleghătoare.» Ii răspunse că nu se pricepe decât la medicină; probabil că cu închisoarea pierduse și din priceperea medicală.

Doamna din fața ei era interesată și de medicină! «Unele boli puteau fi cunoscute, unde trebuie; unii bolnavi îngrijiți, într'un fel, alții în altul.» Domnicu se sufoca, dar totuși îi pomeni ceva despre jurământul lui Hipocrat și mai adăugă că deși știa că îi făcuse mult rău copilului, un lucru cu totul anormal, păcatele vrând să și le plătească singură, vroia totuși să-i lase un nume nepătat de mișelii.

Femeia aceasta s'a răzbunat crunt în viitor. Domnicu făcuse pe deșteaptă și nu trebuia. A întâlnit-o în toate piedicile care s'au ivit în drumul ei, a încercat și uneori a reușit să-i facă mult rău copilului... Peste două zile, băiatul își dădea bacalaureatul. Directorul școlii îi comunica că nu va putea intra la examen, cu fiii poporului. Era disperat. Ajunsese până aici muncind mai mult

decât alții, pentruca, fiind primul, să le fie mai greu să-l elimine. Făcuse lecții cu cei slabi, preparase copiii profesorilor, făcuse tumbe ca să-și ascundă calitățile, pentru a nu fi dat la fund; acum când spera să se piardă în anonimatul unei facultăți, să-și ia dreptul muncii lui, acum se găsiseră să-l lovească?

Peste noapte, directorul a făcut o tromboză cerebrală. Dumnezeu nu înarmează cu săbii pe aleșii săi.: «pe Iail cu o trompetă, pe David cu o pietricică». Directorul nu mai putea să vorbească. Băiatul a trecut primul și acest examen.

În Facultate, deși unul din primii trei (se strecurase printre cei 10 % cărora nu li se cerea originea sănătoasă), nu a fost trecut niciodată pe tabloul de onoare și i-a fost discutată în ședință publică apartenența politică. La concursuri, felicitat de comisie, care mărturisea că avea ce învăța dela el, era lăsat pe dinafară și un incapabil, ales de partid, obținea locul meritat de el. Vai de biata țară care va fi îngrijită de elemente astfel recoltate; medicina este o meserie în care foarte ușor poți deveni criminal.

La rădăcina acestor nedreptăți era ((Neagra» și dacă Domnicu știa acum unul din numele ei, tot așa o păstra în suflet ca să se poată ruga pentru ea, la judecata de apoi. În urma refuzului lui Domnicu de a deveni informatoarea securității, ea îi făcuse un dosar suplimentar băiatului și se ocupă de el și în viitor.

La Bacău ancheta se terminase fără rezultat. Peste o lună, în Noembrie 1961, plecau împreună cu familia care îngrijise un cimitir. Domnicu, Nastratina, fiica și soțul fură îmbarcați într'o dubită, care avea o fereastră. Prin ea se vedea câmpul. Era după ploaie, pământul era negru dar din el în șiruri vioaie, ieșiau capetele grâului de toamnă. Ciori croncăneau peste câmp și în depărtare scliffea turla unei biserici de țară. Mergeau spre nord. S'au oprit la Roman, încă un oraș al copilăriei: lacul cu bărcuțe, târgul de bluze românești și pădurea dela Strunga, în care se jucase de atâtea ori de-a hoții și jandarmii. Dubita s'a oprit la închisoare : orașel încă mic, închisoare mică. În timpul transportului, Domnicu se uita peste câmp, dar cei trei se întâlneau după doi ani, și-și povesteau în șoaptă întâmplări trăite. Nastratine își mângâia bărbatul și-l învăța cum să se îngrijească: nu știau dacă se vor mai revedea, căci erau bătrâni.

O baracă mare, despărțită în odăi mici, totul împrejmuț de ziduri cu donjoane, în care era paza. O închisoare de drept co-

mun. Cele trei femei vor locui într'una din cămăruțe cu ciment pe jos și o sobiță rece într'un colț. De sus, din donjoane, moldoveni mucaliți se certau cu țigancile care boceau *îți* gura mare.

«Miaună muierile dracului, crucea și pasteles lor de hoațe!»

A doua zi începu să ningă. Nămeți mari albiră închisoarea și blocau ușile. Era o problemă să ajungi la «program», era o problemă să-ți aducă o ciorbă înghețată, era o problemă să dai-nui fără foc. Pentru Domnicu însă se apropia eliberarea, se încălzea cu gândul la casă. Dăruie tot ce avea mai de preț: periuța de dinți, oare până mai ieri crezuse că e ceva individual, bocancii care ar mai fi putut rezista și un pulovăr peticit, dar călduros.

În ziua de 2 Decembrie, se terminau cei trei ani de condamnare administrativă, Nămeții ajunseseră să blocheze fereastra zăbreliă și în ziua sorocită nu se întâmplă nimic.

«Pas de nouvelles, bonnes nouvelles!»

În ziua de 3 Decembrie, doi domni importanți, cu șoșoni și șube îmblănite, și-au făcut greu drum prin «omăt» până la deținutele politice din temnița dela Roman. Veniseră să-i citească lui Domnicu, nu decretul de eliberare, ci un ordin prin care i se prelungea pedeapsa cu încă trei ani. Până s'a desmeticit, domnii plecară. Si-a luat darurile înapoi și a trebuit să uite comisioanele. Nu mai avea nicio putere!

La 15 Decembrie 1961, pe un ger cumplit, plecară toate trei spre Jilava. Puncte cardinale: sud Jilava, nord Botoșani, Sighețul Marmăției, vest Arad și est «marea noastră prietenă». Mergeau spre sud. Niște umbre își căutau locul pe pământ și nu-l găseau. Oare frigul și foamea reușiau să distrugă omul mai ușor decât frica și răutatea? Din dilema aceasta nu putea să le scoată decât ultra-secretele statistici ale conducerii k.g.b. Trebuiau totuși scrise cu literă mare!

Ca șobolanii din canale, fără ochi, cunoșteau direcția în care erau duse, ajutându-se de miros și auz. Au ajuns la Jilava, ca de obicei, noaptea! Cu ușa larg deschisă, nămeții purității zâmbeau în noaptea înstelată la trupurile goale, aproape identice cu cele dela Auschwitz, pe care le percheziționa, fără să se grăbească, Valerica. «Avea nevoie de aer, căci pușcăriașii, mi-roasă rău», le explica cu complezență, când le împinse în camera Nr. 3, în care nu mai fuseseră. Un pat încălzit de un trup, pe care Domnicu îl răci, grămădindu-se în el.

Camera, de data asta, era mai pestriță, mai puțin tragică și mai variată. Erau femei venite de afară, de un an sau doi, nu de secole: aveau deci noutăți proaspete...

Doamne din înalta societate, artiste și regisoare cunoscute, persoane curioase, condamnate fie pentru că soțul fusese cineva fie pentru că citiseră o carte din Occident fie că nu veniseră să povestească Securității o conversație pe care o avuseseră invitații dintr'o seară. Fiecare își juca rolul cum putea mai bine: răb-dând cu stoicism sau văicărindu-și nevinovăția, mulțumindu-se cu o murătură mai mică sau protestând când trebuia să care tineta. Doctorița, care o încălzise în prima noapte, răsculase pe semne un sat întreg și satul n'o apăraseră; sfinte ipocrite erau din belșug. Crezând că împărăția Cerurilor este pe acest pământ, își aranjau treburile cu sfinții zilei. Nastratina, cu humorul ei și cu bunul ei simț, asista, mută, la spectacolul pe care-l dădea lumea dintre ziduri în lupta inegală pentru viață, în care ea pierduse aproape totul. Ea nu citise în libertate decât romane ieftine, dar era curajoasă și nu-i era frică nici de etalajul culturii, ce nu rezista la greu, nici de snobismul pe care suferința nu izbutea să-l niveleze.

În noaptea de Crăciun, Valerica le duse la izolator. Cum nu se făcuseră vinovate de nimic, bănuiau că vor pleca. Uitaseră de brad, gândindu-se numai la iesle. În izolator era ger și, curios, Valericăi i se făcu milă de ele și le aduse o sobiță cu cărbuni, care fâșâiau umezi și miroseau urât. Au adormit deasupra sobei, înghesuite una într'alta... Valerica le-a, găsit în comă, când a deschis ușa să le îmbarce în dubă: intoxicație cu oxid de carbon. Schimbare de program: camion, spital, dar cum Nastratina se trezise la primul suflu de aer rece și începuse să-și bocească fata, cred că se trezi deabinelea în dubă, căci nu mai ajunsese cu ele la Văcărești.

Mănăstirea ctitorită de Văcăreșteni era de multă vreme jumătate spital și jumătate închisoare de drept comun. Biserica cu icoane vechi și frumoase era transformată în magazie. Perchezițiile le făceau bărbații și cum politicele nu sosiseră pe targa, aerul le făcea și lor bine. Așteptară goale, la rând, în fața multor uniforme blazate de spectacol. Răsplata umilinței veni într'un târziu: lapte, nu mai văzuseră de atâta vreme lapte, încât uitaseră că ar mai exista; li se dădu lapte și cât au vrut.

Cred că în spatele cortinei teatrului estic, orice pușcăriaș ce-și dorește mai mult de mâncare, îți va răspunde: pâine. Nu orice pâine, ci numai cea neagră și veche, aceea căreia îi dusesese dorul când era flămând. Domnicu nu băuse lapte prea mult în viață, poate la stânila din munții Făgăraș. Laptele, acasă, era pentru pisici, dar aici era apă vie din povești. Nu le-a văzut niciun doctor deși erau la spital! Erau tot la marele secret și când au cerut analize, gardienilor li se părea că glumesc.

Noapte de noapte se auzeau urletele drogaților din secția de psihiatrie: se terminau cu lovituri înăbușite, dar alte ori se recurgea la cămașă de forță, căci țipetele erau întărite în loc să se oprească. Probabil internarea lor la Mănăstirea Văcăreștilor a durat cât intervalul de circulație între duba. Hrană rece pentru patru zile. Domnicu era pentru a noua oară pe drum și mergea spre apus. Arad, flori artificiale spălător și prieteni?

Lucrul normat al pușcăriașilor începuse să renteze, căci toată pușcăria de femei dela Arad fusese mutată la Oradia; acolo aterizară în ziua de Bobotează 1962. La Oradia erau împărțite în celule mai mici; deci nu mai erau toate împreună. Spre vară le puseră și pe ele la lucru. Lucru era greu. Făceau damigene de nuele, nuelele trebuiau muiate, iar mâinile lor degerate nu se descurcau bine. Norma era mare; dacă nu reușeai s'o faci, puteai fi acuzat de sabotaj. Niciodată Domnicu, care văzuse damigene la vii și prin trenuri cărând vin, îmbrăcate ca de paradă, pentru ca să nu-și piardă prețiosul conținut, nu își închipuise vreodată cât e de greu și complicat să le lucrezi rochia și mai ales să le împletești coada. Descoperiră înaintea lui Olivetti poate, lucrul specializat în lanț. Cele mai îndemânatece făceau toartele, cele mai slabe muiau nuelele. Domnicu făcea capacele. Controlul de calitate era foarte amănunțit.

După puțină vreme, ieșeau în fiecare seară pe ușa atelierului 30 de damigene învelite în nuele și trecute la recepție. Se schimbaseră ceva în viața lor. Căzneau cu un scop: o carte poștală, o veste de acasă.

Seara după închiderea lucrului, intrau cărți în celulă. Citeau orice puteau vedea fără ochelari, care rămăseseră în magazie. Cărți de autori români și romane traduse din rusește, noua literatură le stătea la dispoziție. Toate erau scrise într'un stil retoric, ditirambic la adresa regimului; mirosea a lipsă de sinceritate, dacă nu a minciună. Era o artă cu tendință, neconvingătoare,

lipsită de talent. Le citeau totuși, încercând să lupte cu ele în gând, având darul mai mult de a le îndepărta decât de a le convinge de ceace trebuiau să fie convinse. Le vedea strânse în grămezi pe străzi și arse, mari hecatombe de idei false, nepotrivite oamenilor, pentru că îi făceau să urască pe alți oameni și să-i mintă în mod conștient. Cine ar mai fi putut face treaba aceasta? O generație creștea în dialectica marxistă. Învățase să puie placa sloganurilor mincinoase, atunci când avea nevoie de ea, și nu mai știa să critice, căci critica mergea într'un singur sens, Sensul interzis era periculos; îți cerea efortul gândirii și curaj.

Li se dădea și hrană trupească în afara celei sufletești: 300 gr. de pâine, în loc de 70 gr., drept carne, splină și burtă, și în fine salată verde cu cartofi. Se vindeau de scorbut; edemele foamei dispăreau; trăiseră o boală fizică, din care se vindeau prin muncă

• Boala psihică de care suferea omenirea întreagă era datorită uciderii sufletului omenesc, ignorării unei părți importante din om. De boala aceasta, molipsitoare probabil, trebuia să sufere întreaga omenire pentru a se imuniza contra ei. Altfel, probabil, nu se putea, căci oamenii și dintr'o parte și din cealaltă păreau să facă politica struțului, ascunzându-și capul în nisip, pentru că să nu vadă. Estul nu vedea stadiul de robot condiționat în care se afla și vestul își trăia ultimele clipe de libertate anarhică, drogându-se.

Discuții lungi în șoaptă, încercări de a nu face nedreptăți nimănui, o puseră pe Domnicu, a doua din cele 15 câte rămăseseră, în situația de a avea o carte poștală în mână, cu dreptul de a cere un pachet. Cui? Unui băiat de 17 ani, care, dacă exista, era desigur un paria ca și ea, el însă într'adevăr cu singura vină de a se fi născut ca băiatul ei. Trebuia să afle, vroia să aibă siguranța că există, și că nu o urăște definitiv, fie din motive politice fie pentru că fusese o mamă denaturată. Scrise deci după formulă: «Reușind să fac norma în muncă, am dreptul să primesc un pachet în greutate de 5 kg. Trimite, te rog, dacă poți 4 kg. de pâine și un kg. de marmeladă». Cartea poștală i-a fost restituită de director cu mențiunea că «în afara închisoarei, domnea belșugul; trebuia să ceară portocale, șocolată; necesarul doar îl aveau!» CU moartea în suflet, scrise din nou: «trimiteți ce aveți și ce puteți»!

Trecu o mă și neprimind nimic, crezu că totul fusese o glumă macabră, generatoare de speranțe deșarte. Intr'o bună zi, o scoa-

seră pe seară din cameră, cu o față de pernă în mșină. Dupăce pachetul a fost cântărit și ambalajul desfăcut în fața ei, au început să curgă în fața de pernă toate bunătățile din lume, unele peste altele: era ca un dar de Crăciun venit prematur, dar cu atâta întârziere. Mixtură, amestec de șocolată, nuci prăjite și unt. Mirosea de departe a vitamina B, pentru cine știa, dar ei nu știau. Apoi, slănină, brânză, portocale, bomboane. Împreună cu lucrurile, curgeau lacrimi mari în fața de pernă: înțelesese că bomboanele erau polivitamine și văzuse, în fund, un portofel. Innăuntru erau șase fotografii. Consiliu mare, dacă să i le dea sau nu. Compromis: i le vor arăta și apoi vor pleca să întâlnească lucrurile personale în sacul din beci. Printre lacrimi, fără ochelari, văzu un băiat înalt și slab, care râdea la ea, își văzu nepotul, cumnata și fratele. Iată că el era liber, mama ei lipsea; poate că nu fusese acolo, când făcuseră micile fotografii de amator!

Totul se terminase, iată că strângeau ambalajul. Atunci văzu, vedea mai bine de departe, expediase pachetul D. R. D. și urma numele. Înțelesese și încpu să plângă în hohote, ca o țărancă. Inițialele însemnau doctorand. Nu era desigur doctorand, dar intrase la medicină, visul ei de totdeauna. Băiatul îi realiza toate visurile și desigur însemna mult mai mult decât noroc. Era condus și ajutat de supra-natural; altfel chestiunea nu era de înțeles.

Stăpânirea nu mai înțelegea nimic! «In loc să te bucuri?» Plânse până la ușa celulei, se opri, își șterse lacrimile; prestigiul trebuia păstrat și piesa jucată până la capăt.

Pachetul fu împărțit frățește, se termină repede, dar Domnicu trebui să mai facă norma de mai multe ori, nu putea refuza lucrul acesta, celora care de 16 ani nu văzuseră portocale.

Mama ei murise de mult, trei luni dupăce amândoi copiii ei dispăruseră. Povestea ei a aflat-o, când a văzut un vas cu flori lângă o fotografie.

Fiecare pachet constituia și o victorie și un chin, victorie asupra organismelor complet detracate și un chin la gândul sacrificiului pe care și-l impuneau cei de-acasă, ca să facă față acestui talent manual nou descoperit.

^ - Li se făceau lecții politice. O nație întreagă învăța să papagalicească noțiuni abstracte, pe care puțini le înțeleg, cerând în schimb dreptul de a le discuta. Li se proiectau filme de propagandă. Nu vroia să facă politică și nici nu făcuse niciodată; știa însă că politicul primează peste tot. Această politică, care era obligată

acum să o învețe, prezentă de aproape 20 de ani în viața depe stradă, crezuse că poate să dăinue, ignorându-o. Iată politica dăduse peste ea, ca un vălătuc, zdrobind-o, iar acum i se strecura ca un șarpe în sân, înghețându-i sufletul.

Erau seminare; nu se distinse nimeni; scriitorii, plimbați în lanțuri prin țară, ca să admire realizările cu care nu mai erau la curent, fură obligați să scrie. Era ca o hârtie de prins muște : miera pe care ar fi pus-o în scris trebuia să atragă nu muște, ci urși de departe în capcane. Nimeni nu-i condamnau pe cei ce scriau; era de altfel pentru uzul străinătății. În țară se bănuia că nu mai există germenul naționalismului de dreapta; fusese stârpit.

De data asta era bine să fii femeie; nu insistau prea mult. Lor li se citeau articole de scriitori talentați și pocăiți, care, de altfel, își publicaseră ultimele articole. Se zvonea că pleacă politicele ! Ce putea gândi o femeie care intrase la 21 de ani și acum avea 38! Frica de necunoscut, de data asta, de această libertate îngrădită, te făcea să regreti viața dirijată, pe care o trăiai. Ți-era frică de mizeria altora, pe care o vei vedea neapărat, de morți pe care îi vei plânge după ani, de incompetența cu care va trebui să ajuți pe cei eventual mai slabi decât tine. Toată ideația despre o eventuală nouă stare se limita la o cheie cu care ai fi putut singur să-ți încui odaia, sau să o lași descuiată.

Intr'o noapte ușa celei se deschise. Era ceva cu totul ilegal, căci milițianca depe sală nu putea deschide decât în prezența ofițerului de serviciu. O ardeleancă tânără, destul de nouă în meserie, o scoase pe Domnicu pe sală și a așezat-o în fața unei oglinzi. Nu se văzuse în oglindă de aproape 6 ani. Din oglindă o privea Obabă, o persoană străină, cu părul complet alb și ciufulit, cu dinții negri și cariați, cu ochii speriați și tulburi, ca o apă moartă. Milițianca a luat un foarfece și i-a tăiat părul care până atunci fusese tăiat cu cioburi de sticlă. Scurt, scurt de tot. Un băiat cu părul scurt și alb era altceva decât o vrăjitoare. Să găsești în închisorile Măriei Theresa, o fată care să vrea să se distreze într'o noapte de gardă, era ceva neobișnuit și cald, așa că lui Domnicu i se aprinseră ochii în oglindă.

În iarnă venise să-i mai facă o vizită «Neagra». Venea să vadă dacă recondiționarea acestei înrăite era pe calea cea bună, eventual dacă se gândise serios la propunerea ei și dacă era gata să o accepte ! Nu se purtă nici frumos și nici abil de data aceasta. Ii mulțumi

cari ajutase băiatul să intre la medicină, lucru pe care nu trebuia să-l știe în niciun chip. Plecă furioasă ca să facă uri raport că deținutele aveau legături necunoscute cu exteriorul.

Ar fi trebuit să-i spue că admiră colectivizarea, blocurile-căzărmi dela mahalale, care înlocuiseră căsuțele cu flori și pomii fructiferi, industrializarea care fabrica mai mult decât putea înghiți și mai prost decât cerea competitivitatea pe piața mondială. Să admire tehnicitatea la care se ajunsese fără ajutor străin, decât cel al mării noastre aliate, căci era adevărat că orice tânăr scăpat peste graniță la specializare, nu se mai întorcea. Din țara care progresa nu pleca nimeni și ar fi venit oricine; acum ar fi plecat toți «dela Vlădică până la opincă».

Nu-i spusese nicio minciună și astfel, ca un cozonac, dosarul ei creștea!

Împletind coșuri și gândindu-se acasă, nu prea știau pe ce lume trăiesc. Lucrau acum mecanic și ochii li se stingeau lipsiți de curiozitatea noului, la fel cu ochii muncitorilor condamnați la lucrul în lanț.

Trăind în minuni, credea în minuni!

În ziua de 6 Mai 1964, au eliberat dela Oradea ultimul lot de deținute politice, dându-le ca dovadă un bilet în care se arăta că timp de aproape șase ani fuseseră funcționare ale Ministerului de Interne: asta ca să poată avea continuitate în muncă!

Mulțumise Domnului că i se terminase încercarea, ceruse curaj pentru ce-i mai rezerva viața și puterea de a vorbi oamenilor astfel ca să se facă înțeleasă în orice împrejurare ar fi.

În 6 Mai 1964, plecară, cu trenul plătit cu banii câștigați la muncă. Singure, fără pază; puteau merge oricând la closet și nu le venea să creadă! În ziua de 7 Mai, pela 12, intra pe poarta casei. O vecină recunoscându-o cu greu, îi deschise ușa: toți erau la muncă. Casa era la fel, puțin mai bătrână și mai săracă și ea. Observă că în camera ei stăteau oameni necunoscuți.

Băiatul dormea pe refugiul scării. Patul era nestrâns și în el era volumul de Microbiologie. Lângă pat, pe o măsuță, fotografia mamei ei și un vas de flori mici. Mama murise la 24 Martie 1959: trei luni după ce-i dispăruseră copiii. Sigur n'ar fi vrut să moară. Avea de data asta o misiune sfântă: trebuia să-și îngrijească

nepoții. Tata, cel puțin, murise în casa lui. Pe ea o trimeseseră lângă o Regie, într'o fostă magazie de pâine, complet nelocuibilă ; rămăseseră în ea numai șoarecii. Mareșalul voise să-i naționalizeze casa, pe motiv că nu e ariană; comuniștii i-o luaseră pe motiv că un punct strategic, așezat în directă vecinătate a pieții parăzilor, nu putea fi stăpânit de reacționari.

Mama își găsisese dragostea, acum la bătrânețe, dragostea cea adevărată, care dă totul fără să ceară nimic în schimb, în băiețelul care-i asculta poveștile seară de seară. În ziua când se împlineau 9 ani dela moartea tatei, mama se culcă obosită și nu se mai sculă. Era singură, cu copalul în casă, înnebunit văzând că nu răspunde la strigătele lui. O transportă la spital, explicând că fiind mamă de doctor, trebuia îngrijită cu multă atenție. Era disperat. Dimineața mama murise! O înmormântare săracă. Dricarul a trecut pela cârciumă ca să prindă curaj; un băiețel se agăța de sicriu. Își vânduse bocancii ca să cumpere flori pentru mormânt.

Ce s'a mai petrecut pe urmă în sufletul lui, nimeni n'a putut ști; învățase să-și ascundă durerile. Un vas de flori mici, dar proaspete, lângă un portret, asta e ce rămâne de obicei din cei plecați, dar unii nu mor niciodată, fiind prezenți în sufletul celor care i-au îndrăgit, mărturisiți și povestiți generațiilor viitoare de nepoți...

Deschise larg geamurile, puse așternuturile în apă, și începu să măture: prin casă se mișca o băbuță în căutarea unui punct fix în univers, plângându-și morții. Cu încetul casa se umplea; nimeni n'o cunoștea din primul moment. O armată de detectivi amatori alergau să-i găsească băiatul.

Lăsase în casă un copil grăsuț și speriat; în ușă apăru un tânăr înalt și subțire, înbrăcat corect, sigur pe el. Era frumos, părea să fie chiar băiatul ei. Se gândi un moment la ce vedea el! ?

Mult timp a căutat pe stradă un copil de 13 ani, care să semene cu cel pe care-l pierduse: acela avea nevoie de ea, avusese ochii deschiși pe ea și pentru el ea reprezenta totul, dela laptele pe care-l băuse până la bicicleta cu care se credea mare. Acest tânăr care o așteptase, și probabil o judecase aspru, era un ocrotitor, un domn important, care vroia să o ajute, având și dreptul să o judece.

Cât era de rănit sufletul lui și câtă ură adunase zi de zi, odată cu avalanșa de nedreptăți, căroră le făcea față, ea nu putea nici

să bănuie, acum când fiecare plângea în colțul lui, în singurătatea lui; el poate că ar fi vrut ca ea să fi făcut compromisuri pentru el, iar ea, absentă, ar fi vrut să-l țină în loc din dezvoltarea lui năvalnică.

*
*
*

Ultimul lucru pe care îl văzu în vis fu îmbrăcămintea cea nouă pe care i-o cumpăraseră cu bani munciți de el, atunci când venise în zdrențe mușcate dela închisoare.

Mai avea puțin și totul avea să se termine. Poate că nu fusese un ideal de mamă, cum nu fusese un ideal de soție, nici pe departe. Poate că între ei fusese legătura animalică care se stabilește între orice mamă și puiul ei, când îi dă să sugă. Un doctor vestit brodase pe tema aceasta povești care căpătaseră oarecare credibilitate, deși ei îi păreau vulgare. Ea îl adorase încă înainte de a se naște, când o bătea cu piciorușele în burtă ca să-i aducă aminte că există. Semăna leit cu cel pe care-l visase și din momentul când s'a născut, fusese fericirea și norocul ei; dar nu și ea a lui! Ar fi vrut să-și ceară iertare acum dela Dumnezeu și dela el. Dela Dumnezeu pentru că-și iubise mai mult băiatul decât pe El; dela el, pentru că nu-l iubise deajuns.

Poate moartă o va putea idealiza: e bine totuși să mori la timp. Cât ești în viață și ai cât de puțin humor, riști să faci pozne!

*
*
*

Oxygen sub presiune, îngrijirea esarelor, bătaie pe spate, încetarea ralului tracheal. Își luă cu încetul rămas bun dela băiat, din ochi. Obosise vorbind și nu vroia ca el să observe. Ultima ei noapte nu-i mai aparținea lui! Era noaptea îngerilor. Erau cei de dincolo, de care îi era dor și pe care spera să-i revadă. Pusese oare demnă de ei? Toată încercarea ei de curaj era mai degrabă un test de rezistență. Își trăise viața din plin și acum vroia să ceară iertare, ca fiul risipitor.

Avea un bagaj cam ușor pentru marea călătorie. Cine va mărturisi pentru ea, în fața Tronului Ceresc? Poate mai mulți decât în fața unui tribunal militar, dar desigur nu destui!

Ursitoarea nemiloasă îi dăduse un dar: să vindece boala! Era uneori suficient să o atingă cu mâna, ca o vrajă, ca un exorcism, și boala intra speriată, să zicem, în turma de porci!

În schimb trebuia să dea totul: dragoste, prietenie, bunuri pământești. Oare nu i se dăduse prea mult?

Oare Sfinții Cosma și Damian, Sfinții Doctori fără arginți, care o condamnaseră să trăiască din darul ursitoarelor, nu fuseseră nedrepti cu ea, care dorea doar patru pereți într'un spital și gardzi permanente?

Idealul e bine să fie cât mai departe pentru ca să nu poată fi atins. Idealul ei era atât de modest, încât nu l-a ajuns; acum nici nu-i mai vedea pierdut, cum era, în cosmos!

«*

Iat-o și pe Constanța cu injecțiile! Venia noaptea de iarnă neagră și înghețată!

Ce repede mersese totul!

Iată că ajunsese în ziua nunții ei și avea 22 de ani.

Raport de gardă al sorii Constanța:

În noaptea de 9-10 Februarie, doctoarea cu «polinevrită ascendentă» a fost într-o stare gravă. Spre dimineață s'a sufocat. După cum bine știți, respiratorul era ocupat și știind că nu poate face nimic, nu l-a mai deranjat pe domnul doctor de gardă. În ultimele ore, a delirat; părea că vrea să stau mai mult lângă ea și am stat.

Constanța, soră de gardă la serviciul de reanimare și terapie intensivă.

Ceață și nori negri se vâlătucesc peste lac. E un lac mare, poate Razelm, poate Bâlea, un lac tăiat în felii de culoarea norilor care se uită în el.

Picături de ploaie pică într'una din felii, cea mai neagră! Mașină de scris cu clape care mișcă în tăcere fără să imprime nimic: totul se șterge pe loc.

Ar putea fi și clape de pian mecanic, care sar, fără să se audă decât muzica continuă a vântului.

O
catedr
ală
mare
se
scutur
ă în
vânt,
poate
fi San
Marc
la Ve-
neția
dar nu
se
simte
mirosu
l
canalul
ui, sau
Notre-
Dame
la
Paris,
dar e
prea
mare
liniște
a. Din
pomii
din jur
cad
frunze
moarte
, din
catedr
ala
scutur
ată de
vânt
cad
porum
bei.
P
orumb
eii
păcii
cad
morți
pe

caldarâmul indiferent; se aude clar fâlfâit de aripi și ei sunt morți.

Bijuterii de aur, pietre prețioase, smaragde, rubine, desenează conturul unei femei: cercei în urechi, parură în păr, colier la gât, brățări și inele pe mâini: totul scânteiază și lucește.

E numai conturul, în locul femeii e un gol!

VI. MAREA ÎNTÂLNIRE

Totul începea în vara anului 1932.

Domnicu se trezi pe dealul dintre Văratice și Bălțătești. Stătea culcată cu fața în sus, în iarba înaltă, mătăsoasă și parfumată a Moldovei. Sub dânsa iarba mișuna de viață: lăcuste, greieri, furnici, alergau după treburi. Deasupra cerul, aproape răsturnat ca un uriaș clopot.

Vara era plină de sunet și lumină! Greierii și cosașii umpleau văzduhul de vuiet, se auzeau tălăngile de vaci și clopotele celor trei Biserici ale Mănăstirii Văratec, chemând pe rând credincioșii la slujbă. Întâiu se *auzea*, toaca bătută de sora Glafira, într'o dungă, pe scândura lucioasă, cu ciocanele de lemn; apoi porneau să sune clopotele mici, repede, și în urmă clopotul cel mare, sunând rar și convingător începutul Proscomidiei.

Era Duminecă. Plină de viață și cu puteri noi nu se gândea la nimic. Plecase peste deal, spre băi, să facă o vizită bunicei, pe care n'o cunoscuse niciodată, fosta proprietară a Bălțăteștilor, îngropată în cimitirul din sat. Murise la vârsta de 40 de ani, din naștere. Copilul trăise pe mâini streine, era unchiul ei, pe care aproape nu-l cunoștea. Pe bunică o cunoștea însă bine din fotografii și din povești; avea ideea că un fir nevăzut le lega dincolo de generații și de moarte. Pusese o femeie frumoasă și iubită.

Porni încet la vale. În drum adună un buchet de sulfină și de margarete, ca să-i împodobească locul de veci cu darul câmpului. În cimitir o cruce de lemn bătrână, pe care se mai putea citi: «Roaba lui Dumnezeu Aneta... odihnească în pace». Se așeză pe marginea de ciment a gropii, pentru a asculta ce-i spunea după atâta amar de vreme mama tatălui ei din adâncuri... O albină

zumzăia în sulfină. În cimitir liniștea te face să-ți auzi bătăile inimii.

O vedea coborînd din cupeu, după ce lacheul îi coborîse scara. Înaltă, subțire, elegantă, făcea câțiva pași pe jos, dealungul cimitirului, pe colină. Seara avea să deschidă balul băilor, la brațul soțului ei de-al doilea, doctorul, care acum era îngropat lângă ea. Lumi apuse pentru totdeauna!

Aprinse două lumânări de ceară și le înfipse între flori. Ardeau răspândind un miros de cucernicie. Apoi începu să-i povestească bunicii viața ei de până atunci. Era puțin desorientată. În timp ce întreținea acest dialog tăcut între viață și moarte, lumânările se stingeau fumegând. I se părea că și acel mormânt nu era ca altele, căci dedesubt nu zăcea o bunică, ci o mamă în floarea vârstei, aducând pe lume un copil.

Urcă dealul înapoi spre mănăstire. Venise la maici ca să fie cât mai singură și să poată învăța pentru concursul de internat. Era în anul V la Medicină, externă la spital, după un concurs greu. Venise cu trenul dela București la Pașcani, cu un geamantan plin de cărți, peste care aruncase două rochițe de vară. Geamantanul era greu de mișcat din loc. În gară o aștepta vizitiul, cunoscut de mulți ani. Era un ovreiaș slab, o caracudă, cum spuneau coreligionarii lui, unui evreu care nu a reușit în afaceri. Mâna un cal jigărit ca și el, înhămat la o trăsurică cu coviltir. Pornind încet spre Târgu-Neamț, căci nici n'ar fi putut să se grăbească, vizitiul se întoarse spre călătore, vroind să mai știe ce se întâmplă pe lume. Cum se mai îngrijesc bolile și dacă în Capitală lumea mai suferă de boala care se chiamă «antisemitism». În județul Neamț se cuibărise niște huligani, care vroiau să pună în spatele poporului ales toate păcatele de care suferă țara».

—Dece nu pleci Ițic în țara ta, dacă spui că aici e așa de rău?

—«Vai de mine, duducuță, cine a spus că aici e rău? Țara binecuvântată de Dumnezeu, unde poate încăpea și un jidan ca mine»!

Intraseră în Târgul care fusese leagănul copilăriei lui Ion al lui Nica a Petrei, străjuit de bătrâna cetate a Neamțului, cuib de vulturi pe o stâncă neagră. Din pietrele cetății, își duraseră ovreii din oraș case mărețe, înconjurate cu grădini parfumate. Vedeai elevi de rabini cu perciuni ondulați, ieșind de sub pălăriile rituale, mergând spre Sinagogă. Puteai deveni antisemit, gândindu-te la această stranie simbioză Român-Evreu, uniți vag prin

interese de moment; dar, vai, mai era și Ițic cu mârtoaga lui, înnotând amândoi prin praful drumului spre Mănăstire.

Trăsese la Maica Oșlobanu, la capătul satului dinspre munte. Maica avea două surori tinere care o serveau. În cerdac se putea învăța. Surorile făceau mâncare moldovenească, cu ierburi necunoscute la oraș. Era atâta liniște!

În atmosfera de muncă și sfințenie în care se scălda, apărură, ca un drac împelițat, vărul Maicii, Gheorghită, care ca și Nica a Petrei, se ținea numai de șotii, nelăsând maicile în pace. O scoase și pe Domnicu la plimbare și la cățarat pe munți.

În acea Duminecă dimineța, care apoi se sfârșise în cimitir, au pornit amândoi cu noaptea în cap ca să vadă răsăritul soarelui depe Ciungi. Cam depe astfel de colină, Descălicătorii Moldovei, Voevozii maramureșeni, văzură câmpia bogată la picioarele lor și porniră să o stăpânească. Plecară cam pela trei dimineța, după slujba de Mânecândă, care începea la 12 noaptea cu toaca.

«Binecuvântează Măicuță», ((Domnul să te binecuvinteze». Era noaptea dinaintea lunii pline, potecile pădurii străluceau și ei urcau încet, în liniște, ca să nu turbure vraja de care părea cuprinsă firea. Se înșirau drumeagurile în urma lor, ca panglici de mătase lucitoare, străjuite de întunecimea brazilor. Ascultau povestea codrului moldovenesc, care de secole ascundea fugarii satelor, în fața năvălirilor barbare. Codrul cânta noaptea doinele haiducilor și fluerul ciobanilor. Țară mândră și frumoasă, toți vecinii te-au râvnit și hăituit!

Ascultau murmurul frunzelor în lumina lunii, când deodată vântul înălțimilor îi aruncă pe culme. Întâiu văzură soarele, norii cei mai de sus, apoi porni ca un vuiet cântecul de laudă al păsărelor și atunci Ceahlăul se îmbrobodi în auroră. Muntele sfânt al Dacilor! În vârful lui, zeul lor, Zamolxe, își avea poate cuibul între stânci. Văzuse răsărituri de soare depe Omul, unul din cele mai înalte vârfuri ale țării, dar niciunul nu putea egala simfonia de culori ce se juca în fața ei, poate pentru că toate orizonturile erau mai aproape, poate pentru că Tara Moldovei e mai caldă, mai blândă, mai aproape de sufletul omului. Toată pădurea se trezise. Serbarea ridicării globului de foc deasupra orizontului era însoțită de strigăte de bucurie: o zi nouă se năștea pe pământ, firea lăuda pe Creatorul armoniilor cosmice.

Panaghia, stânca-fecloară, se aprinse pe Ceahlău. Fusese prefăcută în piatră ca să fie apărată de sclavie. Pentru fecioara

împietrită depe Ceahlău, prefacerea nu fusese o pedeapsă ca pentru femeia lui Loth. Liberă în soare și în ploi, își înalță mândră capul în legendă.

Pe drumul de întoarcere, totul se amesteca în capul lui Dominic, viață, libertate, moarte! Atunci îi încolți ideea de a merge către origini: vizita în cimitir. În fond voia să dea puțin din bucuriile trăite pe înălțimi, morților din vale. Se simțea bogată, voia să dăruiască tuturor frumusețea lumii, care i se dăruise ei în acea dimineață neuitată.

Era brad în pădure, pe care-l va tăia securea, era spin lângă drum și era și ((trandafir de pe cetate, trandafir frumos)), era nisip pe plaja fiartă de soare și era iarbă în calea călătorilor, era toate astea sau va deveni toate astea și încă mai mult pe pământul scăldat de rouă și sânge.

Era șuvoi de munte primăvara și era mare lină mângâiată de soare, era lumină de vară și era întunericul necunoașterii, era fulger și trăsnet, dar în ea cântau finalurile de simfonii beethoveniene și amețită de dragoste și viață, nu vroia în ruptul capului să dăruiască toate aceste comori ascunse unui singur om.

Atunci auzi pentru întâia oară un cuc întârziat cântând în pădure. Cucul cânta în dreapta ei și asta însemna, în credința populară, dragoste. Nu avea timp de dragoste, de marea dragoste. Părea că-i înstrăinează viața. Ii era frica *de* ea, părând a fi amestecată cu durere și moarte. Destinul ei era să îngrijească bolnavi, să-i iubească și să le poarte bine de grije; nu trebuia să aibă o viață personală. Incompatibilitate totală de situații. Nu voia să sufere nici ea și nici să facă pe alții să sufere. La învățătură, deci. ((Fiziologia celulei renale)). Iată un lucru care te împiedeca să sbori după gustul tău: știință pură, experiența, analiza, sinteza, tehnica, precizie, aceste preocupări eliminau visele rău făcătoare.

Seara, peste cerdacul înflorit cu mușcate, Gheorghită își făcea drum de taină. O invitase să meargă cu ella bal, la Bălțătești. Cât de cât o mică găteală. Deși nu avea chef de bal, nu voia să-l refuze. Putea să-i spue că era obosită, că mai făcuse odată drumul peste deal și că nu avea nici rochie potrivită. Dar toate aceste îndoeli s'au spulberat când o anunță că «vine un ziarist cu mașina să ne ia».

Pela ora 9 seara întră într'o mașină plină de bărbați necunoscuți. Nicio prezentare. Gheorghită stătea lângă șofer și făcea planuri pentru campania de distracție.

Din fundul mașinii, se auzi o voce care părea că vine dela un jersey de lână proaspăt, spălată: «Domnișoară, ați auzit sunetul clopotelor Mănăstirii Neamț într'o noapte cu lună plină')? A dat un răspuns care mergea alături de întrebare. Ceilalți tăceau. Mașina alergia prin livezi de fân cosit. Jerseyul continua să discute cu dânsa despre Arghezi, Flori de mucegai, abia apărute, Cuvinte Potrivite, carte de căpătâiu. Când coborîră, se examinară în tăcere. Ea văzu un băiat blond, fără vârstă, înalt, slab, cu ochi albaștri, cari zâmbeau amuzați. Cine știe ce văzu el: fata cu rochie înflorită era bună de joacă; deci dansară împreună, în timp ce compania se distra, amintindu-le că nu veniseră singuri. Spre dimineață s'au despărțit în fața cerdacului cu mușcate, fără să se gândească că se vor mai întâlni vreodată.

Se apropia sfârșitul vacanțelor dela Văratec. Ultima săptămână a petrecut-o cu bunica dela Iași, cu mătușile și cu verișorii mai mici. Dar înainte de a se despărți de sfințenia Moldovei, a plecat spre pădure, cale de două ceasuri, la Mănăstirea Agapia. Se adunase lume multă în acea dimineață de August limpede, transparentă, plină de parfumul și muzica pădurii. Erau poftiți la masă de Maica Irina, stareța Mănăstirii. Nu se grăbeau, căutau smeură, fragi și ciuperci printre frunzele căzute de ani.

Pela mijlocul drumului, apăru în față din cine știe ce hățiș băiatul cu jerseyul, pe care nici nu știa cum îl chiamă. Avea în mână pe «Gog», pe care i-l promisese mai în glumă mai în serios, la bal. Bine înțeles că Maica Irina, ospitalieră, l-a primit și pe el la masă. Nu degeaba era boieroaică de viță și mătușa lui Gheorghiuță, care o amuza cu cuvioșia lui ad-hoc.

După masă vizitară Mănăstirea: picturile lui Grigorescu le umplură sufletul de lumină, iar icoanele bătute în argint cu cio-canele erau lucrate de unchiul ei din Iași, fratele bunicului mort, care făcuse cu același meșteșug și racla Sfintei Paraschiva dela Trei Ierarhi.

Spre seară se întorseseră cu toții, înghesuți, într'o trăsurică, la Mănăstirea Văratec. Nu putea nega că băiatul blond, cu cămașa albastră și un pulovăr alb, proaspăt spălat, nu era cineva: știa de toate, muzică, pictură, literatură; vorbea frumos, avea darul vorbei și părea mult prea serios pentru viața ce-o petrecuse în vacanței* mănăstirești. Nu știa nici cum se numește. Ce-a putut afla, era că pentru întâia oară trecuse Milcovul. Venise să^și îngrijească,, o pleurezie căpătată în primăvară.

Zilele treceau ca un vârtej la Iași. Nepoata - studentă era iubită. Bunica înțelegea toate lucrurile care se schimbau, își aducea aminte de focul în care ard tinerii, de graba și intoleranța lor. Seara citea pe «Gog» și-i plăcea. În ziua de 31 August, lua' trenul spre București. Ajunsese în ultimul moment și își aruncă bagajele din mersul trenului, având un ajutor neașteptat: stăpânul lui «Gog» umbla după carte pela Iași! Dormise la un hotel cu ploșnițe. Asta ca pedeapsă că spunea minciuni: ar fi avut treburi urgente pela Iași. În ultima zi de vacanță, 31 August, o așteptase să apară la toate trenurile. Își urca bagajele în tren și văzând că nu mai vine, și le dădea iar jos și așa cu toate trenurile ce plecau spre București în această zi. (Adevăruri aflate după ani.)

Trenul era tixit. O invită în vagonul restaurant. Luară o cafea și apoi începură să discute despre «Gog» și Reiner Măria Rilke, despre munții Moldovei și despre rolul omului pe pământ. Timpul trecea fără să-și dea seama. Trenul se apropia de București. Mama n'ar fi acceptat în niciun caz să o vadă coborînd cu **un domn** strein din vagon-restaurant. S'au despărțit înainte de Chitila, fără ca să știe cine este el și nici el prea multe despre ea. Erau doi oameni întâlniți la răscruce de drum. Plecau fiecare spre destinul lui, poate departe și pentru totdeauna. În multe se înțeleseseră și în multe, nu.

Domnicu lucra de o lună ca externă la Colțea. Profesor era Nanu-Muscel, iar secundar, fostul ei examinator dela externat, un om pe care îl socotea un sumum în toate forțele spiritului: cultură, imaginație, diagnostic. Dădea medicinei un gust academic și plin de sensuri noi. Vedea cazuri și nu boli, învățai dela el nu carte, ci un sistem de a gândi; în fond asta ar trebui să se dea studenților, căci medicina se găsește și în cărți.

Intr'o dimineață, pela orele 11, tocmai se terminase vizita în sală; îmbrăcată în halat alb, dădu cu ochii de băiatul dela bal, dela Agapia, din tren. O găsisse, deși nu-i dăduse nicio adresă. Prin doctori prieteni, cu puținele date ce le avea, îi dăduse totuși de urmă, dar după o lună de căutare. Ea aproape îl uitase. A primit cartea lui Edgar Allan Poe, pe care i-o adusese, și o invitație la film pentru după masă. Au ieșit împreună din spital și s'au confundat într'o librărie, pe timpul acela plină de oameni care răs-

foiau cărți. Se interesa de toate, poezii, romane, dar mult mai târziu a înțeles ea că pe el îl interesa în primul rând felul în care pot fi guvernați oamenii, păstrându-le tradiția și învățându-i mândria națională și adevărul.

O găsisse cu greu. Nu părea hotărât s'o mai piardă. Încerca să se substituie intereselor ei. Înțelesese că purta o luptă care avea să-i aducă stăpânirea meseriei și independența; se mulțumea cu puțin. Pentru el însă momentele prezente erau cruciale în viață. Nu povestea nimic. Hotărârile avea să și le ia singur. Își lucra teza de doctorat asupra «Fascismului». Nu putea bănuî atunci că și subiectul avea să fie pus la zid mai târziu și munca lui privită ca o otravă pentru suflete.

Se plimbau uneori prin mahalele bucureștene, către seară. Aflase câte ceva din povestea vieții lui. De mic se jucase în țărână cu picioarele goale. Fusesse copil de oameni săraci. Mama lui spăla rufe, iar tatăl muncea pe undeva. Tatăl era oltean și deseori își uita de casă și petrecea cu prietenii. Căsuța din dealul Cotrocenilor, cu pământ drept pardoseală, era făcută din datorii și din economiile mamei, neștiute de nimeni. Mama lui era o ardeleancă vajnică, fată de preot din Ardeal, căruia Ungurii îi scosese ochii. La 18 ani, ascunsă în fundul unei căruțe, veni să-și caute libertatea dincoace de munți, trecând granița între provincii care nu-și găsiseră încă întregirea.

Avea două fete și doi băieți. Pe fete le măritase de tinere și pe băieți îi ajutase să învețe carte, în măsura în care se ajutau și singuri. În viața ei muncită, nu citise decât o singură carte : Biblia, pe care însă o și trăia. Își pusese dragostea în băiatul ei cel mic, căruia îi păreau toate înțelese, până și sufletul ei de mamă, lucru rar înțeles de copii.

Câteodată ploua încet, ploi de toamnă și mahalaua își pierdea mirosul de gaz și sărăcie, ca să îmbrace mirosul colorat al toamnei. Veneau la biblioacă, plecau obosiți de gândit și cu picioare odihnite să colinde cu capul gol, în ploaie, drumuri de margine, între sat și oraș.

Călcau pe frunze moarte; povesteau de lucruri vii.

El plecase dela oamenii pe care îi crezuse un timp; îi înșelaseră așteptările: nu puteau gospodări o țară, se pierdeau în discuți sterile. Își aduseseră din exil un Rege să-i ajute. Oamenii pe care îi servise până atunci, n'ar fi vrut să-l lase să plece. Erau gata să facă sacrificii, ca prin cinstea unuia să păstreze credibilitatea

tuturor: poate i-ar fi plăcut să studieze fascismul la el acasă? Nu i-ar conveni un loc de consilier cultural la Roma? Dar se întâlne în Județul Neamț cu «huliganii». II interesau. I se părea că reprezintă aspirațiile de dreapta ale țării. Va încerca să-i cunoască mai bine. Simțea că lângă ea, în ploaie și vânt, pășea o forță care învingându-și instinctele, căuta un drum drept pentru generația din care făcea parte.

Intr'o bună zi o invită la o plimbare în munți. La 25 Noembrie, «Vârful cu Dor», își serba, odată cu fetele nemăritate, ziua. Cine știe ce tradiție de drumeție patrona serbarea. Era să fie după examen; povestea timpului, deci nu se pune.

Niciodată părinții ei n'ar fi fost de acord cu o plimbare «prin coclauri» cu un necunoscut. Dar el părea să ție la plimbarea prin munți și ceru să-i cunoască părinții. Cunoștința se dovedi un fiasco total. De unde venea? Cine erau părinții lui? Ce meserie? Părinții își dăduseră seama că tânărul poseda cunoștințe cari nu puteau fi comune. Dar în chestiunile practice, totul a rămas nebulos. În orice caz, fata lor nu putea merge nicăiri fără familie!

Totuși tânărul nu s'a descurajat. Ii trimetea flori. În ziua examenului, care trebuia să-i aducă desăvârșirea în meserie și inde-

pende
nță, i-a
trimis
un
bucet
mare
de
tubero
se, și
teza
lui de
doctor
at cu
dedica
ție. Au
contin
uat să
se
întâlne
ască

pe stradă, în afară de părinți. Intr'o zi o pofti să-i facă o vizită la el acasă. Acceptă din dorința de a arăta că era emancipată, că era modernă, dar și cu speranța că subiectul se va termina. El văzând opoziția înverșunată a părinților, se va resemna și își va îndrepta elanurile tinereții spre alte obiective.

Era o cameră mobilată, mică, din cartierul Cotroceni. Un foc vesel ardea în sobă. Mirosea a brad, a levănțică și a cărți. Au citit împreună pe Rimbaud, Malaparte și Shure, Afară ninge. În casă era frumos, cu ochii la jărătecul care prin porțița deschisă a sobei arunca scânteii, duduind, sau clipoceea gata să se stingă.

Puțin după Crăciun, îi propuse cu toată serioșitatea, să se căsătorească. Nu înțelegea deloc ce ar mai fi putut dori și de ce trebuia să se prelungească povestea lor. Propunerea nu-i surâdea. Nu era de măritat. În afară de greutatea cu părinții, căsătoria i se părea mai mult anihilarea a două personalități decât contopirea lor.

Atunci îi explică că el nu renunțase niciun moment la plimbarea lor prin munți, că era o condiție absolută pentru realizarea

căsătoriei și mai mult chiar: actele de căsătorie erau gata! Le scosese din buzunar, cu toate datele inexacte dela data nașterii fetei până la numele părinților. Au râs împreună ! Ce alta mai era de făcut! Mult mai târziu a înțeles câtă răbdare avusese cu ea, cum încercase să nu o sperie, să intre în dragoste ca într'un joc de copii fără răspundere, când el era un om care știa ce vrea, un bărbat format, un bărbat adevărat.

În ziua când au râs cu atâta poftă de actele întocmite de el, era și ziua lui de naștere. S'a hotărât să-i accepte dorința, dar cu o singură condiție: să-i redea libertatea dacă nu se vor potrivi. Au semnat un act solemn între ei doi, prin care se angajau ca după o lună, din ziua în care vor spune «da» în fața autorității civile, să examineze mersul căsniciei lor și să tragă consecințele, în caz negativ. Totul a continuat ca o joacă. S'au distrat de minune! Au semnat angajamentul, s'au legat să nu-l comunice nimănui. Au aranjat apoi excursia spre locuri înzăpezite.

S'au căsătorit în ziua de 9 Februarie 1933. Veni să o ia dela spital, ca de obicei. Plătise căsătoria la clasa a doua, dar, fiindcă avea prieteni, oficiul nu fu celebrat colectiv. Martorii fură luați depe stradă, Nu-i cunoștea. Le-au plătit doar o bere ca să bea în cinstea mirilor.

Dupăce totul fu terminat, nici nu și-a dat seama că purta un alt nume. Totul i se păru o joacă și alerga repede acasă ca să nu întârzie.

Seara era balul internatului. Părinții nu știau încă nimic. După părerea mamei, era un lucru total lipsit de gust ca să meargă cu un avocat mititel printre doctori. Nu era frumoasă comportarea lui Domnicu față de părinți, dar ei nu pricepeau că era împinsă pe calea destinului ei. Veni să o ia de acasă. Erau tineri sănătoși și apariția bobocilor stângaci a stârnit senzație între medici. Povestea lor circula din gură în gură. Tânărul avocat era apreciat și comentat. Au dansat împreună. Muzica era bună. Nu simțeau că erau obiectul atenției generale, pentru că prietenia și căsătoria lor aveau dimensiunile lucrurilor neobișnuite și deci neînțelese.

Se luminează de ziuă când o lăasă la poartă. La 5 după masă, pleca trenul spre Predeal. Când au aflat părinții că era căsătorită, au reacționat cu cea mai mare violență. În special tatăl era extrem de pornit. Era hotărât să o desmoștenească, să caute căi și mijloace de anularea căsătoriei. Pela prânz veni în ajutor soțul legal, vă-

zând că nu dă niciun semn de viață. Explicații, scuze și, în fine, garanții că nimeni nu va pierde nimic din această căsătorie.

Seara plecau spre Predeal. Erau orbiți de lumina zăpezii când au ajuns în stațiune. Imediat se apropie de ei o băbuță, care semăna cu vrăjitoarea cu fusul, și le oferă o cameră cu 'foc, destul de departe de lume și la un preț convenabil.

Și-au aprins singuri focul și a trebuit să-1 țină toată noaptea aprins dacă nu vroiau să înghețe. Joaca cu focul continua. Focul știa să se joace. Scânteii săreau cu mișcări hiperbolice în toate direcțiile, flăcările pâlpâiau și lungeau porțița deschisă, invadând camera și proiectând umbre pe ziduri.

Noaptea le păru ireală și departe, când zorii târzii aprinseră munții deasupra «Văii Cerbului», împletindu-se cu focul din vatră. Șiraguri de diamante străluceau în zăpadă. Stalactite lungi de gheață picurau din streșini, toată valea încremenise într-o frumusețe albă,, ca să-i primească pe cei cu suflete curate.

După două zile de traiu în lumină, cețuri se prelinseseră din Ardeal, se sparseră peste Postăvarii și le înneacă potecile. Înspre sud, Omul și Bucșoiul mai scânteiau în lumină, când suia zăpada depe Timiș spre Predeal. Oricum i-ai fi privit, invizibili în giulgiul înghețat al morții albe, sau victorioși în lumina soarelui de dimineață, Carpații își jucară rolul cu serioșitate și demnitate, primindu-i cu tot fastul lor de iarnă. Urcau poteca spre Diham, prin perdeaua de nea care-i ajunsese din urmă. Se scufundau uneori până în brâu și ieșeau cu greu la suprafață. El mergea înainte. Poteca nu se mai vedea și câteodată nici el nu mai exista, prins și dus departe de sarabanda fulgilor de nea. Erau singurii stăpâni ai acestui ținut îmbrăcat în iarnă, părăsit de oameni, cu animale cumiți, învelite în pledul alb, animale care-și sugeau etichetele în fund de vizuini. II cucureau, cufundându-se în adâncimile lui înghețate, îl învingeau cu tinerețea și-l iubeau cu înțelegerea. Drumul cu Vasia, prin pustiul scrobite și dantelat, se dovedi o școală pentru copii răsfățați. Nu trebuia să vrei sau să ceri ceva, să te plângi sau să te așezi pe jos și să nu mai vrei să ieși la lumină.

Jocul trebuia jucat cinstit, făceai echipă cu el, își asuma partea cea mai mare de responsabilitate, aveai siguranța căpătată cumva metafizic, că mergi pe drumul cel bun, chit că «era drumul cel strâmt și cu scârbe»; n'ar fi fost cinstit să nu-l ajuți să iasă la liman.

În serile cu jăratec, înțelesese pentru întâia oară că nu era în niciun caz buricul pământului, că în ordinea umană avea să-și joace micul ei rol și depindea numai de ea dacă acest rol va fi bine jucat și va reprezenta în final ceva pozitiv. Află că fiecare gest omenesc, oricât de mic, poate avea consecințe incalculabile pentru un tot ce poartă numele de omenire. În fond, a înțeles că orice mic pion avea partea lui de răspundere în câștigarea partidei binelui contra răului.

El își alesese calea. Un român pur, la răscruce de năvălitori, nu putea alege decât calea neamului, pe care mergeau dela un timp niște tineri îmbrăcați în cămașa botezului fără de frică, cu cinstea și mândria de a face parte dintre luptătorii țării.

Or fi fost huliganii lui Ițic cu iapa chioară dela Târgu Neamț? El știa că ea se născuse jumătate evreică și nu-l interesa. Nimeni dintre prietenii lui nu erau «rasiști», dar toți se desbrăcaseră de egoism și căutau să aducă neamul la tradițiile lui strămoșești: dragoste de aproape, curaj, adevăr, cinste în faptă și în gândire. Pe căi legale? Da, pe căi legale!

Ea nu trebuia să-l urmeze. Dealtminteri, conform angajamentului luat între ei doi, căsătoria lor se putea desface cu ușurință. Erau liberi ca și mai înainte. Numai că el nu-și mai aparținea cu totul, fiindcă Legiunea «Arhanghelul Mihail» îl primise ca membru și la bine și la rău.

Nu putea discuta o problemă pe care nu o cunoștea. Nu observase încă, cu experiența ei, că «politicul primează»). Știa doar câteva adevăruri livești, în legătură cu afirmația că «fiecare țară își are conducerea pe care o merită». Ii părea că în România este ceva în neregulă, dar în niciun caz nu i-ar fi plăcut să trăiască pentru a conduce oameni.

În ziua de 16 Februarie 1933, ziarul cumpărat le adusese știrea că ceferiștii dela Depoul Grivița sunt în grevă. Trebuiau să plece. Muncitorii erau manevrați din afară și trebuiau lămurii; altfel, aveau să fie uciși pentru idealuri streine!

Așa se sfârși călătoria lor de nuntă, căci «politicul prima»!

Până la 9 Martie, când se sfârșea concediul, mai era timp. Stăteau la Cotroceni. Nu spusese nimănui că s'au întors. El umbla după treburi misterioase. Avea un cumnat închis cu muncitorii la Ateliere. Mai târziu, un Ministru dădu ordin să se tragă în muncitorii cari ocupau atelierele: victime nenumărate printre cei ce ocupau fabrica și printre cei care le aduceau printre gratii de

mâncare. Mai târziu, ministrul care dăduse ordin să fie împușcați muncitorii, fu ucis pentru multele lui păcate și, mult mai târziu, comuniștii revendică războiul ceferiștii. Așa se scria istoria sub ochii lor, poate chiar ei o scriau sau poate dădeau numai sângele cu care să fie scrisă.

Își vându «Collet», cartea de medicină pe care învățase, cumpără un buchet de garoafe dela o florărie și se duse în deal să-și cunoască soacra. Ii părea rău că îi luase mult și nu îi dăduse nimic în schimb. Erau primele flori pe care le câpătase în viața ei. Era înaltă și dreaptă, cu o față sbârcită mărunț, în care luceau doi ochi albaștri vioi, ochii lui. Ii fu rușine să-i spună de povestea căsătoriei lor. Pentru ea căsătoria se înscria în cer. Nu voia să o supere, dar mama lui a înțeles-o. Păreau să-și ceară iertare reciproc, pentru că își făcuseră cuib în inima acelui om.

În ziua de 9 Martie 1933, când s'au mutat la «leagăn»), dădură printre cărți de angajamentul solemn luat cu o lună înainte. Dintr-o privire fu pulverizat și asvârlit la coș. Nu mai era nevoie de el, căci dragostea îi luase locul, consolidând căsătoria lor. Aveau o cameră frumoasă la șosea, într-o grădină mare, la creșa copiilor abandonati. Problemele omenirii de veacuri se rezolvau aici, în parfumul de copil mic, care pătrundea până în camera dela etaj. Viață și moarte, omenire și patrie, dragoste și ură, pace și războiu, până ce se ajungea la prietenie, căreia îi dedeau amândoi totul, tot ce aveau mai bun în ei.

Citeau ca de obicei aceleași carte, oprindu-se la ce descopereau mai frumos. Perioada lui Johan Boyer, scriitorul norvegian, mai ales pentru «Le prisonnier qui chantait», a fost un timp plin de mulțumire. Era tot așa de frumos ca Beethoven, cântat de Enescu, bunăoară. În zilele fără gardă la creșă, mergeau la teatru sau la concerte, în locurile rezervate studenților. Descoperise gustul muzicii, cu o cultură muzicală insuficientă. Simțea inima părsindu-și ritmul, bătând în ritmul muzicii și reușind în dedalul partiturilor să găsească drumul nemuritor, pe care mersese creatorul. Mergeau și la teatru. Compania Bulandra juca Goethe sau Shakespeare, Teatrul Național juca pe Carageale și Alexandri. Căutau frumosul în lume, totdeauna apropiindu-l și comparându-l cu frumosul românesc. Lucruri noi și vechi căpătau alt înțeles prin binoclul măritor al dragostei. Totul era important, nicio clipă nu trebuia pierdută.

Se împăcaseră cu părinții. La temelia casei lor, care avea să fie cerută rând pe rând de românizare, pentru că fusese clădită cu zestrea dată de un ovreiu, și apoi luată de comuniști, ca fiind cuib legionar, se va găsi, când va fi dărâmată, ca să facă loc vreunui bloc, iscălitura lui Vasile Marin, pusă acolo ca să facă plăcere unor oameni cari aveau simțul proprietății. Cu simțul proprietății stăteau prost amândoi. Știau că e în firea oamenilor să-l aibă, dar ei nu-l aveau, cașicum le-ar fi lipsit pipăitul sau ar fi fost amputați de un membru.

Bineînțeles că nu vroiau să impună această boală întregii omeniri ; erau așa de puțini bolnavi de această imperfecțiune genetică! Așa de mulți care o simulau din dorinți sincere de egalizare, din interes sau din «Volonte de Puissance», încât le era și rușine să discute despre «avut».

Duminicile le petreceau egal împărțite între căsuța din Cotroceni și casa dela șosea, discutând egal de ușor cu mama ei despre «Proust» și cu mama lui despre datoria făcută la olteeanul ambulat sau despre predica din ziua aceea la Biserică.

Spre sfârșitul primăverii —erau de patru luni însurați— Vasile o întrebă într-o zi dacă ar avea ceva împotrivă dacă și-ar schimba meseria de jurisconsult, devenind ziarist. Știa că el scria tot atât de bine cum vorbea. Dar va face față la noua meserie? Atunci îmi explică, că nu e vorba de capacitatea lui, ci de altceva: asta înseamnă sărăcie adevărată. Nimeni nu-i va plăti pentru articolele scrise. Vor fi prea crud adevărate ca să facă plăcere cuiva, dar era de extremă importanță și minunat i se părea faptul că va putea să scrie și să tipărească ce va voi el, fără să fie dator nimănui și fără să fie în slujba nimănui. Va renunța la camera dela Cotroceni, va mânca la părinți; acum voia să știe dacă soția lui ar fi de acord cu planul lui și gata să împărtășească sacrificiile cu el?

O femeie adevărată trebuie să știe să lege un bărbat de pământ, să taie aripi gata să zboare, să împiedice elanuri de nestăpânit, pentru a asigura omenirii continuitatea și puilor ei bună starea.

Domnicu nu știa să lege de pământ nimic. Ar fi zburat și ea bucuroasă, dacă iar fi crescut aripi; poate că asta însemna că nu era femeie adevărată; în fond era mulțumită cu starea de om. El avea drumul lui trasat de mai înainte și acest drum îl chema să trăiască «pericolosamente», lângă cei care, pentru el, reprezentau chemarea neamului! Nedorind nimic din lucrurile pe care

el nu i le-ar fi putut da, orice realizare a lui era și o realizare a ei. Două jumătăți ce se întâlnesc rar pe lume! Acceptă tot ce hotărîse el.

Erau acum foarte săraci. Seara își împărțeau porția de mâncare, nu mai mergeau în lume și căutau să nu afle nimeni de treburile lor. Nu aveau nevoie de compătimirea nimănui, căci erau fericiți cu viața și preocupările actuale. Din micul lor sacrificiu, apăreau roadele minții lui, articole de humor și regret că lucrurile nu erau bine așezate în țară.

Își vîndură cărțile la anticar și din banii adunați și-au pregătit vacanța de vară. Au pornit cu sacul în spinare pe Valea Teleajenului la Mănăstirea Cheia. În fiecare vale, românii aveau locuri de închinăciune. În jurul Mănăstirii, se orînduise o așezare omească, înconjurată de Munții Buzăului. Au alergat o lună după smeură în vecinătatea urșilor din Valea Berei, s'au cățarat pe stîncile Ciucașului după Floarea Reginei, au alergat prin livezile cu iarbă parfumată și împetrițată de margarete.

În realitate erau foarte bogați. Din prea plinul lor sufletesc, dăruiau tuturor. Aura luminoasă care îi înconjura nu-i putea lăsa neobservați. La căsuța cu cerdac, cu fân cosit în grămezi, în jurul casei, lume peste lume venea să-i vadă și să le ceară sfat. Ea dădea sfaturi medicale mamelor cu copii nou născuți, Vasile le povestea țăranilor de o țară neîngrijită și care are nevoie de grădinari des- toinici, de gospodari pricepuți, cu dragoste de neam și de lucru bine făcut.

În toamna anului 1933, erau alegeri în România democratică. Legiunea, partid politic, denumită și Garda de Fier, pusese candidați în mai toate județele. Fusese o luptă titanică pentru a se aduna banii necesari pentru cautiunea ce trebuia depusă pentru fiecare candidatură. Soțul ei era jumătate ardelean. Candida în patru județe din Transilvania și trebuia neapărat să ajungă în Parlament. Știa să vorbească, era bine informat și cunoștea dedesubturile partidelor politice. Era un «debateur» parlamentar înnăscut.

Pe Târnave, acolo era locul de origine al mamei lui a dus-o să-i arate satul de unde se trage, și unchiașii cu ochi albaștri, frații mamei, țărani români cari rezistaseră zece secole stăpînirii maghiare. Astfel au ajuns și la Sighișoara, au urcat la cetatea cocoțată pe muchea dealului, cu poarta deschisă spre cimitir. Au trecut pe sub arcadele făcute din case verzi și roșii, unite pe deasupra

străzilor, și s'au uitat, de sus, la podurile de peste Târnave. Orașul era un burg medieval. În vârful cetății, un ceas măsura timpul, scoțând păpuși automate din sfert în sfert de oră. Când bătea ora plină, o muzică cânta, clopotele băteau și cavalerii medievali înconjurau turnul păzit numai de ei.

Cimitirul nu l-au putut uita niciodată. Pe cruci citeai istoria orașului: magnații unguri și aici la loc de cinste, iar prostimea valahă mai pela margini, uniți acuma în moarte și totuși dușmani. Părea un oraș adus pe un covor fermecat din străinătate în țara ciobanilor, un oraș care, probabil, semăna cu Heidelberg, oraș de carte, sau cu Nurnberg, oraș de jucării...

Un val de tineret urca din străfunduri, în democrația românească. Avea să ceară socoteală guvernanților de până atunci de faptele lor: averi adunate peste noapte, alianțe ineficace, vorbărie neînțeleasă de cei mulți, simulacru de fapte care se destrămau în neant. Bătând dealurile și podișurile ardelenesti, soțul ei vorbea de credință și strămoși, de lupta lor milenară pentru pâine și dreptate. Devenise cunoscut și temut. Pregătirea lui politică și curățenia lui sufletească, îmbinate într'o legătură încă necunoscută până atunci, dădea roade.

Ardealul, dela Unire, era național-țărănist. Era fieful indiscutabil al lui Iuliu Maniu, omul care adusesse un rege din exil, crezând că astfel va putea guverna. Mai târziu va servi de treaptă comuniștilor ca să investească țara și își va plăti păcatele, murind în închisoarea pe care și-o clădise singur. Acuma îi fugea terenul de sub picioare, dar liberalii, cari se găseau la putere, erau decizi să împiedece iureșul noii generații.

În ziua de 20 Decembrie 1933 erau fixate alegerile. În ziua de 9 Decembrie, Garda de Pier fu disolvată din ordinul primului ministru I. G. Duca. Toți candidații în alegeri ai Legiunii au fost culeși din locuințele unde se aflau în propagandă și închiși la Jilava. Aceasta era democrația românească. Între cei arestați era și soțul ei, Vasile Marin.

Întâia oară pe drumul Jilavei! Era iarnă grea. Cu piciorul pe o cărăruie abia făcută, se întâlneau femei bătrâne și tinere, unele mai săracuț îmbrăcate, altele, doamne elegante cu copilași de mână, fiecare își ducea legăturica sau panerașul cu mâncare deținutului nevinovat. Pe drumul nedreptății, se recunoșteau toți cei ce fuseseră cu dragoste alături de lupta dusă de copiii, frații și soții lor. La o cotitură se căsca înainte, ca o gură imensă de

fiară, care gusta pentru întâia oară sânge și avea să se învețe cu el, Fortul Jilava, îngropat în pământ.

La început, Fortul Jilava fusese sortit să apere orașul, împreună cu alte forturi, așezate la distanțe egale, pe un cerc cu raza de aproximativ 10 km. Când orașul din stepă trebui să fie apărat în alt mod, în forturi se depozitară munițiile vechi, care puteau oricând exploda. Jilava, cu apa curgând pe pereți, fu transformată apoi în ciupercărie, care era îngrijită de deținuți de drept comun.

Nu cunoștea istoria Jilavei, dar din ziua când au ajuns întâia oară sub zidurile ei, a înțeles că reprezintă Bastilia românească și că până până nu va sări în aer, nu va putea crede într-o schimbare, într'un început de libertate. Așa a început istoricul acestui fort desafectat, cu legionari închiși aici, pentru a fi speriați și a părăsi credințele lor absurde. Ziduri groase înconjurau văgăuni, dintre care unele pline cu apă, adăposteau șobolani, șopârle, lipitori, toate adunate ca dintr'adins aici, pentru a impresiona pe ireductibili. Toți dealtfel erau ireductibili.

În ziua când Domnicu a pătruns cu pennis în regulă la Jilava, piesa alegerilor fusese jucată și ar fi putut să le dea drumul. Mișcarea lor politică fusese disolvată, ziarele interzise și nimeni nu mai putea mișca. Sunt unele locuri care trag omul la rău! Din afară închisoarea părea anticameră mortuară a unor piramide, privite în oglindă.

Intrai pe poartă, îți dădeai bruma de avut la control și te cuprindea un frig în spate, când auzai: păturile sunt interzise! Mulți au fost reținuți chiar pentru Sărbătorile Crăciunului și *chiar dincolo de ele'*. *Deasupra* groapei din care ieșea «floarea tieretului român» —este adevărat, puțin cam nespălați și nerași, luați așa pe nepusă masa din toate colțurile țării— se vedea scris pe frontispiciu, «Fortul Nr. 13». Ce de nenoroc avea să aducă pe capul lor acest Nr. de 13! Nu era superstițioasă și nu credea în astfel de prostii, dar câte întâmplări nelămurite o dăduseră deadura prin viață!

Starea de spirit a celor închiși era alta. Făceau abstracție de «vae victis» și nu-i interesa decât ecoul arestării lor nedrepte în opinea publică. Credeau că poate exista o mișcare de opinie. Țăranul român nu făcea o politică de curaj. El zicea «așa o fi» sau «dă», după regiune. Ei știau de secole că în codru sălășluia dreptatea și refugiul. Nu vroiau să-i sperie pe «domnișori». Le era dragă străduința lor, căci aveau băieții atât dragoste cât și carte, dar

ar mai fi avut nevoie și de putere ca să-i ridice și pe ei, căci altminteri trebuia să se mulțumească cu stăpânirea ce-o au, luând dela capăt proverbul «capul plecat sabia nu-l taie». Pe deținuți îi interesa ecoul arestării lor. Dar ecoul nu era prea mare. Nu exista o mișcare de opinie. Mulți români curajoși acum tăceau chitic, ca să nu ajungă și ei acolo unde fuseseră ascunși cei ce nu plăceau stăpânirii. Era mai ușor să te joci de-a «n'aude, n'a vede, n'a greul pământului și ușorul vântului».

Imaginile dela Jilava o copleșesc și astăzi. Copiii își întindeau mânuțele ca să-și oprească tații să nu se întoarcă sub pământ. Atâta drum, atâta frig, pentru zece minute de vorbitor. Erau anumite fapte îmbucurătoare care le reînviau speranța. Șeful nu fusese prins și faptul că li se dăduse dreptul să fie vizitați arăta că nu puteau fi făcuți dispăruți. Asasinatul politic nu intrase încă în obiceiul stăpânirii!

Oamenii mai erau oameni pe atunci, chiar dacă erau temniceri. Pe cât le permitea regulamentul, făceau mici concesii vizitatorilor și deținuților, lucru care înviora atmosfera apăsătoare. Veneau familii cu pachete, chiar dacă nu aveau pe nimeni închis în fort, doar cu scopul să ajungă îmbrăcămintea și mâncarea lor la oricine dintre ei.

Locul rău, Jilava, avea să ajungă mai târziu loc de execuție, loc de îngropăciune sub var, loc în care intraseră sub pământ speranțele unui neam întreg. În pânțele plin de apă al Jilavei, aveau să putrezească victime și călăi laolaltă, nu pentru că stăpânirea ar fi fost dreaptă sau ar fi judecat cu Biblia în mână, condamnând «să cadă de sabie cei ce trăsese sabie din teacă», ci pentru că învățaseră că numai pământul poate închide gura celui care își strigă credința, iar apoi e poate bine să suprimi și pe executant, ca să-ți ștergi urmele pașilor și ale crimelor. Jilava era acolo, avea nevoie de îngrășămintă pentru ciuperci, aștepta victime! Nu sosise încă moda doctoriilor turburătoare din răsărit, spitalelor de psihiatrie, care vindeau de nebuina de a merge contra curentului, transformând pe bietul om curajos în deșeu al omenirii.

Dacă istoria ar strânge în brațe numai pe învingători, toți cei care erau atunci închiși la Jilava, toți care vor mai fi închiși pentru aceleași idei, dealungul anilor, ar fi definitiv dați uitării, pentru că n'au fost biruitori. Dar istoria e mai generoasă și țara plină de morminte își are și ea locul ei. Așa, dela un regim la altul, se ajunsese la tăvălugul roșu, care trecu peste credință, peste cinste,

peste
drepta
te.
«Mișe
lia e
tot ce-
a
învăța
t țara
dela
guver
narea
așa
zisă
de
stânga
, a
imperi
alismu
lui
sovieti
c».

I
ntorcâ
ndu-se
la firul
povest
ei care
se
țesea
cu
zeci
de ani
înainte
, în
Ajunul
Crăciu
nului
fuses
ră
elibera
ți toți
cei
închiși
, în
afară
de
patru
înși,
trei

prieteni și spionul respectiv și absolut necesar. Printre cei trei era și soțul ei, căruia i se făcuse cinstea de a fi socotit periculos! Din această cauză drumul spre Jilava era pustiu de Crăciun, când deținuții aveau vorbitor. Mai puțini martori, Crăciunul mai era și sărbătoare și oamenii nu-și pierduseră încă omenia; colonelul îi lăsa singuri într-o cămăruță lângă poartă. Odaia mirosea a cisme soldățești de iuft. Era o lumină incertă de sfârșit de iarnă. O jumătate de oră! Unele clipe durează mai mult decât altele, unele sbor prea repede, timpul uman nu este de sigur cel marcat de orologii.

În ziua de 29 Decembrie 1933, pela ora două după masă, au fost eliberați ultimii deținuți dela Jilava. Se trezise cu soțul ei la leagăn. Tot personalul și colegii s'au oferit să-i ajute cu cea mai mare simpatie. Nu era nevoie de ea, putea să-și aranjeze ziua cum vroia, evenimentul era prea mare pentru a nu fi sărbătorit!

Întăiu au dat o raită prin oraș, iar seara s'au dus la părinți. Pela 10 seara când ieșiau dela un cinematograf, un ziarist le comunică că primul ministru fusese ucis în gara Sinaia, cu puțin timp înainte! Telefoane prietenilor să plece de acasă, mama lui anunțată că ar putea să aibă o noapte furtunoasă, iar ei fugari. Ea trebuia să se întoarcă la leagăn, la copiii mici părăsiți.

În noaptea aceea, mulți din cei găsiți pela casele lor dispăruseră pentru totdeauna. Trebuiau date exemple, ca să se descurajeze pentru totdeauna astfel de fapte. În schimb făptașii, autorii atentatului, se declaraseră prizonieri dela început. Cine le dăduse ordin, când școala organizației lor se baza pe disciplină? Deci, șefii sunt responsabili. Fuga după șefi, și mai ales după șef!

Până când se judecă procesul mișcării în Aprilie 1934, a fost chemată la mai multe interogatorii, pentru a spune unde se ascunde soțul, care nu va figura pe banca acuzării. El se ascundea la București și din când în când venea să o viziteze noaptea la leagăn. Colegii ei încercau să vadă dacă drumul este liber, dacă leagănul nu este păzit, și săreau gardurile în toate părțile, pentru a atrage asupra lor atenția eventualilor paznici.

Ca pe vremuri, fugarii se întâlneau în codru.

O liniște mare: putea fi tăiată cu cuțitul; ca într'o peșteră, o peșteră încă verde, pe alocuri ruginea, îmbătrânea, își trăia ultimele clipe... pădurea de anul trecut.

Cu toate simțurile treze, mergeau încet ținându-se de mână, în amurgul de primăvară abia înfrunzită. Din când în când cădeau frunze din copaci; în zbor planat aterizau pe potecă zgâriindu-o ; erau frunze uscate din anii trecuți.

Soarele în apus își arunca săgețile muiate în sânge printre cren-gile brazilor. Săgețile cădeau peste ei mângâindu-i.

Urcau încet tăcând. Tăcea pădurea, tăceau și ei într un singur gând.

Vârful brazilor intrase în ceață. Ceața îndepărta brazii, creia imagini miraculoase, înălțându-i. Zdrențe de ceață se învălătuciră în jurul lor și-i înghiți; liniștea devenise de vată.

Mâinile întinse se făceau nevăzute, piciorul învățat nimerea calea.

Își aduseră aminte amândoi deodată de «Cruciada Copiiiilor de Blaga»! Seara tot citeau amândoi aceeași carte. Poate printr'o cruciadă de copii ar putea fi stăvilită nedreptatea: ei au cel mai mult simțul nedreptății!

Vântul înălțimilor rupse ceața: în golul lăsat de cețuri, la limite dintre întuneric și lumină, își întâlniră prieteni: toți fugarii se întâlneau pe culmi!

Nu știau că aveau să se cufunde în ceață, unul câte unul pentru totdeauna.

Biată rămășiță, ea trebuia să cânte dragostea și durerea prin care trecuseră: urmele care le lăsaseră pe pământ.

Era vrednică să arate că totul nu fusese înzadar, că nu va fi înzadar?

Din filele albe trebuia să răsară pentru veșnicie chemarea lor spre cinste, adevăr și dragoste.

Să îngroape minciuna cei ce nu mai aveau groapă!

Să zăvorască trădarea cei ce fuseseră trădați!

Să reînvie mândria țării lor, care se târâia în noroi, lingând cizme străine.

Să alunge vânzarea și ura dintre frați, cei ce învățaseră în închisori să-și iubească călăii.

Acordă-ți lira vântule și cântă povestea haiducilor secolului XX. N'au nume streine și nici nu vând marfă de import: descăli le-au fost Evanghelia și cronicarii...

În ajunul procesului celor trei atentatori, care pecetluia dispariția reală a democrației românești și începutul guvernării personale regale, șeful mișcării se predă pentru a fi alături de ceilalți pe banca acuzaților. O mulțime de avocați, dintre cei mai cunoscuți, s'au oferit să-i apere. Teza apărării era că șefii Legiunii sunt streini de atentat și trebuesc achitați. Se dovede că Nicadorii hotărâseră singuri pedepsirea primului ministru, care, crezând în impunitatea poziției lui, călcase toate legile țării. Mitul le dăduse un nume celor care se jucaseră de-a haiducii, încercând să se substituie unei justiții nevalabile pentru toți. «Nicadori», un nume făcut din numele lor, dintre cari doi macedoneni, învățați din regiunea lor cu pedepsirea pe loc a mișeilor. Pentru ea și pentru soțul ei, lucrurile erau de neînțeles: disolvarea mișcării, arestările nedrepte, Jilava, împușcarea și apoi noul val de arestări.

În ziua de 5 Aprilie 1934, s'a dat sentința Tribunalului Militar al Capitalei: au fost condamnați numai cei trei atentatori, iar conducătorii mișcării au fost găsiți nevinovați și achitați. Atmosfera în sală era de delir. Generalii cari făceau parte din completul de judecată au fost considerați oameni de curaj și dreptate!

În 17 Mai 1934, plecau spre Rarău ca să ducă o icoană de mulțumire la schitul așezat în valea de dincolo de Pietrele Doamnei. Ningea, zăpada mieilor. Erau vreo patru femei cari izbutiseră să învingă frigul și singurătatea muntelui aflat încă în iarnă. Au ajuns seara și, la vecernie, cei trei călugări, bucuroși de oaspeți, au sfințit icoana, dar adus drept mulțumită Domnului pentru cumpăna din care scăpaseră. Apoi îi omeniră cu mâncarea de post ce-o aveau. Voci de bărbați cântară răspunsurile la Biserică, nu numai la vecernie, ci și la slujba dela miezul nopții, siguri că, laudele lor umplând munții de gloria Celui Răstignit și înviat din morți pentru dragostea de oameeni, le vor fi de folos și lor, cari nu erau decât niște grăunțe de nisip în Măreția Creațiunii.

A doua zi trecând pe sub stâncile ascuțite dela vârful, duceau cu ei un pic din sfințenia schitului clădit de pustnici bătrâni.

În vara anului 1934, au căutat un capăt de drum spre munte și au ajuns la Cumpăna, în județul Argeș. Găsiseră un adăpost la capătul trenuțului forestier și porniseră dinspre partea muntească să cutreere Făgărașul. Dealungul potecii, spre Piscul Negru, ajunseseră la lacul Capra. Dormiau prin cabane părăsite, prin stâne, pe cetina de brad sau pe scândura goală. Nu cunoșteau locurile până ce nu l-au găsit pe moș Toma, tăind un fluier dintr'o creangă de fag. După ce le explică cum merg văile dealungul apelor până la căldările Neagoiului și Moldoveanului, îi duse pe apa Budei, unde locuia împreună cu mătușa Ana, într'o căsuță lângă apă. Mătușa Ana era moldoveancă. Cum ajunsesese în Argeș, să aibă grije de un om îndrăgostit de fire, nu putură afla. S'au mutat pe loc în cerdacul ei, mirosind a busuioc și au primit din partea lor rost și îngrijire părintească, sub ochii moșilor, rămași fără copii, la bătrânețe.

Cunoscând potecile de când lumea, Moș Toma i-a dus până la stâna lui Popescu, în căldarea Neagoiului. Acolo mâncară primul lor balmoș, mâncare de seară după mulsul oilor, pe care îl guști cu încetul din ceaunul pus pe măsuța cu trei picioare. După masă, o țigare boierească, nu învățată între degete scorțoase, și o poveste despre lume, apoi patul de sarici pregătit. Dacă frigul te pișcă sau dacă puricii pătrundeau prin bocanci, era că domnișorii nu prea cunoșteau viața ciobanilor din Negoii.

Bietul Moș Toma! El i-a trecut întâia oară prin Strunga Dracului, pe vremea când nu erau lanțuri ca să te ajute. Trebuia să-ți asiguri prizele în stâncă, sacul să plece înainte de-a rostogolul printre pietre și să nu-ți fugă ochii spre lac, că erai atras de abis. Oare va fi fost careva să le facă slujbele de cuviință după moarte, pentru dragostea lui de munte la peste 70 de ani și pentru cozonacii moldovenești înalți și aurii, pe cari îi cocea în cuptorul de pâine mătușa Ana, de ziua Sfintei Mării, după ce trecea postul?

Sămânța oamenilor de munte nu se poate să fi pierit cu toate urgiile prin care trecuse țara de atunci; războiu și răsmeriță de import, industrializare și socializare, ateism și ură semănată între frați. Așteaptă de undeva un semn, cutoatecă sate întregi au fost nimicite pentru că dăduseră un colț de pită partizanilor.

Pe atunci ei erau fericiți că pusese piciorul în piatra unde îl pusese și capra neagră.

recuse vacanța de vară. El se întoarse la ziarul căruia îi pusese numele «Vestitorul», în care, rând pe rând, apăruă articolele lui «Dreata sau Stânga», «Calul Troian», (Calul Troian era ambasada sovietică dela șosea), articole profetice dacă la privești azi, cu ochii celui care au trăit ca să vadă «ce va urma».

Eticheta de dreapta li se dăduse din cauza naționalismului unor mișcări din apus, asemănătoare cu Legiunea, prin lupta anticomunistă pe care o duceau. Pentru România, lupta antisovietică era o condiție sine qua non a supraviețuirii neamului, luptă dusă de veacuri și contra Rusiei țariste.

Felul de a gândi al legionarilor era altul, destul de greu de înțeles atât în țară, dar mai ales în Occident: omul dădea totul dela el, de bunăvoie, pentru înălțarea lui ca om și pentru apropierea de Christos, dădea cu dragoste. Nimic nu era forțat, ci numai exemplificat. Unde era interesul? Unde era profitul economic, prin care toate se justificau în secolul al XX-lea? Aici era vorba de schimbarea firii nevolnice a omului, de înfrângerea fricii, a dorinței nestăpânite de a poseda, de aducerea dragostei între frați și ajutorul care trebuia să și-l dea le nevoie, ca regulă de viață, ca dogmă. Din aceste schimbări avea să iasă și progresul economic, altfel planificat decât prin frică sau pofta de câștig.

Astfel au început intelectualii să-și clădească o casă cu mâinile lor, făcând cărămizi. Lucrau desigur mai prost și cu mai puțin spor decât zidarii. Lucrau în orele lor libere, profesori fiindu-le muncitorii manuali, cari veniseră să se alăture lor. ((Casa Verde» dela București creștea sub ochii lor. Pământul pe care fusese clădită era dăruit, iar materialele veniseră din cine știe ce pungă săracă, așezată într'un buzunar plin de cer. Nimeni nu putea ști că acolo avea să le fie mormântul și că de acolo le va pleca cenușa în cele patru colțuri ale lumii.

Când Domnicu și-a făcut teza de doctorat și a trebuit să o tipărească —tiparul era obligator— lipsurile financiare și mândria lor de a se descurca singuri le-au creat o grea problemă. O tipografie bucovineană duse treaba la bun sfârșit, primind plata în rate.

Lupta nu înceta nicio clipă în domeniul politic și ideologic. Aceasta le adusese prieteni importanți, între cari un profesor de metafizică la Universitatea din București, director de ziar, care părea să-și fi găsit atunci calea pe care și-o căuta, pe semne, de

multă vreme. Articolul scris de el atunci «Cap, Căpetenie, Căpitan», legând mișcarea de trecut, de tradiție și forță de conducere, era una din cele mai frumoase mărturisiri de credință ale unui om supra4nteligent, care accepta să-și trăiască învățătura «întrând pe poarta strâmtă». Sacrificiul îi fu primit! Unul din oamenii cari se nasc rar pe lume, datorită marelui lui talent de redare și bogatei lui culturi, muri pedepsit pentru dragoste, lângă foștii lui elevi, în închisoare.

Soțul ei avea un loc la ziarul profesorului Nae Ionescu, loc plătit, păstrând în același timp și revista întemeiată de el, ((Vestitorul», prin care vestea poporului că s'a născut o nouă lume în România, distinctă de cea anterioară și cum numai văzuse țara.

În vara anului 1935, au reluat drumul spre coliba lui Moș Toma. Erau oameni de-ai lui Dumnezeu, cum se spune pe aici. Îi așteptau cu sarmale și cu pește din Buda. În acest an au explorat apa Budei, dela izvor și până ce se împreună cu Cumpăna și Cumpenița, formând Argeșul. Sunt 25 de km. până sub munte și noaptea au mas la un bordeiu de miei, din «Podul Giurgiului», un munte pleșuv și dușmănos. Bordeiu era mic. Moș Toma își fuma mahorcă afară, cu mița întoarsă pe dos, semn de vreme rea. Peste noapte din nimic se iscă o furtună ca acelea. Se înghesuiră toți trei, cum putură mai bine. Trăznea în toate pietrele din jur. Cerul se făcuse una cu pământul, electricitatea din aer le sburlise părul măciucă, până și cel depe mâini. Îi trecu prin minte în acel moment că n'ar fi fost moarte mai frumoasă decât aceea: natura în plină desfășurare, cu acompaniament de tunet și grindină, iar ei tineri și fericiți. Mirosea a jintiță și praf ridicat de sub pietre. Nu plouase de mult. Ciobanii vorbeau cu oile și câinii, ca în «Miorița». Era o lumină feerică, albastră-violet, în plină noapte. Ca o minge de foc, fulgerul lovea în piatră și apoi săria înapoi. Ecoul îl întovărășea, bătând în stâncă și apoi întorcându-se înapoi.

Dela o vreme, dusă de vânt pe alte meleaguri, vifornița se potoli. Moș Toma ieșise să-și fumeze «tutunul» pe afară și să-și numere ciobanii. Ei adormiră sub sarici și dimineața s'au trezit cu un strat subțire de zăpadă, născut pe semne din foc. Porniră înghețați spre Moldoveanul, căruia oamenii din partea locului i ziceau Viștea Mare. La săritoarea de sub vârful Domnicu s'a oprit, nefiind în stare să treacă dincolo, așa că a rămas cu viziunea monstrului alb, care nu o primea.

Acasă îi aștepta din nou munca. Domnicu îngrijea acum copiii bolnavi de boli interne: de astm, de cord, de rinichi și ficat. Toate erau reparabile, afară de bolile de sânge.

El lucra la cărămizi, într'un sat numit Hotarele.* Făceau cărămizi pentru Biserică. La început erau priviți cu neîncredere, dar prin munca și comportamentul lor câștigaseră sufletele oamenilor, care acum veneau și îi ajutau. Până într'o zi! Din tabără plecară zece băieți tineri să pedepsească pe un trădător ieșit din mijlocul lor. Soțul ei, șeful taberei, nu știa nimic de această expediție punitivă. Se trezi în fața faptei împlinite. Atunci se născu cântecul: «Pentru trădători, mișei și trădare...». Nu era în linia Evangheliilor, dar numai așa se putea aduce un tineret laș și venal la linia tradiției dace. Totul se petrecuse la lumină. După săvârșirea faptei, Decemvirii se predaseră și își așteptau pedeapsa.

Tabăra se spulberase. Puțini credeau în lipsa de complicitate a lui Vasile Marin, șeful ei. Cert este că «Decemvirii», cântați de folclorul popular, întregiră numărul Nicadorilor dela Jilava.

Își aducea aminte ca, de Paști în 1936, toți cei ce trăiau pe lângă Căpitan, se duseră să sărbătorească împreună învierea Domnului, într'o casă pustie depe malul Mării Negre. Valurile treceau peste faleză, iar vântul mișca marea și norii. S'au spovedit și împărțit în Vinerea Mare, au cântat în cor Prohodul, apoi învierea. Se dădeau în mâinile Domnului, cu toate păcatele lor.

În aceeași vară, 1936, în tabăra legionară depe malul Mării a cunoscut Domnicu pe acea fetiță de doi ani, îndrăzneată și jucăușă, care avea să aibă o viață mistuită de flacăra ce se degaja în jurul Căpitanului. Era «fata tatei», deși nu era fata lui. Înconjurat de copiii altora, îți puteai da seama de aura luminoasă ce se degaja din el. Imbrăcaseră cu toții cămașa morții, o purtau cu desinvoltură și eleganță, deși știau că poporul nu-i va urma până la capăt, atunci când va veni ceasul greu pentru ei.

Într'un cort, pe pământul gol, într'o seară îi auzi vorbind cu seninătate de ceeace îi poate aștepta, nedreptățile, neînțelegerile și noi prigoane.

Izbucnise războiul spaniol. ((Se trăgea cu mitraliera în obrazul lui Hristos)). La capătul vestic al Europei, Spanioli, bravi și orgolioși, erau manevrați, făcând jocul unor mari puteri, rupându-se cu dinții între ei și vrând să aducă Spania la același numitor cu cei cari îi instigaseră. Odată Spania comunizată, Europa cădea în aceeași plasă, ca un fruct copt. În toamna aceea, căpeteniile

legionare urmărind războiul fratricid, au descoperit Alcazarul și pe apărătorul lui, Generalul Moscardo. Părea o luptă de titani, în care familia, prietenia, nu mai jucau niciun rol. Ura era pentru totdeauna deslănțuită, antiteze se creau, ireversibile: ateu-eredincios, naționalist-comunist.

Trebuia dusă și predată Generalului Moscardo o sabie de onoare, o sabie care mai luptase în războaie, sabia Generalului Cantacuzino, descendent din domnitorii porfirogeneți ai Bizanțului. Trebuia predată de o echipă de tineri care admirau eroismul oamenilor închiși în fortăreața din Toledo.

Soțul era bolnav de ochi, totuși într-o seara îi spuse că i se face marea cinste de a face parte din echipa ce va preda sabia Generalului Cantacuzino. Ce părere avea? Poate că îi va părea rău de frumoasa călătorie ce o va face singur în țara portocalilor! I-a promis că vor face cândva împreună călătoria într'acolo, de îndată ce se vor liniști lucrurile. Știa că o va apăsa singurătatea, dar să fie fără frică, deoarece toți prietenii lui vor fi lângă ea. Cât îl privește, nu e niciun pericol. Era o onoare să cinstească această sabie oferită unui erou, în numele unui tineret latin, frate cu cel care își vărsa sângele într-o luptă ideologică, sub flamura creștinismului.

Își dădu seama că nu era nimic de făcut, că încercând să-l oprească ar fi apărut egoistă și închistată în interese personale. Hotărârea lui era de nesdruncinat. Chestiunea nu trebuia privită cu tristețe și îndoială, prin prisma dragostei omenești, ci ca o chemare luminoasă, ca o participare sărăcăcioasă la țesutul unei cămăși pentru Hristos.

Mai era puțin. Trebuia să se pregătească. Va avea grijă de mama lui, și o va ajuta să nu simtă că el a plecat, apoi vor vedea lumea împreună...

Era ziua de 26 Noembrie când l-a văzut ultima oară pe peronul Gării de Nord. Era frig. Mai erau și alte soții. Toată lumea părea că merge la nuntă: n'ar fi vrut să facă notă discordantă. În sufletul ei era însă întunerec. Apucase să îngâne la plecare: «te rog să-mi scrii și te rog să nu te apropii de Madrid». Atâta știa, că acolo e focul cel mare, că nu voia să-l piardă în niciun chip, că războiul este un lucru greu și primejdios.

Trenul se depărta... se făcu nevăzut. Lacrimi mari puteau acum să curgă, să se roage ca odată de mult, Meșterul Manole, să se iste o furtună mare ca să-i oprească nevasta în drumul către <

temelia unei opere nemuritoare. La temelia fiecărei opere ce se vrea nemuritoare stă un mare sacrificiu: dar dece tocmai ei trebuia să i se ceară acest sacrificiu? Pentru nimic în lume nu era împăcată cu gândul că el să se apropie de locul primejdiei, că acumă călătorea cu trenul spre Hamburg, de acolo cu vaporul la Lisabona și apoi la Burgos și Toledo...

Brațe ocrotitoare o sprijineau. I se vorbea de o călătorie frumoasă și că n'are niciun motiv să se îngrijoreze. Dar ea nu crezuse niciun moment în povestea săbiei, ca unic motiv al călătoriei. De acum înainte nu va mai avea dreptul să se gândească decât la el. Cu gândul îl va păzi ca o cazemată în jurul trupului său atât de vulnerabil, o cazemată pe undele văzduhului, care să-l apere...

Veneau cărți poștale din Hamburg, Lisabona, Burgos. În 12 Decembrie, cei șapte legionari, plecați cu scopul să ofere o sabie de onoare Generalului Moscardo, se angajau să lupte în «Tercio», Legiunea Străină Spaniolă, cu gradul de soldat. Nu toți aveau gradul de ofițer și nu voiau să se despartă. Angajamentul era până la sfârșitul războiului. Oricum și în orice fel, destinul trebuia să se împlinească. Nici ei nu mai însemnau nimic decât un număr.

Începură să sosească scrisori, scrisori care mai târziu au format baza unui dosar N. K. V. D., reprezentând exact dușmanul contra căruia luptau ei atunci. Scrisorile indicau drumul pe care îl străbăteau: Salamanca, Unamuno, Biblioteca; Talavera de la Reina. Ii scria că era frig, că dormeau cu capul pe operele lui Shakespeare, ilustrate de Gustave Dore. Încerca să nu scrie decât ceeace i se părea frumos.

Mai târziu a aflat de povestea unui sat: o Biserică în mijlocul satului, o turlă de Biserică înaltă și înaintând spre turlă, voluntarii români, cari reușiseră să alunge pe roșii și să recâștige satul dela un dușman mult mai numeros și mai bine echipat. Primiseră și primele decorații! Se luptau bine!

Dar pe Domnicu durerea o copleșea în așa măsură încât își pierduse sensibilitatea pentru suferințele altora. Erau și alte neveste, alți copii, alte mame și o țară întreagă sfâșiată de același dușman. Pentru întâia oară în viață se ruga atât de fierbinte. Cerea lui Dumnezeu să facă o minune și «să îndepărteze acest pahar, dar după cum vrea El și nu altfel». Se ruga tot timpul. Durerea ei i se părea mare, mai mare decât toate. Cerea o minune. Numai pentru ea. O, dacă s'ar putea să fie rănit, rănit ușor!...

Căuta un loc nevital, unde ar putea fi rănit. Erau așa de anonimi acești soldați ai lui Hristos, veniți de peste mări și țări. Anonimi cum erau, brancardierul îi va ridica oare la timp, înainte ca orice picătură de sânge prețios să fie pierdut? Vor putea striga în această limbă străină? Fel de fel de gânduri îi treceau prin minte. În fine căuta să-l învâluie în dragoste ca într-o armură inexpugnabilă. Putea oare să străbată depărtările?

Primi întâia scrisoare de dragoste și dor! În patru ani cât stătuseră împreună, acest lucru era subînțeles. Acum când îi spunea pentru întâia oară că o iubește și că totdeauna o iubise. S'a îngrozit deabinealea. Știa, deci, că nu se va mai întoarce. Voia să-i lase o ultimă mărturie a inimii lui. Altfel ar fi tăcut, cum tăcuse până atunci. «În cazul când ar fi fost rănit, să vină să-l îngrijască. Nu avea încredere decât în îngrijirea ei. Generalul i-ar fi ajutat desigur».

Scrisoare în care își mărturisise secretul inimii lui, până atunci adânc ascuns, fu ultima..., în afară de cea începută și prin care trecuseră gloanțele, amestecându-o cu sânge.

Îi răspunse printr-o scrisoare lungă, încurajatoare, între cari, printre lacrimi, se descria altfel decum era în acel moment, eroică și înțelegătoare, minciuni... Noroc că scrisoarea a rămas în post-restantul dela Burgos. Poate e și astăzi acolo, căci nimeni nu a mai venit să o ridice.

Crăciunul din 1936 nu l-a mai petrecut ca altădată în mijlocul copiilor. Se spovedi și se împărtăși. Seara de Ajun, avu o criză de apendicită. O operară colegii, operație grea cu complicații și febră. Când s'a ridicat din pat, după Anul Nou și și-a reluat serviciul la spital, avea de gând să se ducă la General și să-l întrebe de ce i-a părăsit pe bieții soldați, copiii lui, fără nicio putere într-o țară desorganizată? Mai știe ceva despre ei, de pe front?

«Frontul nu mergea tocmai bine. Se dădeau lupte grele tocmai lângă Madrid. Nu știa dacă lua parte și unitatea lui, iar de părăsire nu putea fi vorba. Nu comanda el!» În Aprilie se încheia ultimul ei stagiul de internat și în toamnă trebuia să se dea concursul de secundariat, la care ar fi trebuit să se prezinte... dacă citea. Dar nu putea citi. Nu trebuia să lase niciun moment gândul important, gândul care o ținea în viață. Își formase un fel de delir de unde electro-magnetice, prin care comunica direct cu câmpul de bătaie, ziua și noaptea.

În ziua de 13 Ianuarie 1937, Neculai Totu, din echipa care deservea mitraliera, a început să scuipe sânge și a trebuit să fie evacuat în spatele frontului. Ceilalți continuau să păzească drumurile care duceau spre Madrid. Pela orele cinci după masa patru tancuri rusești se îndreptau spre micul grup de români dela Majadahonda. Mitraliere contra tancurilor. Prima lovitură trasă din dosul turelei lovi în plin, ucigând pe loc pe Ion Moța și pe Vasile, soțul ei.

*
*
*

Pela șase după masă, se prezentară la spitalul unde lucra un domn mai în vârstă și o doamnă tânără, cerând să vorbească cu interna de gardă. Domnul mai în vârstă era colonel în rezervă, făcând parte din Senatul Legiunii. La început îi spuseră că soțul ei a fost grav rănit. Dar înțelese totul, din momentul în care îi văzuse. Nu mai putu vorbi. Totul fusese înzadar. Toate rugăciunile ei și undele de dragoste pe care i le trimetea peste mări și țări. Astfel a murit pentru întâia oară Domnicu, odată cu dragostea ei.

În tot timpul acestei morți în stare de veghe, ca o comă psihică, cu funcțiunile vegetative păstrate, a continuat să lucreze în virtutea inerției, neprimind nicio zi de concediu, îngrijind bolnavi ca mai înainte, stând de vorbă cu oameni cunoscuți și necunoscuți, fiind dusa cu sufletul undeva departe. Nicio lacrimă.

Căpitanul venea la spital, se așeza într'un colț al odăii, scotea un pachet de cărți și făcea pasiențe, în timp ce lacrimi mari i se rostogoleau pe obraz. Ionel Moța era cel mai bun prieten al lui. Poate plângea pentru asta sau pentru că avea darul clar-viziunii și simțea că și de ei se apropie urgia cea mare, «Mlaștina desna-dejdii». Venea aici pentru că îi vedea fața întunecată, cu niște ochi care părea a fi de reproș. Venea poate să-și ceară iertare și să arate că el nu este mai puțin lovit.

Mult după aceea, aflase că cei ce luptaseră cu soțul ei alături fuseseră eliberați și se întorceau în patrie ca să aducă cu cinste trupurile eroilor. Între timp aflară și Spaniolii că cei ce își dăduseră viața pentru crezul lor, care în fond era crezul a o jumătate din Europa, erau oameni mari în țara lor și greu de înlocuit.

Se făceau pregătiri de înmormântare. îmbrăcată în negru, a fost dusă la granița de nord a țării, ca să-și aștepte iubitul; un mit se crease în jurul soțului ei, care avea să se întoarcă să doarmă somnul de veci în pământul strămoșesc. În acest timp de durere, se ridicau voci haine care cereau să se ridice cetățenia legionarilor cari se întorseseră, pentru că luptaseră în uniforme streine, pentru o cauză streină. În schimb poporul, care simțea că sunt ai lui, alergau din toate unghiurile țării ca să se închine, ca unor moaște sfinte, sicriilor purtate dealungul țării.

Două umbre negre însoțeau trenul: cele două văduve. Avea 26 de ani când l-a văzut ultima oară. Încărcată de ani, de durere și neînțelegere, se țâra ca o umbră în urma acestui cortegiu, pion pierdut pe tabla de șah a lumii.

Tot poporul ieșea în fața trenului! Pernei cu copii în brațe îi ridicau în sus deasupra capului să vadă și ei cum se întorceau în patrie eroii și cinstea de care se bucurau din partea oamenilor. Trenul trecu prin dulcea Moldovă, acoperită de zăpada albă, doliul regilor, prin Ardeal și apoi prin Muntenia.

În ziua de 13 Februarie 1937, ajungeau acasă. Priveghiu după datina strămoșească în Biserica Sf. Ilie Gorgani, apoi printre fulgi de nea, într'un car cu cetină, tras de legionari, au făcut drumul de veci spre casa clădită cu mâinile lor. Puzderie de oameni îi însoțeau, mergeau toți liniștiți și abătuți, prin zloată, pe drumul lung, ultimul spre țărâna din care erau alcătuiți. Numai trupul ei îndurerat de răni, îl însoțea; cu sufletul era departe, se juca pe vreo vale între brazi cu cel care nu mai era. Îi lăsase la redacția ziarului scrisoarea: pentru cazul că nu mai avea să se întoarcă. Scrisoarea era scurtă: «Te rog să mă ierți că acum ești așa de singură și ai grije de mama». Nici n'ar fi fost nevoie de mai mult...

Până la 1 Aprilie, lucra la spital ca să-și termine internatul, pe care-l începuse împreună cu el. Apoi își luă bruma de lucruri ce le avea și se mută în dealul Cotrocenilor, alături de bătrână, lângă care găsea ochii și gândul lui. Colegii îi aduseră o mașină încărcată de cărți: «Învăță, n'ai altceva de făcut»! Și se puse pe învățat. Ziua învăța și noaptea visa. O rană mare era în trupul ei. Umbla prin Biserici și pela vraci ca să se tămăduiască și se întorcea acasă zdrobită de oboseală.

Bătrâna, mama lui, îi citea din Carte, acolo unde se deschidea, găsind un sprijin și un scop ca să poată merge mai departe. «Ai grije de mama». În realitate, lucrul era exact invers, căci mai mare

sprijin găsia Domnicu în bătrână. Reușise prima și le secundariat și nimeni nu trebuia să le poarte de grije. Ii spunea mama lui, Bucura: «Să nu plângi, maică, că îi îngreunezi sufletul și-1 ții alături de pământ. Eu am pierdut un băiat și am câștigat o fată».

Dumineca mergeau împreună la Biserică și duceau flori la mormânt. Ziua îngrijea 300 de copii grav bolnavi la spital; noaptea o chinuiau visurile și întrebări fără răspuns; încerca să traverseze cea mai deasă barieră de sârmă ghimpată, bariera dintre viață și moarte. Se căznea să capete credința care îi dădea mamei lui liniște și înțelepciune.

La alegerile din Decembrie 1937, partidul «Totul pentru Tară» a câștigat aproape 70 de mandate. 70 de tineri deputați au intrat în Parlament. Sacrificiul celor doi eroi, morți departe de țara lor, a impresionat și schimbat în parte mentalitatea multor români. În afară de bunăstarea vieții lor particulare, oamenii începură să învețe și altceva, de exemplu, necazurile deaproapelui și ajutorul care îi poate fi dat.

Sistemul existent ar fi trebuit să fie înlocuit și să dispară pe încetul, nemaifiind dorit și susținut de nimeni. Dar sistemul ce-a domnit până atunci nu se va autodesființa, ci va rezista și mai degrabă, va căuta să se apere și să supraviețuiască, prin orice mijloace.

«Vai de cel prin care se va face primul pas spre rău». De data aceasta, primul pas fu făcut de un istoric vestit. Șeful Legiunii fu dat în judecată pentru ultragiu. Totul părea aranjat dinainte. Cei informați îl rugară să dispară, să nu se preteze la această «cursă. Ar fi fost bine să evite procesul, să se ascundă, să fugă. Mașina era în fața casei. Nimeni n'ar fi avut ceva de spus. Tara întreagă era gata să-l ascundă.

«Mi-am așezat viața și viitorul în mâinile Domnului, răspundea el liniștit. Dacă e împletit cu viitorul țării, tot Domnul va ști mai bine ce trebuie făcut; nu pot lua înapoi ceea ce am dat de bunăvoie odată.»

CU puțin timp înainte făcuse declarația care avea să-l coste viața: în caz că țara i-ar încredința puterea, avea să schimbe politica externă alături de Axa Roma-Berlin. Era încă departe de-a avea puterea să facă această schimbare. Atunci de ce își dăduse intențiile în vileag? Ca să câștige noi prieteni peste hotare sau pentru a indica că adevăratul dușman al țării lui se afla de veacuri la răsărit?

Se prezenta deci Căpitanul la acest mic proces, care nu avea alt scop decât să pună mâna pe un om reputat insesizabil. Fu condamnat la șase luni închisoare, care spălau onoarea atinsă a marelui și vanitosului profesor, de data aceasta parte activă în complot.

După procesul cel mare și condamnarea Căpitanului la zece ani închisoare, a fost dus mai întâiu la închisoarea Doftana, pentru ca apoi să fie închis la Râmnicu-Sărat, alături de Nicadori și Decemviri.

În timpul acesta în țară bântuia prigoana. Oameni dipăreau necondamnați în închisori. Se călcau legile țării tocmai de acei care le făcuseră. Regele, înconjurat de camarilă, desființa libertatea cetățeanului, în folosul acestei camarile și patrona nedreptățile.

Patru fete și cinci doamne fuseseră închise la Mănăstirea Suzana. Printre ele se găsea și Domnicu. Pusese găsită în vizită la una din doamne. Din greșală a fost arestată și găsită vinovată? Poate nu din greșală. Policlinica unde lucra acuma avea succes: îngrijea bolnavi gratuit din contribuțiile medicilor.. Policlinica fusese socotită de autorități loc de propagandă și nu loc de ajutor frățesc, iar inițiativa a fost pusă pe lista neagră.

Mănăstirea Suzana fu pentru Domnicu un început de întoarcere la viață, O viață lipsită de vanitate, pusă sub semnul credinței în Dumnezeu și a dragostei de oameni.

Sunt oameni cari dacă ai norocul să-i întâlnești în viață, au influențe decisive asupra desfășurării ei viitoare, noroc nu dat oricui, sau poate, cum în credința lor nimic nu era întâmplător, lucruri dinainte pregătite pentru desăvârșire. Așa a fost întâlnirea cu Motănel, fata veselă cu ochii verzi, care umbla să ridice păcatele lumii! Ea îi dăruie primul surâs, după ani de desnădejde și siguranță că nu putea greși dacă mergea pe calea însemnată de cruce și de înviere.

În noaptea spre 30 Noembrie 1938, noaptea de Sf. Andrei, Căpitanul cu 13 legionari au fost scoși pe furiș din închisoarea Râmnicul Sărat și, în timpul transportului spre Jilava, au fost strangulați. În jurul gâtului fiecăruia fu trecută o sfoară, de care 14 oameni, la o comandă, au tras cu putere. Cadavrele fură îngropate în curtea fortului și un strat de vitriol fu vărsat deasupra, pentru ca istoria să ignoreze pentru totdeauna crima săvârșită.

A doua zi, Radio anunța fuga de sub escortă a deținuților și pedeapsa lor...

Nimeni nu crezu, nimeni nu putea crede în moartea lui. Peste doi ani, desgroparea dovedi moartea și felul în care muriseră, oameni judecați și necondamnați la moarte. Burghezia și felulei de viață își semnavă sentința de moarte, însă fără să înțeleagă în acel moment grozăvia ce-o așteaptă.

O țară întreagă plânse în ascuns speranța ei îngropată sub lespede grea dela Jilava.

Se bănuia că moartea Conducătorului va fi răzbunată. Urmă un an de crâncenă prigoană. Lagărele erau pline de ostateci și tot ce avea țara mai bun, mai luminat, mai cinstit, zăcea îndărătul zăbrelelor.

La 21 Septembrie, primul ministru, Armând Călinescu, care dăduse ordinul de suprimare al Căpitanului, a fost împușcat de o echipă de legionari, cari, după aceea, s'au predat și au fost și ei împușcați pe locul execuției. În acea noapte se deschisese cerul ca să primească sute de tineri care plăteau credința și cinstea lor: au fost uciși o mare parte din cei aflați în închisori și lagăre, iar în fiecare județ au fost împușcați un grup de trei legionari, dintre cei mai buni; pentru a îngrozi lumea, au fost expuși vederii publice. Cadavrele zăceau în drum, rudele nu îndrăzneau să le ridice sau să-i recunoască. Niciun preot nu le sluji la groapă. O generație de cărturari idealști fusese nimicită. În spatele hecatombeii erau interese multiple. Deasupra tuturor, crima fu patronată de rege.

Până atunci în țară plătea cel vinovat, nu ostatecul. Ce nebunie de distrugere se abătea asupra omenirii! Ca în miturile antice, părinții își înghițeau copiii cei mai buni. În Apocalips se povestește de timpul când oamenii vor ruga gropile să se deschidă, ca să între ei în locul celor morți! România este acum la punctul apocaliptic, căzând sub o stăpânire streină, din cauza insuficienței coeziunii între membrii națiunii, carenței de putere și minciunii falsificatoare. Moartea lor fusese oare plătită cu bani, cu bucăți din trupul țării, cu zone de influență unei internaționale atotputernice? Ca în însămânțările florale, din sângele creștin al martirilor, creștea un nou tineret, gata de sacrificiu, dacă asta era ceea ce i se cerea. Izvorau alții, mereu alții. Tradiția de eroism și de strângere a rândurilor între vii și morți, între trecut și viitor, se păstra și perpetua. În 1940, la un an după uriașa jertfă, în care pieriseră șefii naționalismului românesc, regele fu isgonit din țară

împreună cu vagoanele lui pline de averi, agonisite pe spinarea unui popor pe care nu-l iubise. Generalul Antonescu prelua puterea.

Europa era un imens rug de flăcări! România pierduse Basarabia, Bucovina de Nord, Ardealul de Nord, în mod așa zis pașnic, prin conferințe patronate de așa zișii prieteni ai naționalismului în lume. Provinciile erau «românești». Un trup ciopârțit suferă...

Generalul nu avea partid și avea nevoie de legionari. A îmbrăcat cămașa verde, jură credință crezului lor, și guverna câțva timp, împreună cu ei, încercând permanent calea celor două căi.

Domnicu nu făcea politică. Un mare industriaș îi propusese bani pentru orice creație medicală; i se propusese pensie pentru soțul mort în războiu, bursă în străinătate pentru studii, în sfârșit catedră la Facultate, în locul unor profesori cari obținuseră catedra pe căi imorale. Refuză totul. Era încă tânără. Mai putea munci, își putea face datoria îngrijind de bolnavii săraci, cei pe care spitalele îi refuzau, pentru că sufereau de boli incurabile, cei care se îngrijesc cu ceva «peste» medicamente.

În strada Cobălcescu se adună o echipă de doctori, veniți fiecare cu instrumentele de care aveau nevoie, doctori cari își sacrificau din timpul rezervat carierei pentru a se dăruia altora... Erau mai multe oferte decât locuri. O afluență nebună de oameni fără speranțe, care își luau zilnic porția de încredere în viață, pe care o pierduseră. Surori de spital și surori improvizate ajutau cu căldură și dragoste. Asta cereau oamenii înfricoșați, grabnic ajutor, și asta învățau și vindecătorii clasici de boli, ca să facă.

Niciodată nu fusese mai săracă și mai obosită ca atunci, în puținele luni, cât a durat simbioza nenaturală între un general ambițios și vanitos și tineri idealști, care nu acceptau să împartă țara și să dea din ceeace nu le aparținea. Viața lor o pusese mai de mult la picioarele țării.

Conflictul între guvernanți izbucni după marele cutremur din 10 Noembrie 1940, care zgudui ca un avertisment pământul. Uciagașii Căpitanului închiși la Jilava, trebuia judecați, dar Generalul nu se grăbea. Incetul-încetul plecau pe ușa din dos și căutau mai ales să ajungă la adăpost acei ce se justificau că au tras «din ordin». În timp ce se curăța Bulevardul Brătianu de molozul blocului care căzuse pe o coastă, ca un castel de cărți de joc, simbolul regimului care îl clădise, și tineri entuziaști mânuiau târnăcopul pentru a căuta printre dărâmături vii și morți, buna lor credință era înșelată. Se ieșea dela Jilava, se putea ieși dela Jilava.

În fond, în orice guvernare, totul se bazează pe încredere. Moneda e încredere, economia și cultura sunt încredere. Se cere încredere, pentru a clădi un viitor.

Se pierdea încrederea!

În noaptea când fu deschis mormântul dela Jilava și când mulți credeau că nu vor găsi nimic, ca odioară pe Golgota, când fiecare mort fu descoperit cu ștreangul la gât, pe care ucigașii îl lăsară în graba mare, o sfântă mânie i-a prins pe legionari. O crimă atât de mare nu putea rămâne neispășită nici pe acest pământ! Când familiile se tânguiau deasupra gropii, se auzeau împușcături în fort. Vinovații erau pedepsiți fără judecată.

Relațiile din conducerea bicefală se apropiiau de momentul critic. La 21 Ianuarie 1941, izbucni așa zisa rebeliune! Rebeliunea unei părți din conducere contra celeilalte. În realitate inversul era valabil. Generalul pregătise rebeliunea, dând o lovitură de Stat. Nemții susținură pe Generalul Antonescu, iar dacă se salvă câteva căpetenii, acestea ajunseseră la Buchenwald, în lagăr.

Fratele ei, legionar, era rănit. Se dădu un decret că toți deținătorii de arme vor fi condamnați la moarte! Domnicu fu vândută pentru câșiva lei de fata care lucra cu ea: arme ascunse. Dece? Contra cui? A fost arestată. Era în Vinerea Mare, dinaintea Paștilor. Credea că va fi judecată imediat. Se pregătea pentru călătoria cea mare. Avea-va cinstea să moară în Vinerea Mare?

Deodată se pare că legile își recăpătaseră locul. Trebuia să fie judecată. Închisorile erau pline de deținuți politici; rebeli, care până mai ieri fuseseră la putere!

Trecu prin trei zile de anchetă. Clopotele de Paști sunară la toate bisericile din Capitală învierea. A treia zi de Paști era Sf. Gheorghe, Sfântul care exterminase balaurul. Era ziua judecării. O aduseseră pe jos, fără ochelari, dela Malmaison la Tribunalul Militar. Mirosea tare a liliac. Tocmai înflorise liliacul alb.

O apărau doi avocați, buni prieteni. Ce erau să spună? Unuia îi scăpase copilul dela moarte, celuilalt mama. Era puțin penibil. Intrară de odată în sală doctorii pe care tocmai îi eliberau. Pe atunci, se mai eliberau câte cineva din închisoare! Bucuria reverderii. Veniră să facă act de solidaritate cu «rebelii».

Tribunalul o condamnă la moarte, conform legii în vigoare. În sală era și tatăl ei. Ce copil rău fusese! El, culmea corectitu-

dinii, militar de carieră, erou în primul războiu mondial, în luptele dela Cireșoaia și Mărășești, să asiste la judecata unui Tribunal Militar ,care tocmai îi condamna fiica la moarte!

Sala era plină și ostilă condamnării. Tata vroia să-i aducă de mâncare. O luă repede. Sentința trebuia executată chiar în zorii zilei!

La Malmaison, o păzea chiar în cameră, vărul ei primar, ca să nu se arunce pe fereastră. Așa era regulamentul. Existau ferestre fără gratii.

Spre seară primi vizita unei echipe de preoți, 15 la număr, care se ofereau să moară în locul ei! Închisoarea era plină până la refuz. Era singura femeie la secret. Totuși se îngăduia să primească vizite. Preoții îi cerură să scrie un articol, înainte de moarte, pentru revista «13 Malmaison», scris cu mâna, dar totuși pe hârtie. În privința înlocuirii, i-a refuzat politicos. Un articol, dacă murea în zorii zilei, spuneau ei, ar fi avut mare valoare. Prima femeie executată pentru deținere ilegală de arme, de care nici nu știa să se servească cel puțin. Femeia mai era și doctoriță. Scăpase mulți oameni dela moarte. Era neverosimil că s'ar fi gândit acum să ucidă.

În fine, justiția era oarbă! Se apucă să scrie povestea «Izvorul Dorului», apă care ieșea năvalnic din pământ, sub muntele Ciucaș. Legenda spunea, povestită de ciobani, că acest izvor se născuse cândva din lacrimi de dor. Era exact ce simțea ea în seara aceea, sortită să fie ultima ei seară în lumea aceasta: un dor imens, arzător, o adevărată suferință fizică, după dragostea pierdută!

Se apropia oare regăsirea?

Pela trei dimineața, în ziua de Sta. Elisabeta, care vine după Sf. Gheorghe, un preot veni să o spovedească și să o împărtășească. Verișorul, trecut din armata activă la pază, se retrăsese discret.

Când sosi ceasul, o întreagă trupă se afla la ușe; păreau mai pătrunși de moment decât deținuta...

În goana mare apărură un curier, care aducea ((Grațierea cu permutarea pedepsei la zece ani temniță grea)).

Aceasta a fost cea de-a doua moarte a ei.

Urca un munte înalt, îmbrăcat în ceață: putea fi Olimp, Parnas sau Ararat. Urcușul era greu. De abia își trăgea respirația.

Fantomatic, în ceață, se desprindeau reclame luminoase:

«Voiu distruge înțelepciunea celor înțelepți» ;

«Voiu nimici inteligența celor inteligenți».

Și mai departe:

«Domnul cunoaște gândurile celor înțelepți»;

((Știe că sunt deșarte».

Ce căuta pe aici? Toate lucrurile în care crezuse își pierduseră valoarea?

Veni răspunsul!

<(Veți privi cu ochii voștri și nu veți vedea;

«Căci inima acestui popor s'a împietrit».

Urcușul era din ce în ce mai greu. Dar, o minune, erau umbre care o susțineau.

Sus pe creastă era o lumină mare, ceața părea că se risipise. Oameni, cunoscuți, prieteni: o așteptau.

Începu să-i cheme pe nume: Vasile, Ion, Gheorghe, Iordache, Gută, Radu, Titi, Mihaela, Corneliu, Bucura...

Toți răspundeau ca la școală «Prezent». Cântau un cântec:

«Cei ce-au căzut uciși de gloanțele dușmane, pășesc în rând cu cei ce au rămas».

Cânta și ea...

CUPRINSUL

	Pag.
IN LOC DE PREFAȚA.....	5
BOALA.....	7
COPILĂRIA.....	17
IN LUMEA COPIILOR	27
COPILUL.....	35
PRIN POARTA CEA STRĂMTA	55
MAREA ÎNTÂLNIRE.....	101

ES
MANUS
CRITO.

